

Universitetet i Bergen

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

NORMAU650

Erfaringsbasert mastergradsoppgave i undervisning
med fordypning i norsk

Vårsemesteret 2017

«Bøker er det eneste som møter deg med ryggen til»

Om skolebibliotekarer, skolebibliotek og lesing

Hogne Wathne Helgesen

Forord

Når jeg nå sitter og er i ferd med å avslutte denne avhandlingen er det merkelig å tenke tilbake på starten for fire år siden. Det har vært fire år fulle av frustrasjoner og utsettelse, men i aller høyeste grad også glede, lærdom og en glede ved å kjenne at jeg kan være stolt over å være en norsklærer. Selv om jeg for tiden har et verv som hovedtillitsvalgt på fulltid, som gjør at jeg for tiden ikke underviser, har dette studiet vist meg at jeg identifiserer meg som norsklærer.

Etter seks år som norsklærer på en ungdomsskole og like mange år som hovedtillitsvalgt er det godt å kjenne at jeg gjennom studiene har holdt meg oppdatert på hva som skjer i skolen og med norskfaget på en helt annen måte enn jeg hadde kunnet om jeg ikke hadde tatt dette studiet.

Hadde det ikke vært for mine medstudenter hadde jeg nok hoppet av for lenge siden. Dere har virkelig vært til god støtte gjennom gode diskusjoner og generelt godt sosialt lag. Jeg ønsker dere alle lykke til med denne oppgaven!

Det har vært spennende å få dra til Bergen med jevne mellomrom, en by hvor størsteparten av storfamilien bor. Jeg setter stor pris på å ha fått overnattet hos Marit med familie når det har vært nødvendig. Det har også vært veldig godt å besøke Bjarte og Gunn Inger for gode diskusjoner, enten det har vært faglig eller andre ting. Kollegene mine på kontoret fortjener også en takk, for å ha holdt ut med at jeg tidvis har vært fraværende, enten mentalt eller fysisk, for å kunne fullføre dette studiet, og ikke minst for å holde ut med de nerdete utleggingene mine når det har stått på som verst. Men størst takk fortjener de som har delt hus med meg gjennom disse fire årene. Liv Ingunn, Thorvald og Thale har måtte tåle både frustrasjoner og rot. Det er ikke måte på hvor stor plass papirer og bøker tar når man trenger å ha dem for hånd og det er særdeles viktig at de ligger oppslått akkurat på den rette siden. Jeg har fått forståelse for rotet, støtte underveis og en god klem når det har vært nødvendig. Tusen takk!

Også må jeg takke veilederen min, Heming Gujord, som har stått på sidelinjen og heiet meg gjennom oppgaveskrivingen. Uten hans tro på at jeg faktisk har et prosjekt, hadde jeg ikke hatt et prosjekt. Vi har hatt gode diskusjoner underveis og han har hele tiden uttrykt en tro på at jeg skal klare dette, uten den troen hadde ikke disse ordene blitt skrevet!

Sammendrag

Hovedmålet med denne oppgaven er å undersøke hvorvidt skolenes satsing på lesing viser igjen i skolebibliotekene. Jeg vil primært se på dette på skolenivå, men vil også komme innom kommune- og nasjonalt nivå. For å undersøke dette har jeg intervjuet fem skolebibliotekarer for å undersøke hvordan de jobber, hvilken utdanning de har, hvordan de er integrert i lærerkollegiet, hvilken handlingsrom de har både praktisk og økonomisk, og hvordan de mener at skoleledelsen støtter dem. I tillegg har jeg fått utlånsstatistikk fra Nasjonalbiblioteket for å se på utlånstall på den enkelte skole, slik at jeg kan sammenlikne med et utregnet gjennomsnitt for hele kommunen. Jeg har også fått utlånsinformasjonen til en sammenliknbar kommune for å kunne kontrollere om funnene er konsistente.

For å kunne skrive om hvorvidt man ser en satsing på lesing igjen i skolebiblioteket, er det viktig å se på hva lesing egentlig er. For å gjøre det har jeg hovedsakelig basert meg på Louise Rosenblatts syn på lesing som oppdagelse og Wolfgang Isters syn på lesing som en dialog mellom leser og tekst. I lys av gjeldende læreplan, LK06, har jeg også sett på begrepet literacy, og da særlig Marte Blikstad-Balas' forskning på dette feltet. I

Utdanningsdirektoratets føringer og styringsdokument, som rammefaktorene for lesing som generell ferdighet, og Stortingsmelding 28 ser vi en dreining bort fra lesing som oppdagelse og mot nyttelesing. For at skolen ikke skal miste oppdagelseslesingen av syne, argumenteres det i oppgaven for en ny type literacy som er kalt estetisk literacy.

Skolebibliotekene blir analysert og drøftet ved hjelp av artikler i boka *Teacher and Librarian Partnerships in literacy Education in the 21st Century. Evaluering av Program for skolebibliotekutvikling 2009–2013* danner et grunnlag for å si noe om tilstanden til skolebibliotekene og blir brukt for å underbygge funnene i undersøkelsen. Tall fra Grunnskolens innrapporteringssystem (GSI) gir informasjon om ressursene som blir brukt på skolebiblioteket.

Funnene viser at det er stor variasjon fra skole til skole når det gjelder satsing på skolebibliotek og hvorvidt man ser dette i lys av en satsing på lesing. Generelt ser vi en nedgang i ressurser til skolebibliotekene. Gjennom analysen av de ulike skolebibliotekene ser vi på hva som kjennetegner et godt skolebibliotek og hvordan dette kan integreres i skolens pedagogiske arbeid.

Abstract

The main objective of this thesis is to examine whether school efforts regarding reading is visible in the school libraries. I will primarily look at this at a school level, but will also touch upon the municipal and national levels. To investigate this, I have interviewed five school librarians to examine how they work, what education they have, how they are integrated into the teacher collegiate, how much maneuverability they have both in practical and economical terms, and what kind of support they think they have from the school's management. In addition, I have been provided with lending statistics from the National Library to compare lending figures from the individual schools with a calculated average for the entire municipality. I have also been provided with lending information for a comparable municipality to check if the findings are consistent.

In order to examine whether the school's reading efforts are visible in the school library, it is important to look at what reading really is. I have mainly based my view on reading on Louise Rosenblatt's view of reading as exploration, and Wolfgang Iser's view of reading as a dialogue between reader and text. In light of the current curriculum, LK06, I have also examined the term literacy, and particularly Marte Blikstad-Balas' research in this field. In the Directorate's guidance documents, such as the Stortingsmelding 28 and the framework factors for reading as a general skill, we see a turning away from the view of reading as a discovery and towards considering reading as something we do for benefit. In order for the school not to lose the reading as exploration entirely to functional reading, a new type of literacy is argued for, one that is called aesthetic literacy. In this thesis I argue for a new type of literacy, aesthetic literacy. The objective is to promote the view of reading as exploration, as opposed to the idea of reading as functional.

The school libraries are analyzed and discussed with the support of articles in the book *Teacher and Librarian Partnerships in Literacy Education in the 21st Century*. *Evaluation of School Library Development Program 2009-2013* provides a basis for saying something about the state of school libraries and is used to substantiate the findings of the survey. Figures from the primary school reporting system (GSI) provide information about the resources used in the school library.

The findings show that there is a great deal of variation between schools regarding whether they prioritize school libraries and see this in light of a focus on reading. In general, there

appears to be a decrease in resources for school libraries. Through the analysis of the various school libraries we look at what characterizes a good school library and how this can be integrated into the school's educational work.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
Innledning.....	9
Metode.....	10
Hva var spørsmålet?	10
Intervjuforberedelser	12
Utvelgelse	14
Om utvalget og de som ikke meldte seg.....	16
Teorigrunnlag	17
En lærers utfordring med lesing	17
Synet på lesing i Kunnskapsløftet.....	18
Literacy.....	19
Estetisk literacy	22
Bibliotekene.....	26
Pilotintervjuet	26
Om skolen og skolebiblioteket	26
Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold:.....	27
Rollen som skolebibliotekar	28
Organisering	30
Intervju nummer 1	31
Om skolen og skolebiblioteket	31
Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold:.....	32
Rollen som skolebibliotekar	33
Organisering	34
Intervju nr 2	35
Om skolen og skolebiblioteket	35
Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold.....	36
Rollen som skolebibliotekar	37
Organisering	39
Intervju nr 3	40
Om skolen og skolebiblioteket	40
Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold.....	41

Rollen som skolebibliotekar	43
Organisering	44
Intervju nummer 4	46
Om skolen og skolebiblioteket	46
Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold:.....	47
Rollen som skolebibliotekar	48
Organisering	50
Oppsummering og betraktninger av dataene	52
Om skolen og skolebiblioteket	52
Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold.....	55
Rollen som skolebibliotekar	58
Organisering	61
Drøftinger	66
Ny læreplan og grunnleggende ferdigheter	66
Kommunenivå	68
Skolenivå	74
Konklusjon	79
Kilder.....	81
Vedlegg 1	83
Vedlegg 2	85
Vedlegg 3	88
Vedlegg 4	89
Vedlegg 5	97
Vedlegg 6	105
Vedlegg 7	112
Vedlegg 8	123

Innledning

Bakgrunnen for at jeg valgte å forske på skolebibliotek i oppgaven kan oppsummeres slik. Jeg har helt fra starten av studiet vært klar, overfor meg selv, at jeg skal skrive om kulturaspektet i norskfaget, og jeg har gått mange runder med meg selv hvor jeg har sett på forskjellige vinklinger og forskjellige deler av kulturuttrykkene i faget. Lenge var jeg interessert i forfatterbesøk og generelt i den kulturelle skolesekken, uten at jeg klarte å slå meg til ro med en bestemt retning.

En dag oppdaget jeg at det var ansatt en skolebibliotekar på en barneskole i nærheten. Da begynte tankene å snurre rundt dette. Blir det virkelig ansatt skolebibliotekarer i dag? Hvordan fungerer skolebibliotekene? Jeg har i mange år sett at skolebiblioteket på egen skole blir nedprioritert år etter år, og har inntrykk av at det er det som skjer på de fleste skolene. Samtidig som dette skjer opplever jeg et stadig sterkere fokus på lesing, særlig etter innføringen av Kunnskapsløftet, og en dreining mot nyttelesing og literacy-begrepet. Dette paradokset er grunnlaget for at jeg har valgt å fokusere på skolebibliotekene og deres situasjon, sett i lys av den senere tids fokus på lesing som grunnleggende ferdighet.

Metode

Hva var spørsmålet?

Veien frem til en god problemstilling var en sentral del av forberedelsene, og helt avgjørende for hvordan oppgaven min har blitt seende ut. Jeg visste tidlig at jeg skulle skrive om skolebibliotek, og gjennom å jobbe med ulike problemstillinger kom jeg frem til at jeg ville studere paradokset i at man satser stadig flere ressurser på lesing, i form av leseveiledere, leseprogrammer og videreutdanning i leseopplæring, samtidig som man stadig kutter i ressursene til skolebibliotekene.

Da jeg oppdaget at det ble ansatt en ren skolebibliotekar på en skole startet jeg å vurdere viktigheten av ren bibliotekarsutdannelse i skolebiblioteket og vurderte hvorvidt det var hensiktsmessig å undersøke forskjellen på lesekompetanse hos elever på skoler med skolebibliotekar med bibliotekutdannelse kontra skoler uten. Denne tanken slo jeg imidlertid fra meg fordi den måten man måler lesekompetanse på i skolen i dag er gjennom nasjonale prøver i grunnleggende ferdigheter. Jeg skal ikke gå inn på en lang diskusjon om disse prøvene, men de gir «et begrenset bilde av de ferdighetene og den kompetansen elevene har.» (Utdanningsdirektoratet, 2016) Som det vil komme frem senere i oppgaven er definisjonen min av lesing bredere enn ren funksjons- og nyttelesing, og det er avgjørende for dette valget.

Astrid Roe skriver at mange grunnskoler har egne spesialiserte leseveiledere, og det blir brukt betydelige ressurser for å videreutdanne disse. Disse blir så, i mange tilfeller, brukt som spesialressurser i leseopplæringen. I tillegg har det blitt laget en del observasjonsverktøy¹ som læreren bruker for å støtte opp under og følge opp elevenes leseutvikling (Roe, 2012, s. 106). Men har leseveilederne en tilknytning til skolebiblioteket? Samarbeider de med skolebibliotekaren? Får de ansvar for biblioteket? Blir skolebibliotekaren brukt som leseveileder? Her lå det mange muligheter og spennende ting å forske på. Jeg kom da frem til følgende problemstilling: *I hvilken grad ser vi skolenes satsing på lesing igjen i skolebibliotekene?*

For å studere dette nærmere bestemte jeg at kvalitative intervjuer ville være den beste måten å samle inn data på. Jeg vurderte lenge om jeg skulle sende ut spørreskjema til skolebibliotekarene, og dermed laget en kvantitativ studie, men populasjonen blir liten så

¹ Mest kjent er LeseUtviklingsSkjema (LUS) og Systematisk Observasjon av Lesing (SOL)

lenge jeg ønsker å holde meg innenfor en kommune. Og da kan man regne med at utvalget blir enda mindre. Valget på én kommune handler om at alle skolene da får samme støtte fra kommuneadministrasjonen og dataene vil da være sammenliknbare. Et annet alternativ for å samle inn data er en kombinert metode, hvor jeg både gjør en kvantitativ og kvalitativ undersøkelse. Dette vurderte jeg lenge, for eksempel å sende et spørreskjema til elevene og intervju skolebibliotekarene, eller intervju fokusgrupper av elever. Jeg vurderte det dithen at disse alternativene ikke vil gi meg like godt svar på problemstillingen som kvalitative intervjuer med et utvalg av skolebibliotekarer. Ulempen med å gjennomføre en kvalitativ undersøkelse er at utvalget blir begrenset, og kan dermed eventuelt sees på som lite representativt. Man kan hevde at det er vanskelig å generalisere funnene (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 264f). I og med at alle skolebibliotekarene blir intervjuet om noe de har til felles kan man anta at funn som er felles for intervjuene også kan antas å gjelde en stor del andre skolebibliotekarer. Samtidig vil kvalitative intervjuer gi et helt annet innblikk i skolebibliotekene som kvantitative intervjuer ikke vil. Svar på problemstillingen kan være svært nyansert, og disse nyansene vil fort kunne forsvinne i en kvantitativ undersøkelse. Det er i tillegg sannsynlig at jeg ikke ville få svar fra alle jeg sendte spørreskjemaet til. Noen skoler har ikke skolebibliotekar, og på noen skoler er ressursene så små at den som har ansvar for skolebiblioteket ikke ville ha mulighet til å prioritere å svare på et spørreskjema. Disse siste vil jeg ikke få mulighet til å intervju heller, da ressursene i enda mindre grad strekker til slik at det vil være tid til et kvalitativt intervju. I tillegg er kontaktinformasjonen til skolebibliotekarer vanskelig tilgjengelig for noen utenfor skolen, og hvis spørreskjemaet skulle sendes til skolens felles-e-post er min erfaring at mange ikke ville blitt videresendt til skolebibliotekaren. Dette ser vi eksempel på når jeg skal forsøke å finne mitt siste intervjuobjekt. For å legge til rette for disse nyansene, som jeg ikke på forhånd kjenner skikkelig til, vil det være fornuftig å ta i bruk en semi-strukturert intervjuguide (se vedlegg 1).

Når jeg ser på satsingen på skolebibliotek på kommunenivå ser jeg på flere kommuner, ikke bare den jeg undersøker skolebibliotekene i. Som jeg vil komme inn på litt senere har jeg et ønske om at kommuner ikke skal kunne gjemme seg bak at undersøkelsene mine ikke gjelder dem, eller at de kan slå seg til ro med satsingen fordi jeg beskriver den som god, dermed plukker jeg fra ulike kommuner for å sammenlikne og vise forskjellene på satsingen på skolebibliotek i ulike kommuner.

I denne studien tas det ikke forbehold om multi-etnisitet ved skolene eller levekårsindeksen for bydelene som skolene ligger i. Dette er også forhold som i svært liten grad har blitt trukket

frem fra skolebibliotekarene. Multi-etnisitet og bibliotek er spennende tema som delvis allerede er forsket på, som beskrevet i for eksempel Joron Pihls kapittel i *Teacher and librarian partnerships in literacy education in the 21st century* «Can library use enhance intercultural education». Sosioøkonomiske forhold og levekårsindeks sammen med bruk av bibliotek er også et felt som er forsket på tidligere. Begge faktorene er så omfattende at de fortjener en egen oppgave, ikke bare noen avsnitt i denne oppgaven.

Intervjuforberedelser

Ifølge forskning kommer menneskers oppfatninger best frem når informanten kan være med på å bestemme hva som tas opp i intervjuet (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 78). Jeg ville med en semi-strukturert intervjuguide stå fritt til å følge opp viktige ting som kom frem i intervjuet, samtidig som alle fikk de samme spørsmålene og mulighetene til å komme med egne erfaringer og synspunkter.

For å teste intervjuguiden gjennomførte jeg et pilotintervju. Intervjuet var særdeles lærerikt, samtidig som det viste at det kun var små endringer jeg burde gjøre i intervjuguiden. Under intervjuet kom vi innom budsjett så jeg valgte å legge inn et spørsmål om budsjett i guiden. Siden dette var eneste endring, har jeg valgt å behandle piloten som et av intervjuene i studiet. Det ble gjennomført et intervju som ikke er med sammen med de andre. Skolebibliotekaren på denne skolen hadde ikke tid til å sette seg ned med meg for å gjøre lydopptak av intervjuet. Jeg intervjuet hen likevel mens hen jobbet og noterte underveis. Dermed er ikke dette intervjuet sammenliknbart med de andre og utelatt som intervju. Det kom likevel frem interessant informasjon på dette intervjuet som vil bli vist til der det er aktuelt å trekke frem informasjon som fremkom under dette intervjuet.

Anonymitet

Jeg har gjennom mange år i skoleverket erfart at mange har en sterk lojalitetsfølelse overfor både elever og ledelse i skolen, og undersøkelser tyder på at ytringsfriheten i det offentlige er under press (Trygstad & Ødegård, 2016, s. 17). Jeg var derfor bekymret for hvorvidt jeg ville få skolebibliotekarene til å være ærlige om de visste at det de sa ville kunne spores tilbake til dem. I tillegg var anonymisering en nødvendighet for å få de nødvendige godkjenninger av

Norsk senter for forskningsdata². Jeg velger også å anonymisere kommunen jeg gjør intervjuene i, samt de jeg undersøker på andre måter. Dette fordi jeg ikke ønsker å henge ut noen kommuner eller ta fra noen en god følelse knyttet til en eventuell satsing på skolebiblioteket. Jeg vil heller ikke gjøre det mulig for skoleeier i de ulike kommunene å tenke at funnene mine ikke gjelder der, fordi jeg ikke har undersøkt akkurat den kommunen, eller bruke det nedsettende om andre kommuner fordi de selv har satset så bra.

Jeg har hovedsakelig undersøkt en stor kommune i landet. I tillegg til de fem skolebibliotekarene jeg har intervjuet har jeg fått god kjennskap til det administrative området i en annen kommune i nærheten. For å gi et bredere bilde av hvordan det står til med skolebibliotekene vil jeg trekke frem noen erfaringer fra denne kommunen også. Det å trekke inn informasjon fra ulike anonyme kommuner kan fremstå som rotete, men jeg velger å gjøre det for å skape et bedre og bredere bilde av hvordan man satser på skolebibliotek sett i lys av hvordan man samtidig satser på lesing. Før vi i det hele tatt går inn på undersøkelsene mine kan vi peke på at fylkesbibliotekarene er bekymret for forholdene på skolebibliotekene. De sendte den 25. oktober 2016 et brev til statsråden hvor de ytrer bekymring over at ansvaret for skolebibliotekene er fragmentert og at kunnskapen om skolebibliotekene er svak på alle nivå i skolen (Se vedlegg 2). Lærerne kan lite om bruk av skolebibliotek som pedagogisk arena fordi lærerutdanninga ikke bruker bibliotekene aktivt i opplæringa. Skoleeier har liten forståelse for hva som kjennetegner et godt skolebibliotek. Innrapporteringen skjer til Nasjonalbiblioteket, som igjen rapporterer til kulturdepartementet, mens finansieringen til skolebibliotekene kommer fra kunnskapsdepartementet. I tillegg er skolebiblioteket lovhjemlet i opplæringsloven, som også er sortert under kunnskapsdepartementet.

Nå det kommer til anonymisering av skolebibliotekarene kan det også ha negative konsekvenser. Det kan tenkes at noen skolebibliotekarere som er veldig stolte av det de får til på skolebiblioteket sitt ikke får vist seg frem på samme måte som de hadde fått hadde oppgaven ikke være anonymisert. Samtidig kan det tilføres at det at de ikke får vise seg frem også kan føre til en mer sannferdig fremstilling, siden poenget med å skryte forsvinner når man ikke kan gjenkjennes.

En annen side ved anonymisering er at beskrivelsene mine vil kunne gjelde en hvilken som helst kommune, og ingen kommuner kan gjemme seg bak at det ikke er dem jeg har skrevet

² Heretter kalt NSD

om, eller de kan heller ikke bruke oppgaven til å skryte av at de har skolebibliotek som fungerer så godt at de ikke trenger å gjøre noe for å styrke skolebibliotekene i kommunen.

Utvelgelse

Hvor mange informanter skulle jeg ha og hvem knyttet til skolebiblioteket i ulike stillinger skulle jeg intervju? Rektorer har både fag-, personal- og budsjettansvar. Dette gjør at det vil være vanskelig å diskutere skolebiblioteket som ren faglig arena med rektor, uten å komme inn på andre prioriteringer som påvirker ressursene skolebiblioteket får. I tillegg erfarer jeg at lojaliteten hos skoleledere er veldig stor med tanke på kommunen, og de vil nok gjøre sitt ytterste for ikke å sette skolen eller kommunen i dårlig lys. Basert på disse refleksjonene bestemte jeg meg for å kun intervju skolebibliotekarere. En annen form for informasjonsinnsamling som ble vurdert var fokusgruppeintervju med elever. Dette ville kreve en godkjenning av foreldrene til elevene og et tett samarbeid med rektor for å organisere det. Her vil en kunne treffe på lojalitetskonflikten igjen. Det er også lite elevene kan informere om hvordan skolen satser på lesing sett fra et pedagogisk ståsted.

Rekruttering

Da jeg landet på kun å bruke skolebibliotekarere som informanter begynte prosessen med å rekruttere. Det finnes ingen kommunal oversikt over hvem som er skolebibliotekar på de ulike skolene, og det er ikke alle skoler som har egen skolebibliotekar heller. Når man skal gjøre en formell forespørsel om å undersøke forhold på en skole skal man gå gjennom rektor. Jeg vurderte slik at den mest ryddige måten å ta kontakt på var å sende e-post med en forespørsel om hjelp (Vedlegg 3) til de e-postadressene skolene var registrert på i GSI. GSI står for grunnskolenes innrapporteringssystem og er den offisielle kilden til informasjon om skolene, som elevtall, lærerantall, ressursbruk til ulike funksjoner med mer. Rektor på hver skole rapporterer inn for hvert skoleår og informasjonen legges ut offentlig på Utdanningsdirektoratets sider hver høst. Her kan man gå inn å hente ut ulike data om skolens elevtall, lærertetthet og informasjon om ulike ressursbruk. For min del er det hvordan hver rektor velger å prioritere skolens ressurser på skolebiblioteket som er av størst interesse. Når det kommer til rekruttering er det e-postadressen som skolen har registrert i GSI jeg bruker, da jeg regner den for en offisiell e-postadresse.

Allerede ved utsendelse av informasjonen og forespørsel om man ville la seg intervjuet var jeg mer bekymret for om jeg ville få et stort nok antall informanter, ikke at jeg måtte si nei til informanter som meldte sin interesse. Sammen med veileder vurderte vi det dithen at fire til seks informanter var et greit og håndterlig antall å jobbe med. Etter å ha sendt ut forespørselene fikk jeg i løpet av to uker respons fra fire som ønsket å være informanter. I tillegg til dette fikk jeg respons fra en rektor som opplyste om følgende: *«For tiden har vi ikke ressurser til å holde oss med bibliotekar. Jeg mener at satsing på lesing og satsning på skolebiblioteket må ses i sammenheng. Dessverre opplever vi at dette er en oppfatning som kommune og statsnivå sjelden eller aldri ser og deler og realiserer i praksis.»* Denne uttalelsen vil jeg komme tilbake til senere, jeg mener at den er et tydelig signal om tilstanden i skolebibliotekene.»

Den ene skolebibliotekaren jeg pratet med opplyste at vedkommende hadde vært i kontakt med en kollega for å høre om hen skulle være med på prosjektet mitt, men hadde fått til svar at vedkommende ikke hadde tid til å bli intervjuet, det var knapt nok tid til å gjøre jobben, langt mindre gjøre noe utover det mest nødvendige. Et tydelig tegn på at ressursene ikke strekker til.

Etter å ha intervjuet de fire opprinnelige skolebibliotekarene viste det seg at alle kun jobbet som skolebibliotekarer, de hadde ikke undervisning i tillegg. Dette er, etter min erfaring, ikke det som er mest vanlig rundt om på skolene. Derfor tok jeg direkte kontakt med en skolebibliotekar jeg hadde blitt anbefalt i et tidligere intervju for å høre om hen hadde mulighet til å hjelpe meg. Jeg fikk positiv respons sammen med et spørsmål om når jeg sendte ut den opprinnelige forespørselen, for hen hadde ikke hørt om dette før. Dette viser at det er en stor mulighet for at det er et antall skolebibliotekarer som ikke har fått forespørselen min, og dermed ikke har kunnet melde sin interesse. Det er heller ikke usannsynlig å anta at skoleledelsen har vurdert det dithen at tiden ikke strekker til for skolebibliotekaren, særlig på skoler hvor vedkommende har små ressurser. Dermed kan den ha skjermet hen for dette ekstraarbeidet. Jeg opplevde også en skole hvor det er inspektør/avdelingsleder som har ansvar for skolebiblioteket og hvor vedkommende fikk beskjed fra sin rektor om å ikke prioritere å la seg intervjuet av meg, noe som førte til at det ikke ble et intervju på den skolen.

Om utvalget og de som ikke meldte seg

Hver rektor får utdelt et budsjett basert på elevtall og andre elementer som kan påvirke kostandene å drive en skole, ofte bruker kommunene levekårsindeks, antall elever som har rett på spesialundervisning og klassestørrelse og -antall som indikator. Dette skal føre til at hver skole får en relativt lik sum alt etter hvordan indikatorene slår inn, så er det opp til rektor hvordan hen vil fordele disse pengene utover å oppfylle kravene i opplæringsloven. Det som er verdt å merke seg i mine undersøkelser er at de skolebibliotekarene jeg intervjuer har 40% av de ressursene som alle rektorene til sammen bruker på å bemanne skolebibliotekene i kommunen, mens skolene de jobber på bare representerer 10% av skolene i kommunen. Det betyr at disse skolebibliotekarene står i en særstilling sammenliknet med de jeg ikke fikk respons fra. Hvis vi fordeler den resterende ressursen likt på de resterende skolene får vi kun 13 % på hver skole, noe som tilsvarer omtrent 2,5 undervisningstimer. Av erfaring vet jeg at hvor stor stillingsstørrelse en bruker på skolebiblioteket på de ulike skolene varierer kraftig, så tallet er bare et eksempel som viser at utvalget mitt ikke nødvendigvis er representativt for hele kommunen. Samtidig kan vi bruke dataene fra skolebibliotekarene til å anta noe for resten av skolebibliotekene. Det er andre skoler jeg ikke har intervjuet skolebibliotekaren på som bruker mye ressurser og satser på skolebiblioteket, og for resten av kommunen gjør det tallene fra GSI enda mer alvorlige med tanke på skolebibliotekene. I praksis vil dette kunne medføre at det er flere skoler som har det slik den rektoren som responderte på intervjuforespørselen min beskrev, de finner ikke penger eller ressurser til å kunne prioritere skolebiblioteket samtidig som det ikke er noen føringer eller noe trykk verken fra kommune eller stat til å drive med et aktivt skolebibliotek.

Teorigrunnlag

En lærers utfordring med lesing

Hvert år når jeg starter med en ny klasse i norsk utfordrer jeg dem til å lese, og min erfaring viser at den mest effektive måten å få dem til å lese på er å garantere for at det finnes en bok ute for hver og en av dem, det finnes faktisk en bok som er så spennende at du ikke klarer å legge den fra deg, du må bare finne den rette. Hva slags bok det er kan ikke jeg si noe om, det kan være hva som helst, det må elevene utforske selv, men jeg kan hjelpe dem i rett retning og hjelpe til med å finne rett type bøker. På denne måten får jeg engasjert flere elever til å lese. For å motbevise meg må nemlig elevene lese, og for at jeg skal gå med på at jeg har tatt feil må du lese rimelig mange bøker, faktisk langt flere enn de får tid til på ungdomsskolen. Noe jeg selvsagt ikke sier til dem.

Denne historien kommer ikke bare fordi jeg er godt fornøyd med dette didaktiske virkemiddelet. Det legger også grunnlaget for mitt syn på lesing. Lesing som aktivitet er nyttig i seg selv, og lesing må ikke bli avhengig av at du må forstå eller hente ut informasjon fra det du leser. Selve lesingen i seg selv har en verdi, og jo mer du leser jo flinkere blir du å lese, som igjen gjør at du blir mer motivert for lesing. Og «engagement in reading» (Oecd Publishing, Organization For Economic, & Development, 2003, s. 124) viser seg å ha langt større korrelasjon til leseprestasjon enn noen andre variabler, langt høyere enn sosioøkonomisk bakgrunn og antall hyllemeter bøker hjemme. Nøyaktig hvordan vi skal oversette begrepet «Engagement in reading» kan nok diskuteres, Astrid Roe oversetter det direkte til engasjement i lesing (Roe, 2012, s104), jeg forenkler dette og kaller det leseengasjement. Da kan vi oppsummere kort med at leseengasjement er veldig viktig for lesekompetanse, og for å øke leseengasjementet valgte jeg som lærer å utfordre elevene til å lese mye og forsøkte etter beste evne å veilede dem til å velge bøker som ville engasjere dem. Her ligger også en av nøklene til at jeg har valgt å forske på skolebibliotek. Som norsklærer i to parallellklasser i ungdomsskolen hadde jeg ikke kapasitet til å holde meg så oppdatert på ungdomslitteratur at jeg kunne veilede alle elevene godt nok. Jeg savnet ofte en skolebibliotekar som kunne være behjelpelig med dette. Vi skal senere i oppgaven se på hvordan dette problemet blir løst på noen skoler.

Synet på lesing i Kunnskapsløftet

For å kunne si noe om hvorvidt man ser skolens satsing på lesing igjen i satsingen på skolebiblioteket må vi først se på hva som legges i begrepet lesing. Lesing er nemlig ikke et entydig begrep. Den siste tiden har det blitt mer og mer vanlig å bruke literacy-begrepet når man snakker om lesekompetanse. Man kan se bruken av begrepet i sammenheng med innføringen av grunnleggende ferdigheter. Disse ble innført som en del av Kunnskapsløftet-06. Bakgrunnen for den nye læreplanen var Stortingsmelding nr. 30 *Kultur og læring* og innstilling nr. 268, som kom i kjølvannet av stortingsmeldingen.

Hva er så lesing, som en grunnleggende ferdighet? Ifølge Utdanningsdirektoratet er lesing en grunnleggende ferdighet som skal integreres i opplæringen i alle fag. For å hjelpe lærerne på vei til å forstå hva lesing er i de ulike fagene har de laget en matrise med ulike aspekter i de ulike fagene. Her blir det brukt ulike verb for å beskrive hva som kjennetegner lesing i de enkelte fag. Det verbet som går igjen mest, og som da må regnes som den viktigste egenskapen i leseopplæringen, er at elevene skal kunne reflektere og forstå. Videre er det å hente info, tolke og vurdere som går igjen i de fleste fag. Alt dette er i tråd med literacy-begrepet, slik det vanligvis oppfattes, som gir det stor legitimitet. Det jeg som norsklærer og forsker på lesing biter meg merke i, er at verbet oppleve kun blir nevnt i et fag, og det er det nye faget KRLE, ikke norskfaget. Dette vil jeg påstå er en tendens i tiden, og diskusjonene rundt litteraturformidling i norskfaget er med på å understreke nettopp dette, at vi vektlegger nyttelesing før opplevelseslesing/dannelseslesing. At å oppleve ikke er et aspekt ved lesing i norskfaget understreker fokuset på praktisk literacy som hovedmålet med leseopplæringen i norskfaget.

Opplevelseslesing er et uttrykk jeg har tatt fra Louise Rosenblatt sin bok *Literature as exploration*. Tittelen blir direkte oversatt til litteratur som oppdagelse. Gjennom lesingen av skjønnlitterære verk oppdager man hvordan andre mennesker tenker, hvorfor de handler som de gjør og man kan erfare andre verdener. Det er først når en leser møter teksten at den virkelig blir til, og hver leser har sin egen tolkning av teksten. Dette betyr i ytterste konsekvens at det finnes like mange versjoner av en bok som det finnes antall lesere til boken.

Det er mange omkringliggende faktorer som spiller inn på lesingen av en bok, og dette gjør at hver lesing er forskjellige fra den neste. Man opplever noe når man leser, og den opplevelsen er personlig og vil dermed variere fra leser til leser. Ifølge Rosenblatt finnes det ikke en generell leser eller et generelt litterært verk. Og den unge leseren danner, blant annet ved hjelp

av lesingen, den personligheten vedkommende vil ha som voksen. Dette er en innsikt som er viktig for skolebibliotekarer når de skal veilede elevene til passende bøker. Rosenblatt presiserer: «like the beginning reader, the adolescent needs to encounter literature for which he possesses the intellectual, emotional, and experiential equipment.» (Rosenblatt, 1995, s. 25). Altså er det veldig viktig med individuell veiledning til elevene, og skolebibliotekaren må, sammen med læreren, kjenne eleven. Det å kjenne eleven nok til å kunne gi god litteraturveiledning innbefatter blant annet å vite noe om leseferdighetene, fritidsinteressene og de litterære preferansene. Med litterær preferanse menes om eleven foretrekker for eksempel realistisk litteratur eller fantasy. De vil gjennom møte med bøkene kunne utvikle seg som dannede mennesker, de får muligheten til å se seg selv inn i boka, og gjerne forestille seg selv som noe en drømmer om, for eksempel en liten gutt som drømmer om å bli politimann.

Nyttelesing er den lesingen som beskrives på Utdanningsdirektoratet sine sider som lesing som grunnleggende ferdighet. Nyttelesing handler om å forstå det som står, kunne tolke informasjonen og forholde seg kritisk til den. Det er denne lesingen som blir målt i kartleggingsprøvene og de nasjonale prøvene, og det er denne typen lesing Utdanningsdirektoratet definerer som lesing som grunnleggende ferdighet.

Det er forsket mye på lesing, og jeg kan ikke ta for meg alt som er av forskning på lesing, jeg må velge meg noen retninger som er sentrale med tanke på min vinkling inn mot skolebiblioteket og det tilbudet og den ressursen som ligger eller kan ligge der. For elever kan lesingen sees på som en reise inn i ukjente farvann. De leser bøkene og oppdager nye sider ved seg selv, ved verden rundt seg og ikke minst om andre mennesker. Bøkene kan til og med åpne helt nye verdener for elevene.

Literacy

Begrepet literacy er fremdeles så nytt at det blir diskutert hvordan man skal forstå det og om og hvor mange undergrupper av literacy det finnes. Den mest brukte definisjonen av literacy er det UNESCO som har formulert:

Literacy is the ability to identify, understand, interpret, create, communicate, compute and use printed and written materials associated with varying contexts. Literacy involves a continuum of learning in enabling individuals to achieve their goals to

develop their knowledge and potential, and to participate fully in their community and wider society (UNESCO, 2004, s. 13)

Her ser vi at man tar utgangspunkt i en vid forståelse av begrepet literacy, som omhandler langt mer enn bare det å lese en tekst og forstå den. Det ligger et stort potensial i begrepet og det argumenteres stadig for flere typer literacy. Vi kan ta utgangspunkt i Marte Blikstad-Balas' inndeling fra boka *Literacy i skolen*, hvor hun tar utgangspunkt i at forskningen ser på literacy fra to ulike vinkler. Den ene måten er literacy som kognitiv ferdighet, mens den andre er literacy som sosial praksis.

Et viktig element i forskningen på literacy som en kognitiv ferdighet er å se på hvordan leseren og teksten samhandler. Altså er denne grenen knyttet opp mot resepsjonsetetikken i klassisk litteraturvitenskap som ser på hvordan en leser og teksten samhandler. Wolfgang Iser var en av litteraturviterne som frontet synet på lesing som en samhandling mellom leser og tekst, hvor det er samhandlingen mellom leser og tekst som gir mening til teksten, og på den måten vil meningen med en tekst variere fra leser til leser. Som han skriver i *The reading process: a phenomenological approach*:

[...] then the literary work has two poles, which we might call the artistic, and the aesthetic: the artistic refers to the text created by the author, and the aesthetic to the realization accomplished by the reader. From this polarity it follows that the literary work cannot be completely identical with the text, or with the realization of the text, but in fact must lie halfway between the two. (Iser, 1972, s. 212)

En annen som har skrevet om forholdet mellom leser og tekst, og som jeg skal basere meg enda mer på er Louise Rosenblatt. Hun skriver om forholdet mellom tekst og leser i sin bok *Literature as exploration* hvor hun blant annet formidler at:

There is no such thing as a generic reader or a generic literary work; there are only the potential of individual readers of the potential millions of individual literary works. A novel or a poem or play remains merely inkspots on paper until a reader transforms them into a set of meaningful symbols. The literary work exists in the live circuit set up between reader and text. (Rosenblatt, 1995, s. 24)

Som vi ser av sitatet her, hevder Rosenblatt at en tekst kun er blekk på papir før noen leser teksten og gir den mening. Videre skriver hun at kjennskap til hva eleven liker og hvordan eleven reagerer på det den leser er viktig for læreren, noe min egen erfaring tilsier er svært

viktig, ikke bare for å kunne veilede til riktig bok, mens også for å kunne prate med eleven om boka, om hva man synes og hvorfor (Rosenblatt, 1995, s.33). Med kjennskap til elevens leseferdigheter og interesser vil det være lettere å stille gode spørsmål som gjør at eleven bevarer leseglede og interessen for bøkene.

Hvis man ser på literacy som sosial praksis så er det viktig å se på hva mennesker gjør med tekstene og språkene de har tilgang til. Dette innebærer blant annet at kunnskap ikke bare er noe du er i besittelse av selv, men at det handler om å kunne ta del i ulike språklige kontekster (Blikstad-Balas, 2016, s. 18). Hvis det er slik at literacy er avhengig av sosiale settinger vil det ikke være en type literacy som dekker alle sosiale samhandlinger. Da må det være slik at det finnes mange ulike typer literacy, noe som igjen gjør at det blir situasjonsbetinget hvilken type literacy man har behov for å ta i bruk. Når man snakker om lesing som grunnleggende ferdighet som overgriper alle fag, og som varierer etter hvilket fag man skal lese i må ikke dette forstås som forskjellige typer literacy, slik man snakker om ulike typer literacy innenfor synet på literacy som sosiale ferdigheter. Lesing som grunnleggende ferdighet handler fremdeles om forholdet mellom leser og tekst, og i hvilken grad eleven som leser klarer å ta til seg, tolke og forstå teksten som blir lest.

Det som er unikt med skolebiblioteket som en egen arena på skolen er at den kan legge til rette for opplæring i flere typer literacy på en helt annen måte enn et vanlig klasserom eller et annet spesialrom kan. Som Pihl, Carlsten og van der Kooij skriver i *Teacher and Librarian partnerships in Literacy Education in the 21st Century*: «[...] studies show that when children learn to use public and school libraries, they also learn to take charge of their own reading agenda – for pleasure as well as for learning.» (Pihl, Carlsten, & van der Kooij, 2017, s 11). Vi ser her at man på skolebiblioteket kan lære å lese både for å nyte og for nytte. Når man leser styringsdokumenter³ og ser på kartleggingsverktøyene⁴ som brukes i skolen i dag ser vi at det er langt mer fokus på lesing for nytte enn lesing for å nyte. Denne tendensen til å vektlegge nyttelesing underbygges av Marte Blikstad-Balas i hennes bok *Literacy i skolen*, hvor hun redegjør for de mest sentrale typene literacy. Her handler det hovedsakelig om å lære seg nyttelesing med ulike vinklinger. Med tanke på denne oppgaven, hvis oppdrag er å se om man finner skolens satsing på lesing igjen i skolebibliotekene, kan det være for snevert å se på lesing og literacy som en videreføring av lesebegrepet. Da blir lesingen kun et verktøy for å tilegne seg kunnskap og å tolke denne, altså et nytteperspektiv på lesing og literacy. Gjør

³ LK06, Stortingsmelding 28(2015-2016), www.udir.no

⁴ Nasjonale prøver og kartleggingsprøver fra Utdanningsdirektoratet

man det, degraderer man skolebiblioteket til en tradisjonell læringsarena. Som vi vil se videre i oppgaven, er det ikke dette som ligger mest sentralt i det skolebibliotekarene ser på som oppgaven sin i skolebiblioteket.

Estetisk literacy

Det har i løpet av vinteren og våren i 2017 vært en tidvis heftig diskusjon om norskfaget og nærmere bestemt om lesing i norskfaget. Mange aktører har forsøkt å argumentere for og imot lesestrategier som et verktøy i lese- og literacyopplæringen. Dette er en diskusjon hvor de to sidene nærmest har lagt seg i hver sin skyttergrav. Etter min oppfatning diskuterer de på feil premisser.

Når man verken i Utdanningsdirektoratets rammeverk for grunnleggende ferdigheter eller beskrivelse av lesing som grunnleggende ferdighet i norskfaget ikke bruker verbet å oppleve er det et tydelig tegn på dreiningen bort fra oppdagelseslesing (Utdanningsdirektoratet, 2015b, 2015c). Da står skolen igjen med skolebiblioteket som en slags siste bastion for oppdagelseslesing, samtidig som det er tilgjengelig for nyttelesing. Vi ser noe annet i *Stortingsmelding 28: Fag – Fordyping – Forståelse*, som er meldingen som legger grunnlaget for den nye læreplanen som skal komme. I beskrivelsen av norskfaget skriver man: «Ut fra sin profil som et «fag for kulturforståelse, kommunikasjon, dannelse og identitetsutvikling» hører faget hjemme blant både språkfagene, samfunns- og etikkfagene og estetiske fag» (Kunnskapsdepartementet, 2016, s. 50). Her ser man at det estetiske perspektivet er tatt med, og at norskfaget naturlig også er et estetisk fag. Hvis en leser videre på departementsvurderingen av faget, er de estetiske elementene i faget langt mindre tydelige.

Norskfaget er et ferdighetsfag hvor eleven skal utvikle gleden over sitt eget språk og evnen til å uttrykke egne meninger og tanker. Norsk er også et kulturfag som forvalter og utvikler norske tekstkulturer både i et samtidsperspektiv og et historisk perspektiv.

Som litteraturfag skal norsk bidra til at elevene får ta del i den litterære kulturarven. De litterære klassikerne tilbyr viktige perspektiver på hvordan samfunnet vi lever i har utviklet seg, og de kan være med på å bygge et fellesskap og bidra til en kulturell plattform. (Kunnskapsdepartementet, 2016, s. 50).

Det ligger estetiske elementer i betegnelsen av norskfaget som både kulturfag og litteraturfag, men begge delene av faget blir forklart uten bruk av ordene oppleve, nyte eller andre verb

knyttet til estetiske opplevelser. Når vi ser på Louise Rosenblatts verk *Literature as exploration* ser vi at oppdagelse er en viktig del av det å lese litteratur. Når vi også vet at det å oppleve allerede er tatt bort som en del av lesing som grunnleggende ferdighet i norskfaget blir bortfallet av estetiske begrep, og særlig det å oppdage, ganske dramatisk.

Denne dreiningen bort fra å se nytten i å lese for nytelsens og oppdagelsens skyld har pågått i lang tid, slik at det er vanskelig å peke på når den startet. Det er imidlertid ikke unaturlig å peke på at det ble mer tydelig med innføring av nasjonale prøver sammen med Kunnskapsløftet. Med innføring av de nasjonale prøvene ble plutselig skolene rangert etter hvor flinke elevene var til å lese, rent teknisk. Og når man rangeres etter gitte parameter blir disse viktigere enn andre parameter. Det er ingen tvil om at det er viktig å lære seg for eksempel fagspesifikk literacy, ellers blir det vanskelig å fullføre skolen. I jakten på de tekniske leseferdighetene har man lent seg for tungt på de tekniske aspektene ved lesing, for å sitere Bjørn Kvalsvik Nicolaisen fra hans artikkel «Har norskfaget eit omgrep om lesing?»: «Då er det jamt tale om å automatisere kodar. Alt på barnesteget blir det øvd inn ei illevarslande oppfatning av lesing.» (Nicolaysen, 2005, s. 137)

Med bakgrunn i denne dreiningen i norskfaget ser jeg behovet for å innføre begrepet estetisk literacy. Begrepet estetisk literacy finner jeg belegg for hos Louise Rosenblatt:

An aesthetic purpose will require the reader to direct more attention to the affective aspects. From this mixture of sensations, feelings, images, and ideas is structures the experience that constitutes the story or poem or play. This is the object of response during and after the reading event. (Rosenblatt, 1995, s. 33)

Vi ser her at lesingen kan ha en betydning selv om det bare leses for nytelsens og opplevelsens skyld. Dette er noe mange voksne vil kjenne igjen i sin lesing av for eksempel krimlitteratur i påsken. Mens i skolen kommer det føringer og insentiver om å se bort fra denne typen literacy, dette til tross for at man lærer elevene opp i flerfoldige typer literacy. Viktigheten av lesing av bøker, som er den lesingen som oftest krever ferdigheter innen estetisk literacy, ser vi i en omfattende litteraturgjennomgang fra USA:

There is evidence that simply providing books has value, especially in settings where very few books are otherwise available, but evidence is much stronger that the combination of books and guidance for reading has great potential to result in and lead to more frequent and more effective reading and improvements in children's language

and self-regulatory competencies. (Dickinson, Griffith, Golinkoff, & Hirsh-Pasek, 2012)

Som vi ser vil tilgangen på bøker, sammen med at de blir lest, kunne føre til utvikling av elevenes språk, følelsesliv og kognitive evner. Utviklingen av følelsesliv og kognitive evner trekkes også frem i *Teacher and Librarian Partnerships in Literacy Education in the 21st Century*. (Pihl, Skinstad van der Kooij, & Carlsten, 2017, s. 7) hvor de også skriver:

Sharing is a type of social practice that can take many forms; from dialogue about reading experiences at school libraries and public libraries to work with aesthetic and multimedia literacies and the sharing of this work with fellow pupils/student. Schools can make a fundamental difference in children's lives by providing *all* children with such reading and literacy experiences. (Pihl, Carlsten, et al., 2017, s. 6).

Her ser vi at de trekker frem estetisk literacy som en faktor som kan utgjøre avgjørende positive endringer i elevers liv og hverdag.

David C. Kidd og Emanuele Castano har gjennomført en studie som antyder at lesing av skjønnlitteratur er med på å øke evnen til mentalisering, eller Theory of Mind som er det engelske begrepet de opererer med (Kidd & Castano, 2013). I studien sin utførte de fem eksperimenter for å sjekke elevers evne til å kjenne igjen følelsesmessige ansiktsuttrykk. Dernest skulle elevene forutsi handlinger basert på forhåndskjennskap til noen relevante følelsesaspekt knyttet til handlingen. Elevgruppen ble i løpet av de fem eksperimentene delt i fire grupper, en som ikke skulle lese noe, en som skulle lese faglitteratur, en som skulle lese populærlitteratur og en siste gruppe som skulle lese et utdrag fra bøker som var nominert til en nasjonal bokkåring. Undersøkelsene viste at elever som leste skjønnlitteratur fikk høyere resultater enn de andre referansegruppene. Resultatene ble justert etter demografisk informasjon og leseferdighet.

Mentalisering er et relativt nytt begrep innen den moderne psykologien som betegnes som evnen til å se seg selv utenfra og andre mennesker innenfra. Finn Skårderud beskriver mentalisering slik:

Mentalisering er avgjørende for vår helse og vårt velvære på flere vis. Mentalisering er simpelthen en helt avgjørende sosial kompetanse for å klare seg i en kompleks verden. I hvilken grad kan vi forstå sinn? Mentaliserende evner betyr å forstå noenlunde godt hva som skjer i sosiale samspill, å forstå uskrevne regler, eller at vi «leser mellom

linjene» eller «forstår underteksten», for å bruke litterære metaforer. (Skårderud, 2016, s. 215)

Som vi ser av Skårderuds beskrivelse av mentalisering er det en meget viktig evne å utvikle med tanke på dannelsesbegrepet i norskfaget. Det at han bruker litterære metaforer for å beskrive mentalisering er, om enn ikke sentralt, en liten antydning av koplingen mellom skjønnlitteraturen og mentaliseringen.

Vi ser her at mentalisering er en viktig egenskap med tanke på å utvikle empati og forståelse hos elevene. For å kunne oppfylle kravene som stilles i opplæringslovens § 1.1, også kalt formålsparagrafen, er det helt nødvendig å øve opp evnen til mentalisering. I norskfaget er dannelses et viktig element i opplæringen, og også her vil evnen til mentalisering være avgjørende for at elevene skal kunne oppfylle læreplanen.

Det er foreløpig ikke omfattende forskning på hva lesing av skjønnlitteratur gjør med verken de empatiske evnene våre eller evnen vår til mentalisering, men denne forskningen antyder en sammenheng. Selv om det er en begrenset studie gir den belegg for å antyde at det kan være en sammenheng mellom hvor flinke elever er i mentalisering og hvor mye skjønnlitteratur de leser.

Som vi ser av teorien som er vist og som vi også kommer til å se i fortsettelsen av oppgaven vil elevene tjene på at skolen jobber med å innføre et begrep som estetisk literacy. Elever trenger å læres opp til å lese bare for å lese, uten at det skal ha noen annen verdi enn selve opplevelsen av å lese. Som alle andre typer literacy må også denne typen øves på. Hvilken arena er bedre på det enn skolebiblioteket, som allerede er tilgjengelig, om enn i varierende forfatning, for alle elever.

Bibliotekene

Pilotintervjuet

Om skolen og skolebiblioteket

Dette er en barneskole med i overkant av 300 elever. Skolen er relativt ny og har derfor fått bygget et slags mediatek eller et allrom, hvor det er både scene og arbeidsområder hvor elevene kan jobbe i små grupper. Skolebiblioteket er plassert i samsvar med mediateket som ligger sentralt plassert i skolen og er en naturlig plass å passere på vei fra fløy til fløy og klasserom til klasserom. Denne åpenheten gjør at elevene har veldig lett tilgang til skolebiblioteket, terskelen for å komme er lav. Skolebibliotekaren er ansatt i 50 % stilling og bruker denne tiden til stort sett å være der når elevene er på skolen. Hen har et eget kontor og praktiserer åpen dør politikk slik at elevene alltid skal føle seg velkomne. Ifølge bibliotekaren selv fungerer dette ganske bra, og alle klassene har en bibliotekstime i uka som stort sett blir brukt. Enten kommer elevene på biblioteket for å låne bøker og for å lese eller så kommer bibliotekaren i klassen og leser høyt. Ordningen med at hver klasse har en time hvor de kan komme på skolebiblioteket virker å være veldig vanlig, selv på skoler hvor skolebibliotekaren har lite ressurser.

Kontoret er fullt av plakater med favorittfotballaget til bibliotekaren, sammen med en del plakater fra ulike populærkulturelle fenomen, gjerne knyttet til bøker. Dette bruker bibliotekaren aktivt for å komme i kontakt med barna. Det er lettere å nå frem til mange av guttene når de ser at det henger en fotballplakat der, og jenter kan fort kjenne seg igjen i for eksempel Pippi. Som hen selv sier: «[...]de kommer innom her for å snakke litt fotball». Det blir også hengt opp små lapper som markerer forskjellige dager av større eller mindre betydning. En liten historie som viser hvilken posisjon en markert skolebibliotekar kan ha: Det er laget til en dag som heter «Hug a librarian day», noe som ble annonsert godt på skolebiblioteket, gjennom blant annet de små lappene. En av de tøffe guttene på et av de høyere trinnene glemte denne dagen, men kom noen dager senere, litt flau, og sa at han hadde glemt klem-en-bibliotekar-dagen og lurte på om det var for sent å gi en klem nå.

Skolebiblioteket har en boksamling på i overkant av 15 000 bøker og hadde et utlån på rett under 10 000 bøker i 2015.

Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold:

Skolebibliotekaren har første år på lærerskolen, slik den var for en del år siden, deretter hoppet hen av, men fullførte siden en bachelor i kunst- og kulturvitenskap. Etter å ha jobbet noen år på folkebibliotekets barne- og ungdomsavdeling tok hen noen studiepoeng i kulturformidling direkte retta mot barn og unge, og 15 studiepoeng i samtidslitteratur for barn og unge.

Som tidligere ansatt på folkebiblioteket i kommunen har hen også tatt med seg filosofien om at biblioteket er en møteplass, et sted hvor man kan komme når man trenger det. Denne holdningen er med på å ta bort tvangsaspektet ved lesingen til elevene. «Så døra står alltid åpen og er tilgjengelig for elevene, og lærerne også. Det skal være lav terskel for å komme inn for å prate, og jeg er ikke en hysjebibliotekar». Hvis en bok ikke var så gøy som ventet kan de bare komme og bytte den, de trenger ikke vente til neste bibliotekstime. Dette er viktig sier skolebibliotekaren. Det er et stort fokus på lystlesing, som hen kaller det, det skal ikke være tvangslesing. Det er viktig at elevene føler seg velkomne i biblioteket.

På et oppfølgingsspørsmål om bibliotekaren fungerer litt som en sosiallærer svarer hen: «Ja det blir litt det. Det er litt sånn jeg sier, jeg er skolebibliotekar, men jeg jobber på en skole». Det blir også presisert at alle elevene vet at om de blir ferdige med en bok, eller at boka ikke var kjekk, så kan de komme og bytte bok når de vil. De trenger ikke å vente til de har bibliotekstime. Dette forutsetter selvsagt at bibliotekaren er til stede og at det eksisterer et visst samarbeid mellom lærerne og bibliotekaren. At bibliotekaren har en slags funksjon som avlastende sosiallærer er noe jeg kommer tilbake igjen til i konklusjonen, men ønsker allerede nå å røpe at det kjennetegner de skolebibliotekene som det satses mest på og som fungerer best. En viktig variabel for at dette skal fungere godt er personligheten til skolebibliotekaren, det er ingen tvil om at det er personavhengig om dette vil fungere eller ikke, men slik er det med offisielle sosiallærere også.

Hen har også blitt brukt i opplegg knyttet til nettmobbing og andre sosiale problemer på enkelte trinn. Dette henger sammen med at skolebiblioteket er et knutepunkt på skolen og at bibliotekaren har en form for sosiallærerfunksjon. I tillegg er erfaringen fra folkebiblioteket viktig med tanke på nettmobbing, for de er veldig flinke til å bruke sosiale medier på folkebiblioteket. Dette er en uortodoks bruk av skolebibliotekaren, men betegnende for hvilken ressurs som ligger i skolebiblioteket. Skolen har også opprettet guttegrupper på sjette

og sjuende trinn som skolebibliotekaren administrerer, da prater de sammen om bøker og eventuelle andre ting som skulle dukke opp. Som hen sier det selv:

[..]det begynte med 7. trinn i fjor, der var det en del sosiale ting på trinnet, hvor vi så at det var noen som ikke var helt med i gjengen, og så begynte det egentlig litt med at vi kombinert skulle motivere de til lesing pluss at vi så at de hadde noen andre issues som vi trengte å ta opp. Så da fant jeg frem en del litteratur som tok opp disse temaene, både faglitteratur og skjønnlitteratur, og snakket om det.

Her skaper skolebibliotekaren en arena for guttene hvor de kan identifisere seg som lesere og hvor de kan prate om det de leser, uten at noen forteller om det utenfor denne arenaen, for de hadde en felles avtale om det de pratet om i denne gruppa ble i denne gruppa, såfremt det ikke var noe alvorlig som skolebibliotekaren var forpliktet til å melde videre.

Stillingen som skolebibliotekar ble lyst ut som en 50 % stilling, og det er en nedgang fra 80 % som den forrige skolebibliotekaren hadde. At man reduserer i ressursene til skolebiblioteket er en trend jeg har fått bekreftet av andre skolebibliotekarer jeg har pratet med, både de jeg har intervjuet og andre. En annen skolebibliotekar jeg har pratet med sier at rektor har sagt at han vil se om han kan få det samme igjen med en 40 % stilling som har fikk med en 80 % stilling. Det er stramme tider i offentlig økonomi, men det skaper ikke større arbeids glede hos bibliotekaren når det forventes at man skal levere dobbelt så godt som det forgjengeren måtte. Igjen er dette bare et eksempel på en trend som viser seg over hele landet, skolebibliotek blir nedprioritert (Carlsten & Sjaastad, 2014, s. 64). Bibliotekaren i pilotintervjuet melder også at arbeidstiden ikke er tilstrekkelig for å gjøre jobben. «Så skriver jeg det opp som et slags regnskap, men nå står jeg sikkert med 18 timer pluss og det er ikke så lett å finne den tiden til å avspasere».

Rollen som skolebibliotekar

At skolebibliotekaren har jobbet på folkebiblioteket påvirker helt klart synet på litteraturformidling. Hen forteller at hen fort blir kjent med nye førsteklasinger og lærer seg hvilket nivå de er på med tanke på leseferdighet. Når en kjenner elevene er det mye lettere å anbefale bøker som passer, noe jeg selv også har erfart i min egen praksis. Det blir fortalt om en episode hvor hen overhørte en lærer som pratet med en elev og fortalte ham at han lånte

bok på bok på biblioteket, men aldri fullførte noen. Bibliotekaren var da ekstra oppmerksom på denne eleven, og i løpet av det siste halve året på skolen leste eleven 12 bøker, noe bibliotekaren forklarer med riktig veiledning og positiv oppmuntring. Dette igjen viser at det er en veldig viktig ressurs som ligger i skolebiblioteket, man må bare bruke den.

Ellers er bibliotekaren her veldig opptatt av å kunne anbefale bøker som fenger, hen holder seg godt oppdatert på det som skjer i forlagsverden og mener selv at det er en fordel å ha jobbet på folkebiblioteket, der knytter du en del kontakter som du ikke nødvendigvis får knyttet når du sitter på skolebiblioteket. Kontakt med andre skolebibliotekarer og andre instanser er det flere som trekker frem som viktig for utvikling av skolebiblioteket (Juul & Eriksen, 2017). Det å være relativt oppdatert på hva som skjer i bokverden er en stor fordel når det gjelder å anbefale bøker til lesere på alle nivå. For de sterkeste er det en fordel å vite hva som er in, og hvilken vanskelighetsgrad det er på de ulike bøkene, og er man oppdatert vet man at det nå foregår en rivende utvikling av lettlestbøker med spennende innhold på linje med andre bøker. Dette er nødvendig for å fenge elevene som har litt mer problemer med å lese, for, som vi har vist tidligere, motivasjon for lesing er den viktigste variabelen som korrelerer positivt med lesekompetanse (Roe, 2012, s104). For å bli motivert for lesing er det nødvendig å faktisk lese.

Som norsklærer var det innen litteraturformidling jeg hadde mest vedvarende dårlig samvittighet. Med tanke på arbeidet knyttet til lesing og vurdering av elevproduserte tekster er det lite tid igjen til å lese skjønnlitteratur og til å holde seg oppdatert på hva som skjedde i litteraturverden. Vi har allerede stadfestet at det er viktig å komme med gode anbefalinger til elevene, og dette forutsetter god kjennskap til det som finnes av aktuell litteratur. Dette blir også presisert av Utdanningsdirektoratet i deres sider om lesing som grunnleggende ferdighet. Der står følgende:

Elevene trenger lærere som har et stort repertoar å øse av når det gjelder å veilede elevene i deres videre valg av tekst. I tillegg til egne leseerfaringer og kjennskap til felleskulturelle tekster, trengs lærere som oppdaterer seg på nyere ungdomslitteratur og sakprosa som egner seg for målgruppen, og som også kan formidle dagens litteratur til dagens unge. (Utdanningsdirektoratet, 2015)

Dette er et krav som er svært krevende for norsklærere med ordinær årsramme for undervisning og som balanserer helt på kanten av det utopiske.. Det som er tilfelle på pilotintervjuet mitt er at skolebibliotekaren har denne oppgaven, og er også mye mer både

kompetent og forberedt på oppgaven. Det ligger også naturlig til bibliotek å drive med litteraturformidling, det er en stor del av oppgaven til biblioteket, enten det er et folke- eller skolebibliotek (Statens bibliotektilsyn, 1997).

Det er faglæreren som har ansvaret for leseopplæringen, det er lovverket helt tydelig på, i tillegg er det noe både lærere og skolebibliotekarer er enige i. Det som er interessant i denne forbindelse er om bibliotekaren selv ser på seg selv som en ressurs med tanke på leseopplæring. I pilotintervjuet ble det opplyst at det var faglærer som hadde hovedansvaret for leseopplæringa. I tillegg falt leseopplæringsbøker inn under et annet budsjett enn skolebiblioteket, noe som gjorde at bibliotekaren ikke så på det som sitt ansvar å jobbe med det. Til tross for dette er det en sterk sammenheng mellom litteraturformidling og leseopplæring, igjen basert på funnene i OECDs rapport *Reading for change*.

Til tross for at hen sier at det er faglærerne som har ansvar for leseopplæring er hen veldig interessert i å vite hvilket lesenivå de ulike elevene ligger på, slik at hen kan anbefale bøker som passer til den enkelte elevs lesenivå. Bibliotekaren er også engasjert i hva som skjer på leseopplæringsfronten, og forsøker å holde seg oppdatert på hva som skjer innen leseopplæring blant annet ved å holde seg oppdatert på hva som skjer på Senter for leseopplæring og leseforskning⁵, som er et nasjonalt senter under Utdanningsdirektoratet. Det finnes til sammen 10 nasjonale senter for ulike satsingsområder⁶.

Organisering

Litt av arbeidstiden er satt av til å være med på personalmøter på skolen, og hen har lov til å velge de møtene med innhold som er av interesse for en skolebibliotekar. Hen har brukt mye av denne tiden, særlig da hen var ny på skolen, til å informere og etterspørre hva lærerne ønsker å bruke skolebiblioteket til. Hen sitter med et inntrykk av at hen er ganske flink på informasjonsflyt til lærerne og skoleadministrasjonen, men at de ikke er like flinke med å informere andre veien. Det skyldes ifølge skolebibliotekaren ikke uvilje, mer om mangel på tid og bevissthet. Noe jeg skal komme tilbake til flere ganger gjennom denne oppgaven.

Samarbeidet med skolens leseveileder viser også at man kan utnytte hverandres ressurser, som hen selv sier: «Ja, hen bruker meg mye, og ofte så sitter de og leser på biblioteket her, så der

⁵ <http://lesesenteret.uis.no/>

⁶ <http://www.udir.no/om-udir/nasjonale-senter/>

kjenner jeg jo de elevene godt og vet hva de sliter med». Her ser vi et godt eksempel på hvordan satsing på lesing som ferdighet ikke trenger å stå i motsetning til satsing på skjønnlitterær lesing, men at de to kan dra veksler på hverandre. Ved å dra leseopplæringen, her for de som i utgangspunktet ikke har så høy lesekompetanse, inn i biblioteket, forutsatt at skolebiblioteket er bemannet, viser man tydelig sammenhengen mellom ferdighetslesing og oppdagelseslesing. Denne sammenhengen skriver Bjørn Kvalsvik Nicolaysen om i sin artikkel «Har norskfaget eit omgrep om lesing» (Kvalsvik Nicolaysen, 2005).

Intervju nummer 1

Om skolen og skolebiblioteket

Skolen er en ungdomsskole med rett rundt 300 elever. Biblioteket ligger for så vidt sentralt på skolen, men du må aktivt oppsøke det, det er ikke en plass du går gjennom for å komme noe sted. Det er et lukket rom, kun med vinduer på en vegg, noe som gjør at det virker ganske trangt og litt mørkt. Det er i utgangspunktet ikke veldig innbydende, men det er gjort noen grep for å gjøre at elevene skal føle seg mer velkomne. Blant annet er det i inngangspartiet en utstilling med kunstverk som elevene har laget. Videre er det et lite samlingssted, med sofa og et lavt bord med en gang du kommer inn i selve biblioteket. Det er også et relativt romslig grupperom innenfor biblioteket, som er tilgjengelig for elever som vil jobbe sammen med fag. Ellers er det ganske trangt mellom hyllene i biblioteket, og bøkene står tett i tett. Det er likevel funnet plass til en utstillingshylle med plass til DVD-utlån, et tilbud jeg ikke har sett på andre skolebibliotek. Kontorpulten til bibliotekaren, som også fungerte som utlånsentral, har et gammeldags preg og er med på å gi biblioteket et relativt tungt uttrykk. At det føles tungt er sannsynligvis knyttet til rammefaktorer som er utenfor bibliotekarens påvirkning. Det kan skyldes areal tilgjengelig, lysforhold og møbler som ikke blir byttet ut. Med det sagt er det viktig å presisere at det er gjort grep for å gjøre biblioteket til en innbydende plass.

En liten detalj som eksemplifiserer hvordan det stadig kuttes på mer eller mindre synlige måter i skolebibliotekene er at de på denne skolen har fjernet multiskriveren fra skolebiblioteket for å spare penger, så nå må skolebibliotekaren gå til personalføløyen for å

hente utskrifter. Denne fløyen ligger en etasje opp og gjennom noen dører og en gang. En ganske kronglete vei for en utskrift eller to.

Det er et mål for skolebibliotekaren å trekke elevene inn på skolebiblioteket, for da er terskelen for å ta med en bok ut igjen lavere. Derfor har hen organisert skolebiblioteket med sittegruppen rett etter kunstverkene som elevene har stilt ut. Her er det mulighet for å spille spill, for eksempel Yatzy. På denne måten øker sjansen for at elever som ikke av seg selv ville ha oppsøkt biblioteket kommer på biblioteket, som igjen øker sjansen for at vedkommende frivillig låner med seg en bok hjem. På denne måten mener skolebibliotekaren at hen er med på å utjevne andre sosiokulturelle forskjeller, som antall hyllemeter med bøker hjemme. Som hen sier: «[...] skolebiblioteket [er] viktig, for det skaper likhet i elevflokkene».

Skolebiblioteket har en boksamling på om lag 6500 bøker og lånte ut 1837 bøker i 2015.

Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold:

Bibliotekaren på denne skolen har vært leseveileder på skolen tidligere, og har dermed gjort seg noen tanker om det å kombinere rolle som leseveileder med rollen som skolebibliotekar. I forberedelsen til intervjuene, og mens jeg enda jobbet med hvordan jeg skulle vinkle oppgaven om skolebibliotek var dette noe som opptok meg en del, uten at jeg tenkte spesifikt om fordeler og ulemper ved kombinasjon av de to rollene. Jeg brukte mest tid på å definere paradokset i at det brukes mye penger på å videreutdanne leseveiledere mens skolebiblioteket allerede ligger der som en nydelig arena for lesing. Vi har dermed to ulike ressurser for å motivere til og øke lesekompetansen, som ikke er motsetninger og som ideelt sett jobber sammen for å fange opp alle elever, noe vi så eksempel på på skolen hvor pilotintervjuet fant sted.

Med det sagt mener denne skolebibliotekaren at det er vanskelig å blande de to rollene, «det var veldig vanskelig å være leseveileder når du ikke underviser selv fordi jeg ble så, ikke bare fysisk, adskilt». Et eksempel på denne adskillelsen er at leseopplæring er undervisning mens en som skolebibliotekar er delvis avsondret fra den pedagogiske planleggingen til lærerne. På den måten var det vanskelig å nå frem til lærerne med det hen ønsket å formidle.

Realistlærerne blir her trukket frem som særlig vanskelige å nå. Dette bekrefter det inntrykket jeg har fra egen erfaring.

Rollen som skolebibliotekar

Denne skolebibliotekaren hevder at hen faktisk ble ansatt som litteraturformidler. Rektoren som ansatte hen var veldig fornøyd med dette og var åpenbart stolt over å ha en litteraturformidler ansatt på skolen. Jeg kan ikke se at det er gjort noen grep for å fremme at stillingen er som litteraturformidler fremfor en ordinær skolebibliotekar. Med det sagt er det ingen tvil om at skolebibliotekaren driver med litteraturformidling, men det foregår en til en, og gjennom utstillinger i biblioteket, ikke som en mer klassisk litteraturformidler som gjerne leser høyt for flere samtidig, typisk en klasse. Hen forteller at noen dager kun går med på å håndtere køen av elever som skal låne bøker. «Det kan være dager hvor jeg bare sitter og låner ut bøker og det er kø hele tiden, og det er jo fantastisk, for det betyr jo at det er sånn det skal være, men da får jeg ikke tid til å gjøre så mye annet». Det er jo ikke slik at slike dager ikke går ut over noe, hen har utstillinger i biblioteket som trengs planlegging og tilrettelegging, og tiden til dette forsvinner når man må bruke hele dager på kun inn- og utlån av bøker.

For å beskrive jobben som litteraturformidler forteller hen om en elev som ikke var glad i å lese, og i jakten på de rette bøkene fikk de god kontakt, og da hen endelig fant en passende bok til eleven, som på sin side klarte å fullføre en hel bok, ble det en god mestringsfølelse for begge parter, og det er det det handler om sier skolebibliotekaren, når man treffer enkeltmennesket.

En forutsetning for å skape disse møtene er tid, man må være til stede når eleven åpner for relasjonen. Vi kan anta at relasjonskanalen i alle fall ikke er fullstendig lukket når en elev aktivt oppsøker skolebiblioteket, men det er da viktig at skolebibliotekaren er der når eleven kommer. Da er det nødvendig at biblioteket stort sett er bemannet, noe en 50 % stilling er litt lite til, samtidig er det nok til at man kan være på biblioteket store deler av tiden elevene er på skolen, så man er godt hjulpet med det.

Det skinner gjennom at denne skolebibliotekaren har undervisningskompetanse i fokuset på fag i utstillingene som lages. Hen forteller at det er faste tema som går igjen fra år til år, så er det noe som blir byttet på. Hvert år legges det frem bøker om kvinner og likestilling rundt 8. mars og på høsten hvert år er det et kommunalt opplegg for elevrådsrepresentantene som fokuserer på mobbing på grunn av legning, «da smeller jeg til med det lille jeg har av bøker om pubertet og seksualitet og det syns jeg også er fantastisk». Ellers følges skolens fokusområder, og her nevner hen sex og samliv som eksempel på et tema som gjerne gir bra

liv på skolebiblioteket og som fenger elevene. Noe som merkes godt på interessen for bøkene som blir stilt ut.

Organisering

Det har vært en del omskiftninger på ledelsen i de årene skolebibliotekaren har jobbet på skolebiblioteket. De ulike rektorene har hatt ulikt syn på skolebiblioteket, som har ført til liten forutsigbarhet i blant annet budsjett. Men nå begynner det å stabilisere seg igjen: «Du får holde deg innenfor rammen sier rektor, han har gitt meg en ramme på si 5000,- på et halvår. Og det har jeg klart å holde meg under, fordi, og det er litt rart, men de gamle bøkene blir faktisk lest», sier skolebibliotekaren. Man får gratis bøker av folkebiblioteket når de kaster ut de som er lite i omløp, det er ikke det som er på topp, men det er bøker som er nye på skolebiblioteket og det hjelper godt med bøker som ikke har vært der før, elevene får inntrykk av at de er nye. Mammut-salget er også en fin plass for å få relativt nye bøker til en billig penge. Dette er en måte å få pengene til å strekke til, men man får ikke de nyeste og mest populære titlene på denne måten, da må man kjøpe fra butikk til fullpris. Når man strekker pengene på denne måten blir det penger til en og annen helt ny bok.

Det at de gamle bøkene faktisk blir lest ble for øvrig også eksemplifisert mens jeg var på biblioteket fordi en elev i åttende klasse lånte *Pan* av Knut Hamsun, helt på eget initiativ. Jeg måtte forhøre meg litt om dette, da min erfaring tilsier at det er svært uvanlig at en ungdomsskoleelev uavhengig av klassetrinn frivillig leser Knut Hamsun, med mulig unntak av noen svært sterke lesere på 10. trinn. Det var en liten håndfull elever på det trinnet som leste litteratur som det ikke er forventet at man leser i åttende klasse. Bibliotekaren mente at de selv innså at det var litt spesielt, og at de ikke hadde så veldig lyst at de andre elevene skulle se hva de lånte. Dette sier litt om hvilken posisjon lesing har blant ungdomsskoleelever, og særlig blant gutter, noe Astrid Roe og Karin Taube skriver om i sin artikkel «"To read or not to read - that is the question": Reading engagement and reading habits in a gender perspective» om kjønnsforskjeller i lesing hos ungdom (Roe & Taube, 2012).

Ifølge skolebibliotekaren er den optimale organiseringen av skolebiblioteket slik at det er lærerne som kjenner elevene, og i dialog med skolebibliotekaren kan hen hjelpe til med å

finne de rette bøkene for hver enkelt elev. Dette er en organisering som fordrer tett dialog mellom lærere og skolebibliotekar, men det kan også virke som en ansvarsfraskrivelse fra skolebibliotekarens side, hvor man fraskriver seg relasjonsansvaret som vi vil se er veldig viktig for et godt fungerende skolebibliotek. Det er dermed ikke sagt at hen mener å fraskrive seg dette ansvaret, særlig historien om hvordan hen jobber som litteraturformidler viser at hen er bevisst relasjonsansvaret. I tillegg er hen veldig tydelig på hen savner et tettere samarbeid med lærerne på skolen, så dette samarbeidet er noe hen ser for seg som svært fruktbart om bare lærerne hadde dratt hen mer med i det pedagogiske samarbeidet. Dette med relasjonsbygging til elevene er likevel en av de markante skillene mellom de best fungerende skolebibliotekene og de som ikke fungerer like bra. På de best fungerende skolebibliotekene anerkjenner skolebibliotekaren fullt ut et relasjonsansvar for elevene. Det er de som i sin direkte relasjon til hver enkelt elev, noen elever mer enn andre, tar ansvar for å tenne leselederen.

Intervju nr 2

Om skolen og skolebiblioteket

Skolen er en barneskole med i overkant av 500 elever. Det er en gammel skole, noe som gjør at bygget i seg selv har et tungt uttrykk og flere etasjer. Skolebiblioteket er plassert i andre etasje og er tilsynelatende vanskelig å finne om man ikke er kjent på skolen. Likevel har det ifølge skolebibliotekaren blitt mye bedre etter at hen sammen med skoleledelsen var på studietur til en skole i Tromsø kommune. Der var de på en skole «som var helt fantastisk, der hadde de bygget skolen rundt biblioteket, og rektoren snakket både på innpust og utpust og var helt elektrisk» Etter dette besøket ble det vedtatt at de skulle flytte biblioteket fra sine opprinnelige beliggenheter i tredje og fjerde etasje til der det ligger nå, og hen fikk bygge opp skolebiblioteket fra bunn av.

Bakgrunnen for denne studieturen var at skolen var med i et prosjekt i regi av Høgskolen i Agder som het Program for skolebibliotekutvikling. Dette prosjektet var et statlig finansiert program over fire år som blant annet hadde som formål å styrke skolebiblioteket som arena for opplæring i leseferdigheter og informasjonskompetanse (Carlsten & Sjaastad, 2014s. 23).

At skolebibliotekaren har bygget opp skolebiblioteket fra bunn har selvsagt vært med på å gjøre at skolebibliotekaren og skolebiblioteket passer veldig godt sammen. Hen kjenner biblioteket inn og ut på en helt annen måte enn en skolebibliotekar som overtok ville gjort. I tillegg er skolebiblioteket bygget opp med tanke på de ideene skolebibliotekaren har rundt både leseopplæring, fagopplæring og litteraturformidling. «Hvordan ville jeg ønsket at et skolebibliotek hadde vært da jeg var lærer. Det har jeg hatt i bakhodet hele tiden». Det som kjennetegner dette skolebiblioteket er bøker, det er bøker overalt, uten at det på noen måte er rotete. Det er mange bokhyller og plakater med ymse informasjon, «Jeg tenker at det skal være noe nyttig å lese en eller annen plass. Hvis det er en tom flate syns jeg det skal være et eller annet interessant der».

Skolebiblioteket har en boksamling på 16 000 bøker og lånte ut 20 552 bøker i 2015. Disse tallene viser et aktivt skolebibliotek med høy lånefrekvens.

Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold

Skolebibliotekaren selv er førskolelærer i bunn med masse videreutdanning i norsk, blant annet et fag som het lesing og skriving med bruk av ikt og studie barne- og ungdomslitteratur i regi av det som i dag er Lesesenteret. Nå er hen i ferd med å ta en mastergrad i lesevitenskap. Her ser vi at hen i tillegg til et brennende engasjement som litteraturformidler også er sterkt engasjert i lesing som grunnleggende ferdighet.

Lesesenteret hadde, ifølge skolebibliotekaren

en visjon om å få disse studentene til å presentere bøker på barne- og ungdomstrinn. Og jeg hev meg på og leste alt som fantes av barne- og ungdomslitteratur da, for å kunne reise rundt å fortelle om bøker. Så det gjorde jeg, og hadde 70 oppdrag det første året, veldig travelt og veldig gøy.

Samtidig med at dette skjedde var hen ferdig med en klasse og de fikk ny rektor som lurte på om hen ønsket å ta over ansvaret for skolebiblioteket, som hen kunne få lov til å bygge opp fra bunn av.

Deretter begynte skolebibliotekaren på et studium som bibliotekar på Universitetet i Agder, og det var slik de ble med i prosjektet «Program for av skolebibliotekutvikling 2009-2013».

Slik skolebibliotekaren forteller det er det ingen tvil om at dette prosjektet var viktig for at skolebiblioteket har fått lov til å utvikle seg slik det har gjort på denne skolen.

Hen har hele stillingen sin knyttet til skolebiblioteket og er ansatt i en 100%- stilling. Dette er unikt, noe vi også ser på måten skolebiblioteket er strukturert på. Det er alltid bemannet når elevene er på skolen, skulle ikke skolebibliotekaren være der, fordi hun er i klasser og jobber med et leseprosjekt eller har studiedag, har de knyttet lærlinger innen barne- og ungdomsarbeid samt en miljøarbeider til skolebiblioteket, så det er alltid en voksen der.

Rollen som skolebibliotekar

«[Jeg] leser [...] stort sett det som kommer inn på skolebiblioteket». Dette gir denne skolebibliotekaren en kjempefordel når det kommer til jobben som litteraturformidler. Hen kjenner bøkene på biblioteket og holder seg i tillegg oppdatert på hva som kommer av barne- og ungdomslitteratur. Dette betyr at hen bruker mye tid på å lese. Dette viser et enormt engasjement for jobben som skolebibliotekar, et engasjement som er nødvendig for å drive et skolebibliotek uten noen sentrale satsinger eller føringer.

Vi kan konkludere med at skolebibliotekaren ser på litteraturformidling som en stor del av jobben sin. Dette ser vi både gjennom organiseringen av skolebiblioteket og gjennom den aktive rollen hen har ut mot klassene. Da jeg var der kom hen akkurat fra en formidlingstime om billedbøker, et prosjekt hen har i første, andre, sjette og sjuende klasse. Der leser hen billedbøker for dem 1 time i uka i hver klasse, et formidabelt prosjekt, og som hen sier: «Jeg formidler mye».

Mye av jobben går også med på å finne bøker som passer, rett bok til rett person. Denne en til en-formidlingen er veldig viktig for både elev og skolebibliotekar, men kanskje aller mest er det viktig for lesingen til eleven. Det å ha en person som har som jobb å hjelpe deg å finne den rette boken er viktig for å utvikle et syn på seg selv som en leser. Da vi allerede har slått fast at motivasjon for lesing er den viktigste variabelen som korrelerer med lesekompetanse kan vi slå fast at dette er verdifull bruk av ressurser. Å ha en skolebibliotekar som hjelper hver enkelt elev til å finne en bok som passer akkurat den eleven vil lede til økt motivasjon for lesing.

På denne skolen har de organisert det slik at skolebibliotekaren også er leseveileder. Dermed er hen med på å utvikle leseplaner for skolen, og er også involvert i vurderingen av nye

læreverk som kan være aktuelle. Denne skolebibliotekaren ser mange fordeler med å kombinere rollen som skolebibliotekar med rollen som leseveileder. Hen har tilgang på alle bøkene og alle elevene er innom skolebiblioteket iblant, så hen har en helt annen tilgang til elevene enn en lærer som har litt nedsatt undervisning for å jobbe som leseveileder ville hatt. I tillegg til tilgjengelighet for elevene trekker hen frem tilgjengelighet for lærerne som viktig. Hen har brukt mye tid på bygge opp skolebiblioteket til den ressursen det er i dag. Som leseveileder er det også naturlig at hen er involvert i utviklingen av strategier for faglesing og fagtekstlesing.

Da hen startet som skolebibliotekar var hen aktivt inne og leste årsplanene for hvert fag, slik at hen «Visste at de for eksempel skulle ha om verdensrommet og bestilte bøker fra biblioteket i byen så sto det klart når de skulle ha det, og de liksom «Ohh, wow! Luksus!»» På den måten har skolebibliotekaren etter hvert jobbet seg inn som en resurs som lærerne vet at de kan bruke, og dermed bruker. Et annet eksempel som hen trekker frem er «sjette klasse som skulle ha fantasyprosjekt, kan ikke du komme og fortelle hva fantasy egentlig er, kjennetegn og hele den pakken der. Så gjorde jeg det og presenterte en del bøker [...]» Igjen er det litteraturformidlingen som er i fokus, men hele tiden med en baktanke om at det å lese gjør at du blir en bedre leser, selv om du ikke har et bison-blikk⁷ på lesingen.

For å komme tettere på elevene og nå ut til flere med litteraturformidlingen er det innført noe de kaller for bokåpnere på dette skolebiblioteket. Det er en ordning der noen elever på syvende trinn får rollen som bokåpner. Når du er bokåpner forplikter du deg til å lese de nye bøkene som kommer inn på skolebiblioteket for så å gå rundt i klassene på skolen og fortelle om dem. Ordningen fungerer slik at hver høst kan syvende klasse søke på jobben som bokåpner, og hen er veldig opptatt av å få gutter også som bokåpnere, «[...]de har en større innvirkning på guttene enn det jentene har». Bokåpnerne har møte en gang i måneden hvor de fordeler de nye bøkene de har fått på skolebiblioteket seg imellom. Deretter fordeler de dem på trinn og bokåpnerne går rundt i klassene og presenterer bøkene. I første klasse leser de stort sett bøkene i stedet for å presentere dem. Denne ordningen har mye ved seg som jeg vil komme tilbake til i konklusjonen, men vi kan foreløpig konkludere med skolebibliotekaren selv: «[...]de bøkene som de presenterer blir alltid utlånt. Så det fungerer veldig greit».

Som på pilotintervjuet har denne skolebibliotekaren det jeg vil kalle en slags sosiallærerfunksjon for elevene. Det kommer inn en del elever som trenger en pause fra

⁷ En metode for å forberede seg til å lese en fagtekst.

dagen, noe det kan være mange grunner til. Hen sier at hen blir gode venner med de som ofte kommer innom skolebiblioteket, og dermed får en relasjon til dem som er ulik den lærerne har. De prater ikke om fag og hen har ikke den oppdragende rollen som lærerne har. I tillegg er det jo slik at om hen treffer elever i gangen så blir det fort prat om bøker, hvor langt de har kommet eller bare et enkelt spørsmål om det passer at de kommer innom skolebiblioteket, noe de stort sett alltid får en positiv respons på.

Organisering

Det at man på denne skolen har valgt å ha skolebiblioteket åpent og bemannet når elevene er til stede gir mange muligheter og viser også at ledelsen på skolen har skjønnet viktigheten av et godt fungerende skolebibliotek. Den muligheten som erfaringsmessig, uten å ha pratet med lærerne på denne skolen, betyr mest for lærerne er muligheten til å sende elevene på skolebiblioteket og vite at det er noen der som kan ta seg av dem der. De kan til og med ha delt klasse hvor de sender halve klassen til biblioteket og har resten av klassen i klasserommet. «Du kan jo ha elevsamtaler, eller du kan få fikset opp i en konflikt, eller du kan ha en halv klasse på et eller annet og sende andre klassen ned her. Det er uante muligheter». Og det viktigste, som hen poengterer, du trenger ikke være med selv.

Som det naturlige senteret for skolens satsing på lesing er det skolebibliotekaren som her administrerer og organiserer interne og eksterne leseprosjekter, samt nasjonale prøver i lesing. Et eksempel på et eksternt leseprosjekt er en ordning som kalles Årets bok. Dette er et prosjekt hvor Barne- og ungdomsbiblioteket inviterer alle kommunens barneskoler til å kåre årets bok. Dette er for å skape gode felles leseopplevelser for barna, og de deles i tre aldersbestemte grupper, hvor hver gruppe får opptil 4 bøker de kan stemme på. Skolene melder seg på og har vårsemesteret på seg til å lese bøkene, da helst i fellesskap. Det er også et mål at lesingen skal føre til videre samtaler og gjerne inspirere til eventuelle formingsaktiviteter. Dette tilbudet er populært i kommunen, men dette er det eneste skolebiblioteket som har trukket det frem.

Et eksempel på et internt leseprosjekt de har på skolen er Bokuke. Da legger skolen ned all undervisning og grupperer elevene i aldersblandete grupper. De får 9 aktiviteter som alle er innom i løpet av tre dager. Aktiviteter de har er for eksempel leserom, skriverom, tegneserierom og uterom med gåter og aktiviteter.

Skolebibliotekaren trekker også frem resultatene på nasjonale prøver for den første klassen som har hatt denne organiseringen av skolebiblioteket hele skolegangen som svært positive. Markant flere elever på høyere nivå og færre på lavere nivå. Det er et resultat som kan være med å vise at denne typen satsing på skolebiblioteket også viser igjen på nasjonale prøver, det vil vise seg i de kommende prøvene.

Skolebibliotekaren har stor frihet og stor tillit hos ledelsen på skolen, som hen sier selv: «Jeg får lov til nesten alt». Etter et år med stamme budsjett økte det til 60 000,-, noe hen alltid overskrider. Budsjettet blir brukt slik at det er ulike deler av boksamlingen som oppgraderes for hvert år, nå var det engelske småbøker som var i fokus, samt ungdomsbøker. Samtidig spør hen elevene, hva vil dere ha? Disse tallene viser at ledelsen på denne skolen skjønner at det er en sammenheng mellom motivasjon for lesing og lesekompetanse og at motivasjonen øker med tilgang på bøker. Det kan også være naturlig å trekke konklusjonen at de har en forståelse for at lesing er mer enn den ferdighetsbaserte lesingen som man kan anta at det satses på på skoler hvor man skjærer ned på skolebibliotekene samtidig som man bruker store ressurser på leseveiledere. Denne manglende koplingen mellom nytteleselesing og nyttelesing skriver Bjørn Kvalsvik Nicolaysen om i sin artikkel «Tilgangskompetanse: arbeid med tekst som kulturdeltaking» i artikkelsamlingen *Kultur møte i tekstar, litteraturdidaktiske perspektiv* (Kvalsvik Nicolaysen, B., 2005).

Intervju nr 3

Om skolen og skolebiblioteket

Skolen er en barneskole med mellom 4- og 500 elever. Skolen fremstår som relativt ny grunnet oppgradering og nybygg for om lag ti år siden. Skolebiblioteket ligger plassert tett på skoleadministrasjonen og ligger vegg i vegg med klasserommene til fjerde trinn. Da jeg ankom skolen var det vanskelig å i det hele tatt lokalisere administrasjonen, men da jeg først gjorde det fant jeg fort skolebiblioteket. Plasseringen er ifølge skolebibliotekaren ganske god, sentralt plassert i skolen: «Du ser jo plasseringen også, jeg er liksom ikke i en kjeller, det er midt i skolen. Selv om jeg ikke har vinduer så har jeg masse lys inn».

Skolebibliotekaren forteller at skolebiblioteket var delt i to separate avdelinger tidligere, en for småtrinnet og en for mellomtrinnet. Men da skolen ble pusset opp flyttet de det og den

forrige skolebibliotekaren bygde det opp. Dette har gjort at den nåværende skolebibliotekaren ikke kjenner skolebiblioteket like godt som hen hadde gjort om det var hen som hadde bygget det opp fra bunnen av. Basert på erfaringer jeg har gjort meg under undersøkelsene mine så er dette av betydning for hvor motivert en er for å gjøre endringer i skolebiblioteket. Når en har bygget opp skolebiblioteket fra bunn er det lettere å gjøre større og mindre endringer etter hvert som en ser at det kan være hensiktsmessig. Mens når man ikke har bygget det opp selv klarer man ikke nødvendigvis å se alle implikasjonene en endring vil medføre, da det kan være elementer ved strukturen som man ikke kjenner på samme måte. Dette gjør at de skolebibliotekene hvor skolebibliotekarene har bygget opp skolebiblioteket selv er mer fleksible enn de hvor strukturen var der allerede da man overtok skolebiblioteket.

Skolen var også deltakende i Program for skolebibliotekutvikling 2009-2013, noe som gjør at ligger en del strukturer og dokumenter til grunn, og det har også være avgjørende for hvordan det nye skolebiblioteket ble bygd opp.

Skolebiblioteket har en boksamling på om lag 7500 bøker og hadde et utlån på nærmere 14 000 bøker i 2015. Dette viser et høyt utlån til tross for en relativt liten boksamling, sammenliknet med andre skoler i kommunen.

Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold

Skolebibliotekaren her har en utdanning som bibliotekar fra 1990-tallet med en fordypning i folkebibliotek og barnelitteratur. Før jobben på denne barneskolen har hen likevel aldri jobbet verken på folkebibliotek eller spesifikt med barnelitteratur, men hen har jobbet mange år på biblioteket på en høgskole. Samtidig med jobben på høgskolen har interessen for barnelitteratur vedvart og fått utløp gjennom egne barn og egne skriverier til forskjellige barneblad, som *Blåveisen*⁸. Interessen for skolebibliotek oppsto da hen hadde permisjon et år for å ta en årsenhet i kunst og håndverk. Der ble hen kjent med både kompetansemål og lærerspråk, så da ble skoleverden plutselig langt mer fristende.

Stillingen er 50% og arbeidsåret er komprimert, noe som betyr at hen jobber 21 timer i uka pluss en uke etter elevene har tatt sommerferie, så har hen fri i skoleferiene. Slik det er systematisert på denne skolen får alle klassene en time dedikert til skolebiblioteket, noe som

⁸ Magasin for barn, gitt ut av Norsk Luthersk Misjonssamband. Gis i dag ut under navnet Blink.

binder opp nesten all tiden til skolebibliotekaren. Skolen hadde det skoleåret intervjuet fant sted 21 klasser, noe som gir at det ikke er mye tid igjen til å administrere og planlegge prosjekter.

Jeg har veldig lite tid til å administrere ting, jeg står midt oppi lån og utlån hele dagen og har egentlig lite tid til å tenke langsiktig. De øyeblikkene jeg tenker langsiktig kan nesten gå et halvt år til neste gang jeg kan følge opp tanken, for det er ikke noe tid til administrasjon.

Dette utsagnet er ganske betegnende for situasjonen på skolebibliotekene, selv på en skole som har dedikert en 50% stilling til skolebiblioteket. Et uttrykt ønske for arbeidstiden er mer tid til samarbeid med lærerne for å bedre kunne sette seg inn i deres planer og hvordan de jobber. Her ligger det et stort potensial, et tettere å bedre samarbeid mellom skolebibliotekaren og lærerne kan ha mange positive effekter, ikke minst med tanke på den informasjonskompetansen bibliotekarene sitter på, men også med tanke på leseopplæring i form av å få rett bok til rett elev for å øke mestringsfølelsen (Pihl, Carlsten, et al., 2017).

Slik arbeidsplanen er lagt opp er det så trangt med ledige timer at noen timer er delt i to og to klasser har en halv time hver på biblioteket, noe som ikke er ideelt, men det er ikke mulig å få en time til hver klasse med de timeplanene og den stillingsprosenten som er dedikert til skolebiblioteket. For å være mer tilgjengelig når elevene er der har skolebibliotekaren bare en fridag i uka, selv om hen bare har en 50% stilling. En uttrykt frustrasjon er at det ikke er mulighet til å ta imot enkeltelever som skal jobbe med noe spesielt, fordi det allerede er fullt av andre elever på biblioteket. For å få denne kabalen med klasser til å gå opp sender skolebibliotekaren ut et skrive hver vår hvor lærerne kan skrive to tre alternativer for når de ønsker bibliotekstime, så må hen sy sammen timeplanen slik at alle klassene har en time. Dette går ikke alltid helt opp, noe som eksemplifiseres dette skoleåret med at enkelte timer er delt i to, med to klasser i hver halvdel.

Til tross for at hen sier at det er lite tid til langsiktig planlegging blir det lagt noen planer, og en spennende plan for å integrere biblioteket mer i arbeidet med fag er at lærerne skal få et skjema hvor de kan skrive inn når de skal ha prosjekter, og hva de skal ha om. På den måten kan skolebibliotekaren gjøre klar bøker om temaet, enten på biblioteket eller legge dem klar i kasser som kan tas med til klasserommet. Dette er en ordning jeg kjenner til fra andre skolebibliotek jeg har besøkt, men som var totalt ukjent for meg da jeg jobbet som norsklærer

i ungdomsskolen. Det må legges til at på min skole var det en lærer som hadde 4-5 undervisningstimer redusert undervisning for å bemanne og organisere skolebiblioteket.

Rollen som skolebibliotekar

Da hen overtok skolebiblioteket, omtrent et og et halvt år før intervjuet, var det fordi den forrige skolebibliotekaren var blitt alvorlig syk og måtte slutte. De hadde en overføringsamtale, men det ble ikke flere for den forrige bibliotekaren hadde ikke ønske om å forlate biblioteket, dermed ville ikke den nye trenge seg på eller mase for mye. «Så jeg har litt sånn ramlet ned fra en annen planet og forsøkt å orientere meg. Men det er jo sånn lånerne gjør, så det er jo en god kompetanse å ha med seg, «her skjønner jeg ingenting»». Dette medfører at mye tid har gått med på å sette seg inn i gamle dokumenter og å spørre lærere og andre som på et vis har jobbet på skolebiblioteket om ting som har vært vanskelig å forstå.

Det er ingen tvil om at formidling er viktig for skolebibliotekaren. En av de første tingene som slår meg da jeg kommer inn i biblioteket er at mange bøker står stilt ut med forsiden ut, «bøker er det eneste som møter deg med ryggen til». Dette er en bevisst strategi fra bibliotekarens side, og hen knytter det til formidlingsoppdraget, «da kan jeg lettere forklare hvor ting står og de kan lettere gå rundt å kikke selv». Før det kommer en klasse passer hen på å sette ut forsiden som passer til den aldersgruppen som kommer, i tillegg er det en tralle i biblioteket som brukes som utstillingsbord. Ved å gjøre bøkene mer tilgjengelig vil elevene få et inntrykk av å ha valgt boka selv.

For å holde seg oppdatert på hva som skjer er det viktig å lese bøker selv, hen forsøker å lese variert slik at det er mulig å anbefale bøker til alle typer elever. En utfordring med tanke på det er å anbefale bøker til de som leser mye, budsjettet holder ikke til å holde seg oppdatert på alt det nyeste, og hen ønsker ikke å snakke varmt om bøker hen ikke kan tilby på biblioteket, så da er utfordringen å pense elevene inn på noe annet. En annen ting som trekkes frem er positiviteten, som hen mener smitter, sammen med en ærlig holdning til bøker, «jeg kan godt si: «hva synes du om den boka» [...] «syns du den var litt kjedelig? Ja det synes jeg også.»» Dette gir en mye større troverdighet mot elevene, noe som gjør det lettere å nå frem med anbefalingene.

I tillegg til den aktive jobbingen inne på biblioteket en til en har skolebiblioteket et tilbud ut til klassene om høytlesing. Dette synes bibliotekaren er viktig. Det begynte med første klasse

forrige skoleår, hvor hen er inne en time i uka og leser høyt for elevene. Dette fortsatte nå som elevene går i andre klasse og to av tre førsteklasser har også meldt sin interesse, selv om det der blir litt mer sporadisk. Det løses ved at hen leser opp forskjellige billedbøker hver gang, og passer på at elevene møte et stort spenn av ulike typer billedbøker. Da snakker de om både teksten og bildene og elevene kan med tilbakemeldinger. Av og til blir de så opptatt av bildene og de små detaljene at historien kommer helt i bakgrunnen, men det gjør ingenting, de får en positiv opplevelse med bøker, og i småtrinnet er det et viktigste. Denne skolebibliotekaren har en pedagogisk tilnærming til høytlesing i småtrinnet, og forteller at de også prater om ordene i bøkene, både hva de betyr og hvordan de er skrevet, er det store bokstaver eller små, hva betyr det når bokstavene er veldig store eller veldig små? Dette er ting hen prater med elevene om når de leser billedbøker hvor teksten har en visuell funksjon i tillegg til den språklige. Tanken er at alle elevene skal oppleve at bøker kan være aktuelle for dem, at de ikke får en holdning til bøker som noe kjedelig.

Det at elevene ikke skal oppleve bøker som kjedelige, men spennende, morsomme, søte, skumle eller hva det skulle være er veldig viktig for denne skolebibliotekaren og gjennomsyrrer måten hen jobber på. Hen prater ikke så mye om relasjonsbygging til hver enkelt elev, men det ligger mellom linjene at møtet med den enkelte elev er viktig, noe som blir tydelig i historien om at hen fint kan være enig med elevene om at enkeltbøker kan være kjedelige.

Organisering

At skolen var med på Program for skolebibliotekutvikling, mens den nåværende skolebibliotekaren begynte før de var ferdige med alle planene som lagt under prosjektperioden preger organiseringen av skolebiblioteket, både med tanke på posisjonen ut mot lærerne og elevene og innad i strukturen av biblioteket. Tanken da hen begynte i jobben var å delta på alle trinnmøtene for å prate med dem om biblioteket, hva de ønsket av det og hvordan de opplevde det, men hen har bare nådd over noen få trinn, da det er veldig tidkrevende å ta innenfor arbeidstiden. En annen ting det er planer om, men som det er liten tid til, er å presentere bøker på fellessamlinger. Dette vil være et godt tiltak for å både gjøre biblioteket mer kjent i lærerkollegiet og for å øke interessen og engasjementet for bøker hos

lærerne. Det er en fordel for lærere i alle fag å ha kjennskap til bøker som kan engasjere elevene, det vil kunne være en nøkkel i relasjonsarbeidet mellom lærer og elev.

Skolen har to litterære prosjekter i løpet av et skoleår, et faglitterært om høsten og et skjønnlitterært om våren. Da deltar alle klassene og de har et tema som går igjen på hvert trinn, slik at første trinn alltid har et bestemt tema og andre et annet og så videre. Selv om skolebibliotekaren er med i prosjektgruppa, som består av hen og to lærere, bestiller lærerne selv bøker fra folkebiblioteket, og går utenom skolebibliotekaren. I tillegg har hen et inntrykk av at lærerne ikke tenker på disse prosjektene utenom når de pågår, så det blir lite kontinuitet i samarbeidet. Prosjekter oppleves i det hele tatt problematisk for skolebibliotekaren, hen blir ikke koplet på i tide og har ikke annen jobb enn å administrere bøker. Det er et uttalt ønske å bidra mer med sin informasjonskompetanse og sin fagkompetanse, både med tanke på bibliotekarutdannelsen og sin kompetanse i kunst og håndverk. Et av tiltakene for å gjøre dette er planene om å sende ut et skriv hvor lærerne kan skrive på planlagte prosjekt for neste år. En annen måte hen vurderer er å bygge relasjon til utvalgte lærere på de ulike trinn for å lettere kunne invitere seg inn for å hjelpe til i ulike typer arbeid. En langsiktig plan er å sikte seg fast inn på et bestemt trinn eller to, for å være med dem i de store leseprosjektene, for å hjelpe til med å lære elevene å søke på biblioteket og på internett. Slik vil informasjonskompetanse og kunnskap til å orientere seg på skolebiblioteket bli satt inn i organiserte rammer, og alle elevene får gått gjennom det.

Kompetansen om hvilke bøker som finnes på biblioteket og hva de kan brukes til ønsker skolebibliotekaren å formidle tydeligere til lærerne, hen føler at hen sitter inne med mye nyttig informasjon som ikke kommer frem. Det finnes for eksempel en serie med billedbøker uten tekst beregnet på elever på mellomtrinnet som lærerne ikke kjenner godt nok til. Det er en spesialpedagog på skolen som har ansvar for leseopplæring til elever som sliter med lesing. Vedkommende er også leder for prosjektgruppa knyttet til de litterære prosjektene, så en viss grad av samarbeid er det, men det er et sterkt ønske fra skolebibliotekaren om at samarbeidet kan struktureres strammere utenom prosjektperiodene også. Aller helst ønsker hen en bibliotekgruppe hvor de kan diskutere hvilke bøker de skal kjøpe inn og hvilke serier knyttet til leseopplæring og litteraturformidling de skal satse på, og generelt hvordan de skal jobbe for at skolebiblioteket skal bli en integrert arena for opplæringen, ikke bare et sted de kommer for å låne bøker. Dette ønsker om tettere samarbeid med lærerne blir underbygget av nyere forskning på feltet. (Carlsten & Sjaastad, 2014; Lundh & Limberg, 2013; Pihl, Skinstad van der Kooij, et al., 2017)

Intervju nummer 4

Om skolen og skolebiblioteket

Skolen er en barneskole med rett over 350 elever. Biblioteket ligger i en trappegang i første etasje, i hjørnet av en hesteskoformet skole rett ved skolens melkeskap. Døra inn til skolebiblioteket er nærmest gjemt ved siden av et relativt stort melkeskap. Inne i biblioteket føles det mørkt, til tross for store vinduer på den ene veggen. Rommet er fullt av hyller og bøker og har en trapp ned en halv etasje til et annet rom som er en del av skolebiblioteket. Disse to delene fungerer som et naturlig skille mellom samlingene for skjønnlitteratur og faglitteratur.

Tidligere lå skolebiblioteket i andre etasje, men da skolen flyttet litt på seg grunnet rehabilitering måtte de flytte ut store deler av skolen, deriblant biblioteket. Dette var for omkring 15 år siden. Da de skulle flytte tilbake til skolen igjen ble skolebiblioteket plassert der det står nå. Det er samme person som har vært skolebibliotekar gjennom hele denne prosessen, og dermed den som har bygget opp det nåværende biblioteket. Under intervjuet kommer det likevel ikke frem noen refleksjon rundt tankene bak at det har blitt slik det har blitt. Samtidig må det nevnes at arealet er såpass lite og boksamlingen såpass stor at det ikke er mulig å gjøre de helt store grepene. Et eksempel på at det er trangt er billedbøkene, de har ikke plass til å stå samlet alfabetisk, så siste halvdel av alfabetet på stå bak en trappegang, lite tilgjengelig og lite synlig.

Tanken da det ble flyttet var at det skulle være hjerte av skolen, til tross for plasseringen. De hadde fem pc-er, som et slags mediatek, hvor tanken var at elevene kunne samle seg for å skrive prosjekter og jobbe sammen. Men nedskjæringer har ført til at det nå bare er en pc igjen, og den blir sjelden brukt. Samtidig med dette blir skolebiblioteket mindre brukt som en samlingsplass, klassene som kommer ned har ofte dårlig tid, og det er få lærere som benytter muligheten den lille trappegangen gir som et slags amfi for å samle elevene og prate med dem. At det er så få lærere som bruker skolebiblioteket aktivt på denne måten kan gjøre det vanskeligere for skoleledelsen å satse mer på skolebiblioteket, det er jo ikke nødvendig å bruke ressurser på noe som ikke blir brukt. Med de kuttene man ser i skolesektoren må man kutte i ikke-lovpålagte oppgaver, og om ikke skolebiblioteket i seg selv er en åpenbar

kandidat for kutt, men tanke på lovkravet til skolebibliotek, så vil et skolebibliotek som blir lite brukt i alle fall stå i fare for kutt.

På døren til skolebiblioteket er det en lapp med åpningstidene. Biblioteket er åpent hver dag, fra 1 til 3 timer, til sammen 8 timer og 40 minutter hver uke. Dette betyr at biblioteket ikke er bemannet store deler av dagen, og elevene vil dermed ikke møte en bibliotekar hvis de skulle komme utenom åpningstiden.

Skolebiblioteket har en samling på om lag 20 000 bøker og et utlån i 2015 på rundt 6500 bøker. Dette viser en relativt stor samling i forhold til antallet utlånte bøker.

Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold:

Skolebibliotekaren på denne skolen er en lærer som har blitt spurt om hen hadde lyst til å starte et skolebibliotek på skolen. Dette var i 1998 og før det hadde skolen det bibliotekaren kaller en lesestue, hvor det ble lånt ut bøker. Forespørselen kom samtidig med at det ble innført digital registrering av bøkene, så det ble mye registrering den første tiden og ikke lenge etter at hen hadde åpnet det nye skolebiblioteket måtte de pakke det sammen for å flytte mens skolen fikk full rehabilitering. I tiden hvor skolen var på flyttefot fikk skolebibliotekaren tilbud om videreutdanning inne skolebibliotek gjennom Universitetet i Agder. Her tok hen 60 studiepoeng og mener at det var et veldig nyttig studium og trekker særlig frem det at hen lærte om registrering av bøker som nyttig. I tillegg sier hen: «pluss at vi leste veldig mye barne- og ungdomslitteratur og skrev oppgaver i forhold til det». Det å holde seg oppdatert på hva som skjer innen barne- og ungdomslitteratur er krevende, som hen selv sier: «selv om jeg leser i sommerferien og sånn». Dette viser et problem med å gi en lærer litt redusert undervisning for å bemanne skolebiblioteket, tiden er ikke tilstrekkelig til å kunne lese nok til at man er oppdatert på mye av det som skjer innen barne- og ungdomslitteraturen.

Læreren har 9 timer redusert undervisning for å være skolebibliotekar, det tilsvarer rundt en tredjedels stilling. Ikke bare er dette mindre enn noen av de andre skolebibliotekarene jeg har intervjuet, men denne skolebibliotekaren jobber også som lærer i ordinær undervisning, noe som i stor grad påvirker hvilket fokus skolebiblioteket får. Hvis skolebiblioteket er det eneste ansvaret du har på skolen, eller at det i hovedsak er det du har ansvar for vil du få et helt annet eieforhold til det.

Når skolebiblioteket er lite bemannet vil det ofte være lærere og elever der som ikke kan eller får lov til å registrere bøker inn og ut selv. Min erfaring fra egen skole er at man da lager lister over hvilke elever som låner hvilke bøker og legger bøker en skal levere inn på en bestemt plass hvor disse skal legges. Dette medfører mye arbeid for den som har ansvar for skolebiblioteket da vedkommende må bruke mye av tiden som er satt av til å være på biblioteket til å komme a jour med inn- og utregistrering av bøker, samt rydde og få bøker satt tilbake på riktig plass om noen har satt dem feil. I tillegg til det klassiske ansvaret for skolebiblioteket, med utlån, innlevering samt organisering av bøkene, har skolebiblioteket fått ansvar for lærerveiledningene i alle fag.

[..] det skyldes jo at vi måtte få oversikt over hva vi har. Lærere kunne komme og si at vi ikke har noen Multi sånn og sånn på mitt trinn. Så viste det seg gjerne at det var fem eksemplarer, men hvor var de?

Rollen som skolebibliotekar

Det økte ansvaret med lærerveiledningene kombinert med at hen fikk redusert tiden til å drive skolebibliotek fra ti til ni timer gjør at det er lite tid til litteraturformidling, både planlegging og gjennomføring. Det er jo slik at hvis hen skulle jobbet aktivt ut mot elevene med litteraturformidling, gjerne i form av høytlesing eller å fortelle om nye gode bøker, så ville biblioteket hatt enda mindre bemanningstid enn de har nå, noe som vil økt de administrative oppgavene som bygger seg opp i tiden skolebiblioteket ikke er bemannet.

[...] med en gang jeg var ferdig med utdannelsen var jeg jo veldig opptatt av det [litteraturformidling], men det var jo egentlig på 90-tallet jeg var ferdig. Da gikk jeg rundt i klassene, det var vel da jeg hadde litt flere timer. Og det var ikke så mange bøker å holde orden på, så da gikk jeg rundt og reklamert og fortalte, hadde kasser med, slik som folkebiblioteket også gjorde før.

Da ressursene ikke strekker til for å drive denne oppsøkende virksomheten lenger har skolebibliotekaren funnet andre måter å drive litteraturformidling på som ikke er like ressurskrevende. Det hen trekker frem som hen er mest fornøyd med er en permanent utstilling knyttet til et prosjekt i regi av folkebiblioteket som heter årets bok. Dette er et årlig prosjekt hvor folkebiblioteket nominerer noen av fjorårets barnebøker. Deretter blir de nominerte bøkene lest høyt for klassene til de påmeldte skolene og elevene stemmer på

hvilken bok som er den beste. Den boka som får flest stemmer er årets beste. De deler bøkene opp i alderskategorier, 1.-2. klasse, 3.-4. klasse og 5.-7. klasse og vinnerne, en i hver kategori, blir kåret i mai hvert år. De bøkene som har blitt kåret til årets bok har en egen hylle i skolebiblioteket, og de bøkene som er regjerende årets bok står utstilt. Tanken bak dette er at disse bøkene er populære blant elever, så hvis noen spør etter en god bok så kan hen henvise til den hylla.

Tidligere har hen også forsøkt å ha månedens bok, hvor det ble laget plakater med bilder og titler på bøker og hvor bøker i månedens sjanger ble lagt klar i kasser. Så var den ulike tema hver måned, som klassikere, fantasy, krim og så videre. Inntrykket skolebibliotekaren fikk etter å ha forsøkt dette er at de fleste elevene ikke reagerte på det, og de som likte det hadde funnet bøkene uansett. I år har de ikke fortsatt med dette initiativet. Den neste planen hen har for skolebiblioteket og litteraturformidling er å forsøke å organisere det slik at elevene kan gå rundt å fortelle om bøker, noe som har en stor effekt da elever hører mer på elever enn på lærere og bibliotekarer når det kommer til bokanbefalinger.

Skolebibliotekaren har ikke noe ansvar for leseopplæring på skolen. Hen ser heller ikke på dette som en naturlig oppgave for en skolebibliotekar, «jeg har jo noen fremmedspråklige elever, men det er jo ikke som bibliotekar, det er jo som ordinær lærer». Lærerne på skolen jobber ganske aktivt med lesing som grunnleggende ferdighet i alle fag, og alle lærerne må gjennomføre leselos i sine fag. Leselos er et observasjonsverktøy, utviklet av Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger, beregnet for å støtte elevenes leseopplæring, beregnet for bruk på alle trinn i alle fag (Lesesenteret, 2015). Skolebibliotekaren presiserer at om en elev kommer med en bok som åpenbart er for krevende «kan du jo be dem lese første side og hvis de ikke klarer 90% av ordene så er jo boka for vanskelig. Så da må du jo veilede dem litt, pense dem inn på lettlesthylla».

En oppgave som i perioder tar mye av tiden til skolebibliotekaren er å gjøre klar kasser med bøker i lærerne. «Så deler jeg ut disse skjemaene med bestilling av kasser, når de vil ha de og slikt, så går det en stund, så får jeg skjemaet første gangen, så går det en stund, så glemmer de skjemaet, så kommer de bare og spør om å få». En slik mangel på forutsigbar struktur gjør at et skolebibliotek som allerede har stramme rammer, må være veldig fleksibel, noe som er vanskelig. Et slikt tilbud om å få ferdig kasser med et variert utvalg av bøker om et bestemt tema høres ut som en ønskedrøm for en lærer, i alle fall sett med min erfaring.

Organisering

At skolebiblioteket kun er bemannet 8 timer og 40 minutt i uka når læreren har redusert 9 timer undervisning handler blant annet om at skolen enda benytter 45-minutters timer.

Regnestykket går likevel ikke opp og det skyldes at skolen har valgt å bruke elever på 7. trinn for å utvide åpningstiden.

[Vi har] prøvd oss litt frem, nå syns jeg vi har funnet frem til en ganske god modell, at de kommer to stykker og er i to uker. For da får jeg lært dem opp på mandagen, da går vi gjennom hvor står forfattere i skjønnlitteraturbøkene, her oppe er det bare skjønnlitteratur, nede er det fag. Hvor står de ordnet etter Dewey-nummer, og så hvilke plikter de har til å hjelpe elever, rydde i hyllene, ta inn bøker i maskinen og hjelpe til sånn. Jeg setter frem, det jeg får gjort, hvis det flyter i innleveringsvognen her så legger de i kasser så må jeg legge en lapp oppå, en laminert lapp, der det står om bøkene skal leveres inn eller om de er innlevert. Og da vet jo de at hvis de er innlevert så skal de ut i hyllene og hvis de skal leveres inn så må de ta de inn i maskinen, og de må gjøre det samme sånn at når jeg kommer så ser jeg. Så har vi en liten bok, der jeg skriver beskjeder til dem, og de kan skrive til meg.

Elevene er på skolebiblioteket en time hver dag i de to ukene de har ansvar for det. Dette er en aktivitet som gjør at elevene blir godt kjent med skolebiblioteket og øker muligheten til at de føler et slags eierskap til det, noe som igjen er med på å senke terskelen for å komme inn å låne bøker. Nå kan det påpekes at det er syvende trinn som får dette tilbudet, og at det er begrenset med tid for dem igjen på skolen, men det kan ikke tillegges for stor vekt. Elevene og skolebibliotekaren har møtepunkt, og er dermed felles på biblioteket på mandager og onsdager, ellers er elevene der alene, noe som utvider åpningstiden med tre skoletimer.

Skolebibliotekaren har planer om å bruke elever til litteraturformidling, få de gode leserne til å lese mer og reklamere for bøkene. Dette er en idé som flere jobber med, og som har sin basis i at elever hører mer på elever om råd vedrørende bøker enn de hører på læreren, og for den del skolebibliotekaren. Med tanke på at skolebibliotekaren har meldt at det er lite tid til litteraturformidling er det ingen tvil om at det er ressursmessig fornuftig å la elevene drive med litteraturformidling, på den måten kan skolebibliotekaren aktivere litteraturformidling med veldig små ressurser.

Når man i utgangspunktet jobber som lærer og ikke kun som skolebibliotekar vil en ha en mye mer naturlig plass inn i lærerkollegiet. Samtidig som dette kan være en fordel fordi da er det lettere å formidle aktuelle ting fra og om skolebiblioteket, så kan det være enda vanskeligere for det er så mange undervisningsrealterte diskusjoner de må ha. Dermed kan informasjonen om skolebiblioteket forsvinne i det man kan kalle normale skolediskusjoner. For å s det med skolebibliotekarens egen ord: «Det er jo slik at det ruller og går». Nye lærere blir informert av andre lærere, hen sender ut skjemaene over når de skal ha prosjekter og hen lager en ukeoversikt over når de ulike klassene får fast tid på biblioteket.

Oppsummering og betraktninger av dataene

Om skolen og skolebiblioteket

Det er ikke store strukturelle forskjeller på de fem skolene jeg har vært på. Den ene er en ungdomsskole mens de andre er barneskoler, dette utgjør ingen forskjeller med tanke på funnene som er gjort.

At fire av de fem skolene har ansatt en person som kun er skolebibliotekar viser en vilje til å satse på skolebiblioteket som ikke gjenspeiler det som er normalen i skolene (Vedlegg 2). På den siste skolen har skolebibliotekaren en ganske stor del av stillingen sin på skolebiblioteket, men det at hen er både lærer og skolebibliotekar samt at det er læren hen er i størsteparten av stillingen, gjør at hovedfokuset er på undervisningen.

Bibliotekene er plassert veldig forskjellig på skolene, noe som ikke nødvendigvis gjenspeiler hvor mye skolen satser på dem. I stor grad er plasseringen en rammefaktor det er vanskelig for skolebibliotekaren å påvirke, men til tross for dette viser intervjuene at flere skoler har gjort grep for å øke tilgjengeligheten med å flytte biblioteket til andre rom og andre plasseringer på skolen. Dette viser at det til tross for tidvis gamle skolebygg og satte strukturer med tanke på klasseromfordeling, så er det muligheter innad på skolen for å ta grep å gjøre skolebiblioteket til skolens hjerte, som var intensjonen til skole nummer fire da de flyttet skolebiblioteket. Dette har de ikke lykkes helt med, men intensjonen viser en forståelse for skolebiblioteket som en sentral arena for skolens opplæring.

Intervjuene viser at utformingen av skolebibliotekene er personavhengige. Mens bibliotekaren på skole nummer to har bygget biblioteket fra bunn av, med gode ressurser i form av tid og mange inntrykk fra andre skoler gjennom både skolebesøk med ledelsen og formidlingsoppdrag, har skolebibliotekaren i skole nummer tre tatt over et bibliotek som har en struktur som kommer fra Program for skolebibliotekutvikling. Skolen var med på dette programmet før den nåværende skolebibliotekaren begynte på skolen. Da hen overtok som skolebibliotekar var omstendighetene slik at intensjonene og tankene bak strukturen på skolebiblioteket ikke ble kjent fordi de ikke hadde en skikkelig overtakelsessamtale. Samtidig som viljen til å gjøre endringer er der, er ikke strukturen kjent nok til at bibliotekaren ser alle implikasjonene ved å endre på noe. Alle bibliotekarene som primært jobber som skolebibliotekarer har gjort grep for å forme skolebiblioteket til sitt eget, det være seg blant annet gjennom populærkulturelle referanser eller det å sette opp bøkene med ansiktet ut. Både

bruk av populærkultur i skolen og det å sette bøkene med forsiden ut er kontroversielle grep. Skolebibliotekaren på skole nummer tre fortalte at særlig med en gang hen begynte med det så var det lærere som raskt snudde dem slik at de sto med ryggen ut igjen. Bruk av populærkultur ble bare brukt på pilotskolen, og i liten grad på skole nummer to. Her valgte skolebibliotekaren å henge opp oppslag fra Aftenposten Junior, som i seg selv ikke er populærkultur, men som er skrevet for barn, og dermed vil innholdet til en viss grad være preget av populærkultur. I tillegg kan det nevnes at Utdanningsdirektoratet oppfordrer alle lærere til å anbefale populærkulturelle bøker i sine egne fag til elevene (Utdanningsdirektoratet, 2015).

At skolebibliotekaren på skole nummer fire ikke har gjort noen grep for å gjøre skolebiblioteket til sitt, på samme måte som de andre, kan skyldes at hen har arbeidsplassen sin på arbeidsrommet til lærerne. Hen har bar en liten del av stillingen sin på skolebiblioteket, og sitter ikke og jobber der på samme måte som de som har kontoret sitt på skolebiblioteket. Dette viser viktigheten av å ha en dedikert bibliotekar som har hele eller store deler av stillingen sin i skolebiblioteket.

Utlånet på de fem skolene er veldig ulikt, enten du velger å se på den faktiske mengden bøker og utlån eller hvis du lager ulike former statistikk på det. I slutten av alle kapitlene er det vist til størrelsen på boksamlingen og utlånet, det som er verdt å merke seg er at størrelsen på boksamlingen ikke sier noe om alderen på bøkene, men dataene understøtter at det er en relativt stor grad av rotasjon på boksamlingen på alle skolene som er undersøkt. Alle uttrykker et sterkt ønske om å ha et budsjett som er tilstrekkelig til å holde seg oppdatert på aktuell litteratur for elevene.

Skole	Antall utlån pr elev	Antall utlån pr bok
Pilot	24,72	0,63
Skole 1	6,33	0,28
Skole 2	40,04	1,52
Skole 3	29,36	1,83
Skole 4	17,98	0,33

Denne tabellen er regnet ut basert på tall fra Nasjonalbiblioteket. Alle skolebibliotek rapporterer inn tall til Nasjonalbiblioteket hver vår og jeg har fått tilgang til tallene for

undersøkelseskommunen og for nabokommunen, som er en god del mindre, men likevel kan sammenliknes. I denne tabellen er antall utlån samlet for skjønn- og faglitteratur delt på antall elever, så er samme tallet delt på antall bøker i boksamlingen, samlet både skjønn- og faglitteratur.

Vi ser at det er stor variasjon med tanke på utlån pr elev, noe som kan si noe om bruken av skolebiblioteket. Denne statistikken viser kun forholdstall og siden det ikke er noen absolutte størrelser er det mulig å sammenlikne tallene uavhengig av størrelse på skole og type skole. Det vi ser når vi ser på antall utlån pr elev er at det er et markant lavere utlån pr elev på skole en. En del av forklaringen på det lave tallet kan skyldes at det er en ungdomsskole, tallene fra Nasjonalbiblioteket viser et lavere utlånstall pr elev i ungdomsskole sett opp mot barneskolen⁹. Det forklarer likevel ikke hele forskjellen. Det er vanskelig å trekke en konklusjon basert på de tallene og den dataen som foreligger, men jeg vil komme inn på faktorer som kan være medvirkende på det lave utlånet i de andre delene av oppsummeringen.

Hvorfor det er et lavere utlån i ungdomsskolen kan ha mange forklaringer. Når man når ungdomsskolealder har de fleste fritidsaktiviteter som krever mer tid, en er mer sosial og bruker som regel mer tid på lekser. Dette er elementer som gir mindre tid til lesing, både opplevelseslesing og nyttelesing. På ungdomsskolen blir det også strengere krav til det faglige arbeidet til elevene, noe som nok også er med på at elever på ungdomsskolen låner færre bøker enn de gjorde på barneskolen. De må rett og slett bruke mer tid på skolearbeid.

På skole nummer fire kom det frem at det hadde vært tanker om å gjøre skolebiblioteket om til et slags mediatek, og at de i utgangspunktet hadde hatt fem pc-er med tanke på at elevene kunne jobbe der da de hadde prosjektarbeid. Nå er jo de store tankene rundt prosjektarbeid forlatt med Læreplanverket (LK06), og samtidig med at den kom, kom fokuset på literacy. Et skolebibliotek hvor det er pc-er og en kan jobbe med opplæringen i flere typer literacy med flere medier vil være en fordel for elevene, med tanke på å opplæring i flere typer literacy. Carol Collier Kuhlthau sier i sin artikkel om skolebibliotek i det 21. århundre at skolebiblioteket er en arena for opplæring gjennom enorme ressurser og gjennom flere kommunikasjonskanaler, deriblant pc-er for at elevene skal læres opp i det som mange betegner som inquiry-based learning (Kuhlthau, 2010). Skal man lære opp elevene til å bruke mangfoldige kommunikasjonskanalene vil det være hensiktsmessig å samle kanalene slik at

⁹ Barneskolen har et utlån på 20,39 pr elev mens ungdomsskolen har et utlån på 15,9 pr elev i denne kommunen.

de er tilgjengelige, og et skolebibliotek er et godt sted, da det allerede er en stor boksamling der og bøker bør være en kommunikasjonskanal elevene læres opp til å bruke.

Av alle skolene jeg var på var det bare skole nummer fire som tok opp dette med mediatek, men på skolen jeg gjorde pilotintervjuet var biblioteket lagt til et slags mediatek med scene og tilgjengelige pc-er. Ellers var ikke tilgjengelighet på pc-er et tema i intervjuene, og intervju nummer fire viser at pc-ene i mange tilfeller er på vei ut at skolebiblioteket. Dette kan sees i sammenheng med det budsjettkuttet de fleste skolebibliotek opplever (Carlsten & Sjaastad, 2014, s. 37), som ble veldig tydelig på skole nummer en hvor skolebibliotekaren mistet multifunksjonsskriveren sin, og dermed ikke er i stand til raskt og effektivt skrive ut ting for elevene for eksempel.

Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold

Med pilotintervjuet har jeg intervjuet fem bibliotekarer hvor intervjuene er lagt ved. I tillegg til dette har jeg hatt samtale med to skolebibliotekarer, en på en videregående skole og en som ikke hadde anledning til å sette seg ned for å la seg intervju, men som jeg var med en time i løpet av arbeidsdagen og pratet med underveis mens vedkommende jobbet.

Av de fem skolebibliotekarene jeg har intervjuet er det kun én som har utdanning som bibliotekar, men av de tre som ikke har det er det to som har fullført videreutdanning i skolebibliotekkunnskap i regi av Universitetet i Agder. Så har skolebibliotekaren på pilotskolen en bred erfaring fra folkebiblioteket i kommunen, samt et studium som heter samtidsliteratur for barn og unge. Selv om hvor mye skolebibliotekarene har studert bibliotek eller skolebibliotek ikke sier noe helt konkret om satsingen på skolebibliotek antyder det hvor mye skolen velger å satse på kompetanse inn i skolebiblioteket, som igjen antyder hvor mye skolen satser på skolebibliotek. Videre kan vi også se at fire av skolebibliotekarene har jobben sin utelukkende på skolebiblioteket, mens den femte har ni timer redusert undervisning, noe som tilsvarer om lag en 30% stilling. Kombinert med kompetansen ser vi tydeligere hvem som virkelig satser på skolebiblioteket. Den som virkelig skiller seg ut er skole nummer to, hvor den ansvarlige for skolebiblioteket har videreutdanning innen skolebibliotekkunnskap samtidig som vedkommende har en full stilling utelukkende til skolebiblioteket. Det må nevnes at denne skolebibliotekaren også brukes som leseveileder på skolen, noe som ytterligere bekrefter at skolen ser på skolebiblioteket som en veldig viktig arena for læring i

flere typer literacy, helt i tråd med det som legges frem innen aktuell forskning på potensiale i skolebibliotek (Carlsten & Sjaastad, 2014; Kuhlthau, 2010; Pihl, Carlsten, et al., 2017).

Alle skolebibliotekarene jeg har pratet med, både de som er intervjuet og de som kun er pratet med, melder at de har stor tillit hos rektor og at de føler seg støttet i jobben sin. Det er ingen grunn til å tvile på dette, men i noen tilfeller kan det virke mer som om de blir overlatt til seg selv mer enn at de har reell tillitt hvor de også blir tatt med i planene og prosjektene på skolen. Dette baserer jeg på at flere av skolebibliotekarene ikke kjente til hva en leseveileder er, eller hva de jobber med. De følte heller ikke noe ansvar med tanke på leseopplæring, noe som i tradisjonell forstand ikke hører til biblioteket heller, men i et skolebibliotek bør man, i tråd med hva Pihl, van Der Kooij og Carlsten skriver i *Teacher and Librarian Partnerships in Literacy Education in the 21st Century*, søke et tettere samarbeid mellom lærerne og skolebibliotekarene for å styrke opplæringen i flere typer literacy (Pihl, Carlsten, et al., 2017), eller det Kuhlthau referer til som guided inquiry (Kuhlthau, 2010). Evalueringen av program for skolebibliotekutvikling viser det samme inntrykket fra prosjektskolene i programmet, et mindretall av skolebibliotekarene føler at det å bistå i leseopplæringen var en del av arbeidsoppgavene sine, og dermed «ikke i tråd med de nasjonale føringene vi har omtalt som «distribuert læringsarena» og lesing som sosial praksis» (Carlsten & Sjaastad, 2014, s 49). At skolebibliotekarene ikke ser på leseopplæring som en del av jobben sin, kombinert med at satsing på lesing har blitt mye tydeligere i skolen enn tidligere viser at det ikke er oppdagelseslesing som er den lesingen det satses på. Det satses ganske ensidig på teknisk nyttelesing. Det skapes med dette en kunstig motsetning mellom nyttelesing og oppdagelseslesing, som ikke er bra med tanke på elevenes opplæring. I tillegg blir ikke skolebibliotekarene med i satsingen på lesing fordi skoleledelsen ikke drar dem med i samarbeidet innad på skolen, noe som fører til at de ikke kjenner noe ansvar for leseopplæringen.

Når skolebiblioteket fungerer som en distribuert læringsarena er det satt i sammenheng med skolens utviklingsplaner og de lokale læreplanene i flere fag. Et skolebibliotek som fungerer som en distribuert læringsarena er en naturlig del av skolens pedagogiske arenaer og har et tydelig oppdrag i skolen. I praksis betyr det at lærerne ser på skolebiblioteket som en fullt ut integrert del av skolen, som de tar i bruk som en læringsarena på samme linje som for eksempel musikkrom, sløydsal og skolekjøkken. Å få til dette krever at skoleledelsen og lærerne spiller på lag med skolebibliotekaren. Skolebibliotekaren må integreres i det pedagogiske fellesskapet og verdsettes med den kompetansen vedkommende har. Et eksempel

på at skolen ser på skolebiblioteket som en distribuert læringsarena er skole nummer to, hvor skolebibliotekaren er med på studietur for å se på andre skolebibliotek og som også blir prioritert slik at skolebiblioteket alltid er åpent når elevene er på skolen. I tillegg blir hen også brukt som leseveileder og er tett på planene og prosjektene på skolen. Vi ser her at det er mulig å prioritere skolebiblioteket, selv om de økonomiske rammene er stramme. Hvor stramme de er på denne skolen sier ikke empirien min noe om, men man trenger ikke lete lenge i ulike lokal-, regional- og nasjonalaviser før man får opp mange treff som viser at det stort sett kuttes i skolebudsjettene. I kommunen jeg har undersøkt er det også innstramminger i skolebudsjettene så vi kan anta at økonomien er stram på skole nummer to også. En faktor som jeg ikke har undersøkt noe særlig i denne sammenheng er hvordan de nye skolelederutdanningene spiller inn. Denne utdanningen blir ofte referert til som rektorskolen og er en videreutdanning for skoleledere som Utdanningsdirektoratet lager rammene for. Vi kan lese om de fem hovedområdene som legger premissene for rektorskolen hos direktoratet. Selv om disse er hovedområdene er veldig generelle er det ingenting i dem som antyder noe om skolebiblioteket. (Utdanningsdirektoratet, 2015a)

Når skolebibliotekaren på skole nummer en melder at det ikke er hensiktsmessig å kombinere stillingen som skolebibliotekar og funksjonen som leseveileder kan dette sees i lys av påstanden min om at selv om skolebibliotekaren føler støtte fra ledelsen blir hen overlatt mye til seg selv. En måte å se det på er at nåværende rektor har arvet satsingen på skolebibliotek fra en tidligere rektor som også arvet det fra sin forrige rektor, og med det fulgte også skolebibliotekaren på lasset. Dette kan vise at det at skolen har egen skolebibliotekar ikke nødvendigvis tyder på en reell satsing på skolebiblioteket, noe de lave utlånstallene på skolebiblioteket også kan tyde på. Et videre argument for dette synet er at skolebibliotekaren har blitt fratatt multifunksjonsskriveren sin som et innsparingstiltak, noe jeg ser på som ett banalt, men tydelig tegn på at det kuttes i ressursene til skolebiblioteket, og at kuttene kan være veldig kreative.

De fleste skolene jeg har undersøkt har et syn på skolebiblioteket som tradisjonell læringsarena og skolebibliotekaren som en som administrerer skolebiblioteket og gjerne presenterer nye bøker om det er ressurser til det. Men på pilotskolen har skolebibliotekaren fått en del oppgaver ut over de tradisjonelle skolebibliotekaroppgavene. Siden hen er en av de, for elevene, mest tilgjengelige voksne på skolen, med sin åpen-dør-politikk og mye tilstedeværelse samtidig med elevene, har hen nesten fått en tilleggsfunksjon som sosiallærer. Holdningen om at fokuset skal være på lystlesing, som hen kaller det, og ikke tvangslesing

gjør at elevene får et positivt inntrykk av det å gå på og være på skolebiblioteket. Når skolebibliotekaren da også har en del elementer rundt kontoret sitt som elevene kan relatere seg til blir det lett for dem å åpne for en god relasjon, noe som igjen gjør det naturlig å fungere som en slags sosiallærer. Skolen viser et syn på skolebibliotekaren som mer enn en tradisjonell skolebibliotekar, og dermed er også skolebiblioteket på vei mot å bli en distribuert læringsarena, som Carlsten og Sjaastad kaller det (Carlsten & Sjaastad, 2014, s 48f). Dette viser de gjennom å benytte skolebibliotekaren i problemer knyttet til nettmobbing og andre sosiale problemer, blant annet gruppene som besto av guttene på sjette og syvende trinn som hen hadde en del timer med for å jobbe med holdninger og lesing.

I tillegg til pilotskolen har skole nummer to kommet et godt stykke fra å endre skolebiblioteket fra en tradisjonell læringsarena til å bli en distribuert læringsarena, noe vi ser igjen først og fremst i at skolebibliotekaren har en 100% stilling i skolebiblioteket. Som vi har vært inne på tidligere er ikke det at en satser på en dedikert skolebibliotekar i en større stilling i seg selv nok til å si at en satser på skolebibliotek. Det er når man ser hva hen benyttes til og hvordan hen samarbeider med lærerne, jobber frem prosjekter knyttet til lesing, bruker elevene som bokåpnere og har funksjon som leseveileder på skolen det blir tydelig at en har beveget seg lenger enn det klassiske skolebiblioteket som en tradisjonell læringsarena.

Rollen som skolebibliotekar

Litteratur var viktig for alle skolebibliotekarene, det skulle vel egentlig bare mangle. Men det gir seg utslag på ulikt vis og formet rollen på ulikt vis. Alle uttrykte at de hadde for liten tid til å drive med litteraturformidling, uansett hvor stor stilling de hadde på skolebiblioteket. Det mest interessante opplegget for å øke litteraturformidlingen var på skole nummer to, hvor man bruker elever på syvende trinn som bokåpnere. Bare tittelen bokåpner er et godt pedagogisk grep, hvor man signaliserer at bøker skal åpnes og at av og til trenger man hjelp for å gjøre det. Måten de organiserer utvelgelsen av elevene som får bli bokåpnere gjør at det blir litt eksklusivt å være bokåpner, noe som sannsynligvis er med på å gjøre det mer attraktivt for elevene. Allerede på slutten av barneskolen ser man at det ikke er like populært blant guttene å lese, derfor jobber skolebibliotekaren særlig med å få gutter til å bli bokåpnere. Det at det er elevene selv som går rundt i klassene og anbefaler bøker er også et godt grep med tanke på litteraturformidling, for elever hører mer på andre elever for bokanbefalinger enn de hører på skolebibliotekaren eller læreren. I tillegg til dette så er det en stor styrke for elevene som blir

bokåpnere, og ifølge skolebibliotekaren er ikke det bare de typiske flinke leserne, for de må selv lese mange bøker og siden de selv fordeler hvem som skal lese hvilke bøker, og de får lese de nyeste bøkene, så vil de selv også få mange positive erfaringer med å lese, noe som igjen øker motivasjonen for lesing. Noe, ifølge PISA-rapporten, er den viktigste variabelen som har høy korrelasjon med lesekompetanse.

Det å bruke elevene selv til litteraturformidling er en idé skolebibliotekaren på skole nummer fire jobbet litt med også. Selv om det foreløpig bare var i begynnelsen av planleggingsstadiet viser ordningen skolen har med at elevene selv bemanner skolebiblioteket for å utvide åpningstidene en vilje til å bruke elevressurser for å styrke skolebiblioteket. Det er undersøkelser som tyder på at elever er mer mottakelige for råd om hvilke bøker de skal lese fra andre elever enn fra voksne, det være seg skolebibliotekarer, lærere eller andre voksne (Torpe, 2000, s 53). I tillegg viser ordningen på skole nummer to at de bøkene som bokåpnerne der reklamerte for var de som ble lånt ut mest.

Det som går igjen hos alle skolebibliotekarene jeg har pratet med er ønske om å få mer tid, det er ingen som synes at tiden strekker til. Dette gjelder også på skole nummer to hvor skolebibliotekaren har en full stilling på skolebiblioteket. Dette betyr at man legger inn så mye arbeid man har ressurser til, så ønsker man hele tiden å utrette mer. Det var enighet hos alle at litteraturformidling var en del av jobben, noe som også klassisk sett er et biblioteks jobb. Til tross for denne enigheten var det relativt stor variasjon i hvor mye tid de prioriterte til litteraturformidling. Dette kan det være flere grunner til, en årsak er hvor mye tid du har tilgjengelig, som skolebibliotekaren på skole nummer fire sa på spørsmål om litteraturformidling: «[Det] blir det lite av». En annen viktig faktor som spiller inn her er samarbeidet med lærerne og støtte fra ledelsen. Det er ikke lett å presse på for å komme inn til klassene for å prate om bøker hvis lærerne selv ikke ser nytteverdien av det, og det er ikke nødvendigvis lett for lærerne å se nytteverdien i det om ikke ledelsen presser på og viser at de også velger å prioritere skolebiblioteket, gjerne gjennom at skolebibliotekaren får litt tid på personalmøter hvor de kan fortelle litt om bøker og hva som skjer på skolebiblioteket. Dette fortalte skolebibliotekaren i pilotintervjuet at hen gjorde, og hadde gode erfaringer med det. Det var særlig da hen var ny, men også videre har fellestid på skolen blitt brukt til høytlesing fra bibliotekaren og dialog rundt hva lærerne ønsker av skolebiblioteket og hva skolebibliotekaren faktisk kan tilby. For å kunne fortelle hva som skjer på skolebiblioteket er det en forutsetning at skolebibliotekaren har nok tid på skolebiblioteket til at det er noe å fortelle om, men det å fortelle lærerne om gode bøker, enten til de voksne eller til elevene, er

et tiltak som kan styrke posisjonen til skolebiblioteket blant lærerne selv uten de helt store ressursene knyttet til skolebiblioteket.

Det å lese høyt for elevene er noe jeg selv forsøkte, med mindre hell, i mitt eget lærervirke. Det er knapt med tid i norskfaget og dermed er det vanskelig å prioritere å bruke tid til høytlesing, en aktivitet som i seg selv er lite tidsmessig effektiv. Jeg leste for elevene mens de hadde spisepause og hadde dermed begrenset med tid, all den tid jeg ikke var med elevene hver dag de spiste. Det er bibliotekarene på barneskolene og som har all sin tid på biblioteket som forteller at de leser høyt for elevene. Det kan være mange grunner til at det er de som leser høyt, men to faktorer kan være viktige å peke på. Som jeg erfarte i min egen praksis er høytlesing en tidkrevende aktivitet. Dette betyr at du må ha tid for å lese høyt for elevene. Denne tiden har man ikke i like stor grad om man kun har en liten del av stillingen sin på skolebiblioteket. Videre er høytlesing en aktivitet som man hovedsakelig gjør for barn, ikke ungdom. Som vi kan lese i artikkelen «Å lede eleven inn i teksten» i *Den andre leseopplæringa* av Elise Seip Tønnessen: «Høytlesingsstunder hører ikke bare de minste barna til. [...] Men også større barn som leser selv, liker å høre på en god opplesning.» (Tønnessen, 2012, s 134). Selv om det er mest vanlig å lese for barn, særlig før de selv kan lese effektivt, kan det være flere gode pedagogiske argumenter for å lese høyt for ungdom også. Som jeg skrev leste jeg høyt for klassene mine mens de spiste lunsj. Dette er koselig og gir en felles opplevelse for alle elevene og er dermed viktig for å bygge en god klassekultur. Men man kan bruke høytlesing for ungdom som et pedagogisk virkemiddel, og vi kan igjen sitere Elise Seip Tønnessen:

Når litteraturen blir båret av en stemme inn i klasserommet, blir det til et felles opplevelseshom. Da får alle med seg den samme teksterfaringen, enten de selv strever med lesingen, eller de er rasere i lesekunsten. (Tønnessen, 2012 s. 134).

Særlig på skole nummer tre ble høytlesing trukket frem, her var skolebibliotekaren inne både på første og andre trinn for å lese bøker, og da gjerne billedbøker hvor det ble like mye prat om bildene som det ble lesing. Sammen med elevene pratet hen om bildene, fargene på boka, fargene, bokstavene, hvor bokstavene står og størrelsen på bokstavene. Dette er gode pedagogiske virkemidler som viser at skolebiblioteket er en god arena for å drive opplæring i flere typer literacy. Dette åpner opp for skolebiblioteket som en distribuert læringsarena. Det står i læreplanen at elevene skal: «lytte til tekster på bokmål og nynorsk og samtale om dem»

(Utdanningsdirektoratet, 2013). Høytlesing for elever på småtrinnet kan sees på som et lavterskeltilbud, hvor alle elevene får tilgang til den samme kompetansen, og man bygger en felles opplevelses og erfaringsramme. Det er fullt mulig for en lærer å lese høyt for elevene selv, som norsklærer kan man mye om litteratur og man er forpliktet til å lese høyt i henhold til leseplanen. Det som gjør det enda bedre når man jobber med skolebibliotekaren er at denne har en annen kompetanse når det kommer til valg av bøker og omfang av bøker på skolebiblioteket. Som Pihl, Carlsten og van der Kooij skriver i *Teacher and Librarian Partnerships in Literacy Education in the 21st Century*: «School libraries and teacher and librarian partnerships are essential for working with curriculum goals in the information age.» (Pihl, Carlsten, et al., 2017, s.12).

Organisering

Måten skolebibliotekene er organisert på er vel det området jeg har undersøkt som viser størst forskjell. Det største likhetstrekket er at alle skolebibliotekarene sier at de blir støttet av ledelsen. For å se nærmere på det utsagnet kan vi se på et skolebibliotek som ikke er med i undersøkelsen. Jeg hadde en avtale med vedkommende skolebibliotekar, men hen hadde ikke tid til å sette seg ned for å la seg intervju, så intervjuet lot seg ikke gjennomføre med de samme rammene som de andre og er dermed ikke med i undersøkelsene mine som et intervju. Vedkommende skolebibliotekar meldte at hen hadde full støtte fra ledelsen, som blant annet hadde uttrykt at de ikke trengte å bruke penger på et nytt registreringssystem som er koordinert med folkebiblioteket for de hadde jo vedkommende. Dette er en uttalelse jeg mener nærmest snakker ned den ressursen som skolebiblioteket er. Videre uttrykte skolebibliotekaren en viss frustrasjon over å ikke få innpass hos lærerne. Når samarbeidet mellom lærer og skolebibliotekar ikke fungerer er det ikke nødvendigvis verken læreren eller skolebibliotekarens skyld: «We know [...] that the understanding of school owners and school leaders towards government goals and their support for the corresponding school library practice are essential to ensure positive results» (Carlsten & Sjaastad, 2017, s. 93). og «Up-to-date school libraries/media centres staffed with qualified school librarian and open during all school hours are fundamental preconditions for successful partnerships.»(Pihl, Carlsten, et al., 2017, s. 12). Her ser vi at det er nødvendig med en involvert og engasjert ledelse for å få samarbeidet mellom lærer og skolebibliotekar til å fungere optimalt.

Når da denne skolebibliotekaren melder at vedkommende har full støtte i ledelsen er det rimelig å undersøke hva slags støtte det er snakk om. Basert på nyere forskning på skolebibliotek (Carlsten & Sjaastad, 2014; Hoel, 2008; Pihl, Skinstad van der Kooij, et al., 2017) vet vi at for å få til et godt skolebibliotek med godt samarbeid mellom skolebibliotekar og lærer så trenger man å ha ledelsen med på lag. Når man da ikke får skikkelig innpass hos lærerne kan man stille spørsmål med om ledelsen er skikkelig på lag, eller om skolebibliotekaren bare blir brukt som et slags alibi for å kunne si at man satser på skolebibliotek. Evalueringen av Program for skolebibliotekutvikling understøtter dette: «De som responderte at deres arbeid følges godt opp av ledelsen/rektor, hevdet også i vesentlig større grad at skolebiblioteket var en aktiv del av skolens pedagogiske arbeid og i arbeidet for å styrke elevenes leseferdigheter.» (Carlsten & Sjaastad, 2014 s. 44).

Skolebibliotekaren på skole nummer en er i en noenlunde tilsvarende situasjon. Det tydeligste eksempelet på at ledelsen egentlig ikke satser noe særlig på skolebiblioteket, til tross for at de har en bibliotekar i 50% stilling, er at de har tatt vekk multifunksjonsskriveren fra skolebiblioteket. Det å ta bort multifunksjonsskriveren fører for eksempel til at bibliotekets funksjon som en plass hvor man kan finne informasjon på internett reduseres. Erfaringsmessig ønsker elever ofte å finne informasjon på internett som de skriver med og tar med tilbake til klasserommet. Skolebibliotekaren har også selv bruk for å skrive ut rapporter, lage plakater og andre utskrifter knyttet til utstillinger. Denne skolebibliotekaren trakk nettopp det med utstillinger frem som noe hen gjorde regelmessig. Dette viser at skoleledelsen kun ser på skolebiblioteket som en plass hvor man låner og eventuelt leser bøker, knapt nok en tradisjonell læringsarena. Videre har alle skolebibliotekarene utenom to nevnt at de kunne tenkt seg et tettere samarbeid med lærerne. De ønsker blant annet å være tettere på når man planlegger hvilke temaer som kommer når i fagene, slik at skolebiblioteket kan være klar når elevene trenger bøker i ulike fag og emner. De kan for eksempel gjøre klar utstillinger, som på skole nummer en, de kan gjøre klar bokkasser, som på skole nummer fire, det er mange måter de kan forberede seg på. Det som er uheldig med tanke på samarbeidet mellom skolebibliotekar og lærerne er når elevene kommer for å låne en bok om Vasco da Gama for eksempel, så kommer det enda en elev som skal låne en bok om Vasco da Gama rett etterpå. Hadde skolebibliotekaren visst på forhånd at en klasse skulle ha prosjekt om Vasco da Gama kunne hen forberedt seg og hatt flere bøker tilgjengelig, for eksempel gjennom folkebiblioteket. Et godt samarbeid mellom skolebibliotekar og lærer blir trukket frem som en av nøklene til et godt fungerende skolebibliotek (Pihl, Skinstad van der Kooij, et al., 2017).

Et tettere samarbeid mellom lærer og skolebibliotekar vil også gjøre litteraturformidlingen lettere for skolebibliotekarene. De skolebibliotekarene som forteller at de jobber aktivt med enkeltelevne for å hjelpe dem å finne den rette boka vil ha en stor fordel av å kjenne til en del rundt lesingen og eventuelle andre relevante ting om elevene, dette vil læreren kunne hjelpe til med. Vi så eksempel på dette i pilotintervjuet, hvor skolebibliotekaren fortalte om en elev som hadde dysleksi, noe læreren ikke hadde kommet på å fortelle før etter et år. Slik informasjon vil selvsagt være viktig for å kunne spisse bokaanbefalingene skikkelig.

Å finne rett bok til rett elev er noe som opptar både skolebibliotekarer og, erfaringsmessig, lærere (Juul & Eriksen, 2017). Jeg har diskutert mye med andre lærere utfordringene knyttet til å holde seg oppdatert på aktuell litteratur for ungdom, som jeg tidligere har vært inne på, en oppgave som er nærmest uoverkommelig. Men ønsket er der hos lærerne jeg har diskutert med, man ser at elever får leseglede ved å lese bøker som engasjerer dem, og motivasjon for lesing er ekstremt viktig for lesekompetanse (Roe, 2012, s. 104). For å finne bøker som engasjerer elevene er det viktig både med tilgang til og kjennskap til en stor bredde av det som finnes av barne- og ungdomslitteratur. En må også sette av tid til at elevene skal få lese på skolen, gjerne mer tid enn at de har en bok som hyllebok som de leser i når de er ferdige med oppgavene de skal gjøre i en time, da blir lesingen en reserveaktivitet. Tilgang og tid er viktige faktorer, som vi kan se hos Pihl, van der Kooij og Carlsten: «Research indicate that extensive access to and time to read high-interest books of one's own choice are powerful incitements to further reading and the development of passion for reading.» (Pihl, Carlsten, et al., 2017, s. 6).

For å kunne tilby elevene aktuelle bøker som vekker leselysten i dem er det viktig å ha en viss rotasjon i boksamlingen, noe budsjettet kan være en indikator på. Det er ikke nødvendigvis slik at et lavt budsjett gir liten rotasjon i boksamlingen, men intervjuene mine kan antyde at det er en viss sammenheng. Budsjettene varierte mellom 10 000,- og 60 000,- pr år på de fem skolene jeg intervjuet. Det er klart at den forskjellen er stor, noe som betyr at mulighetene for innkjøp av ny litteratur er svært forskjellige. For at elevene skal finne bøker som engasjerer og motiverer dem til lesing er det viktig at det finnes relativt nye bøker på biblioteket. Som skolebibliotekaren på skole nummer fire sa:

Ja, for de kommer og spør etter det, og de fanger opp det som skjer. For eksempel en av årets bok i fjor, *Luridiumstyven*, den kjøpte jeg jo, men så kommer de jo å spør etter *Kryptalportalen*. Har han skrevet en til tenker jeg, det visste jo de, så jeg måtte jo bestille den. Så jeg registrerte den i dag, og de sto og ventet mens jeg tapet den.

Dette utsagnet står i kontrast til skolebibliotekaren på skolen nummer en, som er det biblioteket som har strammest budsjett:

[..]heldigvis får vi også fra kulturfondet. Jeg tror det er 7-8 puljer i året. Får stadig nye esker, mer eller mindre halvfulle da, men det hjelper litt. Det siste innkjøpet var gratis, biblioteket i byen kvitter seg med, de kaster flere tonn med bøker, og vi skolebibliotekene får jo gratis. De er jo gamle og brukte, men de er jo relevante og aktuelle. Så jeg klarer å gjøre det litt billig, og biblioteksentralen og Haugen bok har rimelige priser, det er overkommelig så jeg kan kjøpe inn. Det er ikke alltid sånn at jo mer du kjøper jo mer blir lest, så budsjettet er ikke så viktig her føler jeg. Det er viktig med nye bøker, for det spør de etter og bli veldig glad når det kommer nye. Men jeg kan ikke si at det har påvirket statistikken, kanskje første året ja. [...] men det ser ut som at vi klarer oss, jeg er litt usikker på det, kan det bli mer lesing med flere nye bøker. Kanskje?

Som vi ser her er det et stort fokus på å holde utgiftene nede, noe som i og for seg er en god holdning. Samtidig slutter hen med en refleksjon rundt om det blir mer lesing av nye bøker. Man kan ikke, basert på min empiri, gi et entydig svar på spørsmålet om det blir mer lesing av flere nye bøker, men når man ser at det skolebiblioteket med høyest budsjett også er det med høyest utlån pr elev, og motsatt, det med lavest budsjett har lavest utlån pr elev så kan man gå ut i fra at det er en sammenheng. Vi kan videre anta at det er en sammenheng i størrelse på budsjett og hvor mye skoleledelsen satser på skolebiblioteket, da vi ser at også her sammenfaller inntrykket av satsing på skolebibliotek godt med størrelse på budsjett.

Det er stor forskjell på hvor mye de intervjuede skolebibliotekarene er involvert i leseprosjekter på skolene, i den grad alle skolene har leseprosjekter. Dette henger, basert på min empiri, sammen med hvor involvert skolebibliotekaren er i det å drive med leseopplæring eller leseveiledning. På skole nummer to fungerer skolebibliotekaren som leseveileder på skolen, og har dermed blant annet ansvaret for leseopplæringen for de som ikke lærer å lese som normert. Denne kombinasjonen trakk denne skolebibliotekaren frem som positiv, i og med at skolebiblioteket er skolens mest naturlige arena for lesing. Når skolebibliotekaren på skole nummer en pekte på at nettopp den samme kombinasjonen var uheldig er det stor sannsynlighet for at det handler om hvor godt skolebibliotekaren er integrert i lærerkollegiet. Mens bibliotekaren på skole nummer to forteller om god integrering og samhandling med lærerne, hen kommer til og med fra lærerne opprinnelig, forteller bibliotekaren på skole nummer en om lærere som i stor grad er distansert fra skolebiblioteket. Dette inntrykket fikk

jeg også da jeg ankom skole nummer en og møtte en lærer da jeg jaktet på skolebiblioteket og skolebibliotekaren, læreren viste ikke noen form for entusiasme eller fortrolighet med verken bibliotekaren eller biblioteket. Denne opplevelsen er med å styrke vurderingen av at bibliotekaren på skole nummer en ikke er integrert på samme måte som på skole nummer to.

Det er verdt å merke seg at på skole nummer tre har skolebibliotekaren et sterkt ønske om å bli mer involvert i leseprosjektene på skolen. Selv om hen er med i prosjektgruppen knyttet til leseprosjektene føler hen ikke at det er en helhetlig tanke rundt samarbeidet mellom lærere og skolebibliotekaren. Med tanke på at det er skolebibliotekaren som sitter alene og ønsker å bli integrert bedre inn i lærernes arbeid gjennom skoleåret er belastningen ekstra stor. Selv om noe av grunnen er at den nåværende skolebibliotekaren overtok midt i en prosess grunnet alvorlig sykdom hos den forrige skolebibliotekaren, kan man peke på at ledelsen ved skolen bør gjøre noen grep for å bedre situasjonen for skolebibliotekaren. Her viser evalueringen av Program for skolebibliotekutvikling til følgende:

[..], at skoleleder sørger for at skolebibliotekaren deltar i ulike råd og komiteer ved skolen for å inngå i infrastrukturen, at skoleleder har regelmessige møter med skolebibliotekar, samt at forholdet til skolebiblioteket er en fast del av medarbeidersamtaler med lærere. (Carlsten & Sjaastad, 2014, s. 19)

Som vi ser stilles det ganske mange krav til at skoleleder skal være med i inkluderingen av skolebibliotekaren inn i lærerkollegiet. Uten at jeg har undersøkt det nærmere, og dermed ikke kan konkludere på noen som helst måte, har jeg aldri, etter seks år som hovedtillitsvalgt på kommunenivå, hørt at noen skoleledere tar opp hvordan lærerne bruker eller ser på eller samarbeider med skolebiblioteket på i sine medarbeidersamtaler, annet enn med skolebibliotekaren.

Drøftinger

Ny læreplan og grunnleggende ferdigheter

Som vi har sett tidligere har kommunen jeg har undersøkt redusert ressursene brukt på skolebibliotek. Dette skoleåret er ressursene brukt på skolebibliotek 43% av det den var for ti år siden i denne kommunen. Det er verdt å merke seg at denne reduksjonen startet samtidig med at kunnskapsløftet kom. Ressursene til skolebiblioteket hadde sin topp i 2007, mens kunnskapsløftet enda var helt fersk, siden har det med et unntak gått nedover. For å kontrollere at dette ikke er et særphenomen for denne kommunen har jeg sjekket en annen sammenliknbar kommune i landet, og der ser vi akkurat den samme tendensen, en topp i 2007, så mer eller mindre nedgang til i dag. I denne kommunen er dagens ressurser brukt på skolebibliotek 32% av det den var for ti år siden. Så vi ser, som det også står i *Evalueringsprogram for skolebibliotekutvikling 2009-2013*, at det er en nedgang i ressurser til skolebiblioteket.

Det er interessant å se at samtidig som man innførte de grunnleggende ferdighetene, hvor lesing er en av dem begynte man å redusere i ressursene til skolebiblioteket. Ludvigsen-utvalget slo fast at stofftrengselen i skolen er stor (Ludvigsen, 2015, s62f). Dette betyr at når noe skal få et større fokus, i dette tilfelle er det den tekniske nyttelesingen, må noe annet få mindre fokus. Sammen med de grunnleggende ferdighetene og den nye læreplanen ble det mer fokus på den tekniske leseforståelsen. Skolene ble på mange måter vurdert etter hvor godt elevene gjorde det på nasjonale prøver, og da ble resultatene på nasjonale prøver viktigere enn estetisk literacy. Vi kan ikke si at det er en sammenheng mellom det økte fokuset på nyttelesing og reduksjonen i ressurser til skolebibliotekene, men det er påfallende at reduksjonen i ressurser starter om lag samtidig som man øker fokuset på lesing som grunnleggende ferdighet, altså nyttelesing.

Samtidig som skolen har jobbet etter Kunnskapsløftet har rektorene valgt å nedprioritere skolebiblioteket år etter år. Vi ser en gradvis nedgang i ressurser for skolebibliotek hele perioden Kunnskapsløftet har vært den styrende læreplanen. Særlig alvorlig blir denne tendensen hvis en ser på kompetansemålene i læreplanen.

For 2. trinn er et av målene at man skal finne skjønnlitteratur og sakprosa på biblioteket til egen lesing. Her er det snakk om en tøyning av kompetanse hvis det eneste elevene faktisk gjør er å gå til et rom med bøker i å velge seg, relativt fritt, en bok som ser ut som den er kjekk.

Det er ikke det som er meningen med kompetansemålet. Hva som faktisk er målet vil nok variere fra skole til skole, for alle skal ha laget en egen lokal læreplan, og hvis skolen har et skolebibliotek som ikke er bemannet eller blir vedlikeholdt, vil nok den lokale læreplanen gjenspeile det.

Etter 7. trinn skal elevene ha brukt forskjellige former for både digitale bøker og papirbøker. Dette så vi på pilotskolen hvor skolebibliotekaren hjalp de aller sterkeste leserne med å få folkebibliotekets app, hvor man kan låne bøker digitalt. På den måten får elevene oppfylt kompetansekravene på en god måte. Vi ser også at skolebiblioteket på denne måten kan være en god arena for å jobbe med digitale ferdigheter også.

I løpet av 4. klasse skal elevene bruke biblioteket eller internett for å finne informasjon til egen skriving. Her er biblioteket igjen nevnt helt spesifikt, slik som i målene etter 2. trinn. Utviklingen her er at de ikke bare skal finne bøker til egen lesing, men skal også produsere egen tekst ut fra informasjon de finner i andre bøker på biblioteket.

Kompetansemålene etter 7. og 10. trinn omhandler blant annet noen punkter som omhandler kildekritikk, opphavsrett og personvern. Dette er kompetanseområder som skolebibliotekarer kan være hjelpelige med på skolebiblioteket, og har også blitt nevnt av noen av skolebibliotekarene jeg har intervjuet.

I løpet av ungdomsskolen skal elevene fordype seg i to emner: et forfatterskap, et litterært emne eller et språklig emne. Da jeg gjennomført disse emnene brukte jeg skolebiblioteket aktivt. Utfordringen med dette var at jeg var alene både på skolebiblioteket og i klasserommet. Altså var jeg ikke tilstede for alle elevene samtidig mens dette arbeidet pågikk. Hvis vi ser på empirien min jobber mange av skolebibliotekarene på en måte som ville ha forenklet arbeidet jeg hadde med fordypningsemne til elevene. Et åpent og bemannet skolebibliotek vil gjøre det mye lettere å sende elevene for å finne aktuell litteratur med tanke på det emnet de skal skrive om.

Undersøkelsene om elevenes motivasjon for lesing vil kunne være en nøkkel til samarbeid mellom lærere og skolebibliotekarer. Det er skolebibliotekaren som har skolens beste kompetanse på skolebibliotekets boksamling, og de har også god kunnskap om litteraturformidling. Med kjennskap til hvordan elevene er motivert for lesing vil de i enda større grad kunne gi gode bokanbefalinger. Utdanningsdirektoratet skriver på sine nettsider om hvordan man skal utvikle motiverte og engasjerte lesere:

Elevene trenger lærere som har et stort repertoar å øse av når det gjelder å veilede elevene i deres videre valg av tekst. I tillegg til egne leseerfaringer og kjennskap til felleskulturelle tekster, trengs lærere som oppdaterer seg på nyere ungdomslitteratur og sakprosa som egner seg for målgruppen, og som også kan formidle dagens litteratur til dagens unge. Lærere i alle fag kan oppmuntre elevene til å lese populærvitenskapelige tekster innenfor sitt fag. (Utdanningsdirektoratet, 2015)

Dette er strenge krav til en norsklærer som i tillegg til dette har hele læreplanen med kompetansemål å forholde seg til. Min erfaring tilsier at norsklærere er veldig engasjert og opptatt av nettopp dette. Empirien min viser at nettopp disse kravene Utdanningsdirektoratet stiller er noe skolebibliotekarer er veldig opptatt av, i tillegg til at mange av dem har stor kompetanse innenfor alle disse kravene. Nettopp disse kravene kan legge grunnlaget for at skolebiblioteket blir en pedagogisk arena som er integrert i skolens pedagogiske arbeid, det som kalles en distribuert læringsarena. Vi har i empirien sett eksempler på skolebibliotekarer som er opptatt av at hver enkelt elev skal møte skolebiblioteket positivt og bli anbefalt bøker som passer til nettopp dem. Vi har også sett eksempler på skolebibliotekarer som bruker mye av tiden sin på å finne frem fagbøker til prosjekter som elevene skal ha, og som også kontakter folkebiblioteket for lærerne og bestiller bøker derfra også. En av skolebibliotekarene fortalte også at hen leser alle bøkene som kommer inn på skolebiblioteket. Vi ser da at en skolebibliotekar er vel så godt rustet til å oppfylle disse kravene enn en norsklærer er.

Skolebibliotekaren er en viktig og god ressurs med tanke på litteraturformidling, det har vi sett tidligere. Ved å integrere skolebibliotekaren og skolebiblioteket i det pedagogiske arbeidet på skolen vil man lettere kunne legge til rette for at lærere i alle fag tar skolebiblioteket i bruk som et pedagogisk virkemiddel hvor skolebibliotekaren kan hjelpe til med å «oppmuntre elevene til å lese populærvitenskapelige tekster innenfor sitt fag.» (Utdanningsdirektoratet, 2015)

Kommunenivå

For å vise at utviklingen vi ser på kommunenivå ikke gjelder kun den kommunen jeg har gjort undersøkelser i, velger jeg å presentere noen funn fra andre kommuner. Disse funnene har

kommet gjennom uformelle samtaler, observasjoner, og internettsøk jeg har gjort under perioden jeg har skrevet oppgaven.

Så langt har vi sett på fem skolebibliotek i en relativt stor kommune i landet, og det skjer mye positivt på disse fem skolene. Samtidig vet vi at det er en nedgang i skolebibliotektilbudet generelt sett i landet. (Carlsten & Sjaastad, 2014) Jeg kjenner ikke skoleeiernivået i kommunen hvor disse skolene ligger, derimot har jeg kjennskap til skoleeier i en kommune som ligger nær, som på mange måter er sammenliknbar. Det er flere undersøkelser som peker på at en satsing på skolebibliotek må støttes fra skoleeier, og at skoleeier må støttes fra sentralt hold, altså departementet. (Carlsten & Sjaastad, 2014, 2017; Pihl, Carlsten, et al., 2017). En liten digresjon kan brukes som eksempel på skoleeiers holdning til en eventuell satsing på skolebiblioteket. På en skoleledersamling ledet av skoleeier var en av oppgavene at gruppene skulle diskutere hvordan skolen kunne bruke resultatene fra nasjonale prøver og andre kartleggingsprøver for å øke elevenes lesing. Jeg pratet da med en rådgiver fra skoleeier og påpekte at en økt satsing på skolebiblioteket ville være en fornuftig måte å bruke ressurser på i stedet for å satse enda mer på standardiserte tester, for så å bruke mye ressurser i form av tid på å analysere disse. Responsen var at vedkommende ikke så at en satsing på skolebibliotek automatisk ville føre til økte leseferdigheter hos elevene. En uttalelse som isolert sett ikke er usann. Men den kontante avvisningen av skolebibliotek som et fornuftig satsingsområde for å øke elevenes lesing er i strid med forskningen jeg viser til.

Denne uttalelsen sammen med sitatet fra en rektor i kommunen jeg har undersøkt, som er referert i kapitlet om rekruttering, viser at det er en svært liten vilje til å satse på skolebibliotek fra skoleeiers side i disse kommunene. Det står ikke på vilje hos mange av skolelederne, hvis jeg forteller en rektor at jeg skriver masteravhandling om skolebibliotek blir de ofte brydd og begynner å unnskyldes seg for hvorfor de ikke bruker mer ressurser på skolebiblioteket. Andre rektorer begynner å fortelle stolt om hvordan de fordeler ressurser slik at de i alle fall er noen som har ansvar for skolebiblioteket. Enten det er en assistent, administrasjonskonsulenten eller inspektøren så er det jo slik at disse har et hovedarbeid som vil ta fokuset bort fra skolebiblioteket, selv om vedkommende er brennende opptatt av at elevene skal ha tilgang på god litteratur. Undersøkelsene mine, hvor samtlige skolebibliotekarere forteller at de har for liten tid, selv den som har full stilling på skolebiblioteket, viser at det å drive et skolebibliotek er en såpass krevende oppgave at man trenger hele stillingen sin der. Og når vi ser på utviklingen de siste ti årene ser vi også at tiden satt av til skolebibliotek synker.

For å gå litt inn på statistikk¹⁰ har alle skolene i kommunen et gjennomsnitt på 21% stilling per skole knyttet til skolebiblioteket. Dette gjennomsnittet er mindre enn prosentandelen skolebibliotekaren på skole nummer fire hadde, som var den skolebibliotekaren jeg intervjuet som hadde minst stilling knyttet til skolebiblioteket. Hvis jeg trekker jeg bort de fem skolene jeg har intervjuet og regner ut gjennomsnittet på resten av kommunen synker det til 15,7%. Disse utregningene viser at jeg har intervjuet skolebibliotekarer på skoler som bruker mer ressurser enn gjennomsnittet i kommunen på å bemanne skolebiblioteket. Gjennomsnittet for de fem skolene jeg har vært på er 58%, som viser at disse skolene virkelig bruker langt mer ressurser på å bemanne skolebiblioteket enn resten av skolene i kommunen. Vi har tidligere sett at dette ikke nødvendigvis betyr at skolen i realiteten satser på skolebiblioteket, men disse tallene viser tydelig at det er stor forskjell fra skole til skole. Vi vet at et skolebibliotek som er bemannet når elevene er der og at den som bemanner det har bibliotekfaglig bakgrunn er to av forutsetningene for å bygge opp et godt skolebibliotek. Da kan det fungere som en distribuert læringsarena hvor lærere og skolebibliotekarer samarbeider for å gjøre opplæringen til elevene best mulig (Carlsten & Sjaastad, 2014; Pihl, Carlsten, et al., 2017, s. 65 og s. 12). Vi ser at alle fem skolene, som har bibliotekar fra 34% til 100%, er nærmere at skolebiblioteket blir en distribuert læringsarena enn de fleste andre skoler i kommunen. Men til tross for at disse skolene tilsynelatende satser på skolebiblioteket vet vi at flere av dem har kuttet i stillingen på skolebiblioteket de siste årene, og hvis vi ser kommunen under ett er fallet i ressurser til skolebibliotekene dramatisk. Basert på tallene som er rapportert inn i GSI ser vi at ressursene i stilling til skolebiblioteket i kommunen nesten er halvert de siste ti årene, hvis vi ser det i årsverk har 6 av 14 skolebibliotekarer forsvunnet på ti år. Hvis vi ser på tallene for skoleåret 2016-17 har kommunen samlet sett redusert ytterligere 60% stilling i skolebibliotekene.

Disse tallene bekrefter *Evaluering av Program for skolebibliotekutvikling 2009-2013*, som sier at: «Generelt sett er det funn som viser nedgang snarere enn økning over tid i skolebibliotektilbudet i Norge slik det erfares og vurderes på skolenivå og skoleeiernivå.» (Carlsten & Sjaastad, 2014, s. 64). Det er flere skolebibliotekarer jeg har pratet med, som ikke er med i undersøkelsene mine, som forteller om at det kuttes i ressursene til skolebiblioteket. Rektorene mener at det ikke er penger til å bemanne skolebiblioteket like mye nå som det har vært tidligere. Jeg har ikke empiri på hvorfor rektorene mener dette, men de plassene jeg har tilgang til informasjon om rektorskolen ser jeg at det ikke er noen element som vektlegger

¹⁰ Tallene er hentet og regnet ut fra GSI-statistikken for skoleåret 2015-16

viktigheten av et godt skolebibliotek. Noen har også et ønske om å effektivisere for å se om det er mulig å få omtrent like mye målbart ut av 40% som av 80%. Det finnes ikke noen rapporter som måler kvalitet i skolebiblioteket. Kravet til skolebibliotek i opplæringsloven er veldig vagt, noe som gjør at det er lett å kutte i skolebiblioteket. Man vil ikke nødvendigvis se disse kuttene i noen av parameterne som skolene måles etter. Jeg har lest noen av måleindikatorne som rektor måles på i en annen kommune og det rektorene måles på der, med tanke på elevers ferdigheter og skoleprestasjoner, er resultater på nasjonale prøver, eksamensresultater og avvik mellom standpunkt karakter og eksamens karakter. Altså måles rektorene på den tekniske lesingen som fjerner elevene bort fra skolebiblioteket og dreier skolen bort fra este tisk literacy. Dette er en faktor som gjør det enda lettere for rektorer å kutte i ressurser til skolebiblioteket.

Det er i hovedsak kommunen som bestemmer hvordan skolene utformes, som igjen setter rammene for hvordan skolebiblioteket blir. Hvor det kan plasseres, hvor stort det skal være og generell tilgjengelighet. Mange kommuner har laget et dokument som er styrende for hvordan kommende skoler skal bygges, disse planene sier en del om hvordan en kommune satser på skolebiblioteket, for det må naturligvis settes av plass til et skolebibliotek i en ny skole. Jeg har sett på to ulike kommuner, begge av en viss størrelse, for å se hvordan de vektlegger skolebibliotekene i sine planer for fremtidige skoler. Den første kommunen skriver i sine planer for fremtidige skolebygg:

Biblioteket står sentralt både som læringsverktøy og sosial møteplass.

I skolens bibliotek skal elever og lærere hente inspirasjon og kunnskap gjennom litteratur og oppslagsverk, audiovisuelle og elektroniske medier.

Her skal elevene kunne søke etter kilder til fagarbeid eller lesestoff til

Fritidslesning(sic) og få hjelp og veiledning underveis.

Biblioteket skal tilrettelegges for selvstudier, gruppearbeid og prosjektarbeid.

Det skal kunne benyttes til lesing av aviser og tidsskrifter og for å kunne lytte til lydbøker.

Biblioteket er også en ressurs i forhold til nærmiljø.

Det bør være et åpent tilbud, gjerne med f.eks. internettkafé.

Biblioteket bør kunne huse eksterne foredragsholdere til for eksempel
arrangering av fortellerstunder.

Det skal være plass til utstillinger og presentasjon av nyheter.

Gode akustiske forhold er viktig og biblioteket bør sonedeles.

Aktiviteter som gir og tåler et høyere lydnivå plasseres nærmest inngang eller i åpen forbindelse med skolens øvrige fellesarealer.

Aktiviteter som krever mer ro og fordypning bør legges til indre sone.

Det bør være grupperom i tilknytning til biblioteket (audiovisuell bruk) og låsbart bokmagasin til spesiell litteratur og audiovisuelt materiell og utstyr.

Det skal tilrettelegges for at biblioteket kan være bemannet.

Biblioteket bør kunne benyttes av elever også utover ordinær skoletid.

Biblioteket skal ligge sentralt i skoleanlegget. I tillegg er det ønskelig at biblioteket plasseres i nær tilknytning til hjemmeområdene og lærernes arbeidsplasser. Det skal være tilgang til biblioteket fra hovedinngang og vestibyle for å muliggjøre samarbeid om folkebibliotek og å gjøre det lett tilgjengelig for nærmiljøet.

Fagbibliotek for lærerne inngår i lærernes arbeidsareal.

Til biblioteket legges også flere møterom for lærere.

Her ser vi at kommunen legger til rette for at skolebiblioteket skal kunne brukes som en distribuert læringsarena. De starter med å fastslå at «Biblioteket står sentralt både som læringsverktøy og sosial møteplass», en bekreftelse på skolebibliotekets sentrale posisjon i opplæringen. Det er detaljerte krav til utformingen av biblioteket og de legger til rette for at skolebiblioteket skal kunne være bemannet. En ser av kravene at de er opptatt av å inkludere skolebiblioteket ikke bare i lærerkollegiet, men også til lokalmiljøet. Et samarbeid mellom skolebibliotek, folkebibliotek og lokalsamfunn har vært forsøkt i Sverige og det anses for å være et vellykket prosjekt (Avery, 2017). Om denne kommunen har sett til dette prosjektet eller ikke kan vi ikke konkludere med, men vi kan påpeke at med slike planer legger kommunen til rette for en bred leseforståelse og -opplæring.

Det vi ikke ser så mye til i denne beskrivelsen av skolebiblioteket er viktigheten av estetisk literacy. Det nevnes at elevene skal kunne søke etter lesestoff til fritidslesing, og at biblioteket bør kunne arrangere fortellerkafeer. Også her ser vi at det er et ganske mye større fokus på nyttelesing enn på opplevelseslesing.

I den andre kommunen jeg har funnet en plan for hvordan skolene skal bygges i fremtiden ser det ganske annerledes ut, der skriver de som følger:

Allrom /mediatek

Skolebygget må ha arealer som kan fungere som møteplass for større grupper av elever, ansatte og foresatte. Skolen må ha et allrom / mediatek eller aula. Allrommet må ha godt anlegg for lyd, lys og ulike framføringer og presentasjoner.

Allrommet må ivareta skolens bibliotekfunksjon.

Allrommets arealer kan utvides ved at allrommet knyttes opp mot undervisningsrom for musikk/dans/drama og mat og helse. På denne måten kan skolens undervisningsrom gis funksjoner i tilknytning til allrommet.

Allrommet bør også på en god måte knyttes til skolens hovedinngang slik at det blir en enkelt tilgang til allrommet utenfra. En slik løsning åpner for at skolen kan være en lokale kulturarena (sic).

Her ser vi mange av de samme fysiske kravene i denne beskrivelsen, rommet skal være tilgjengelig for nærmiljøet, det skal være tilgang til audiovisuelle løsninger og rommet skal ligge lett tilgjengelig fra hovedinngangen på skolen. Dette er viktige rammer som er felles for de to, og som kan være med å styrke posisjonen til skolebiblioteket. Men hvis vi ser på hvor fokuset er og ikke minst hvordan skolebiblioteket beskrives ser vi store forskjeller. Mens den første kommunen beskriver skolebiblioteket og dets funksjon i detalj har den andre kommunen nevnt at et allrom må ivareta skolens biblioteksfunksjon. Her er det knapt en bevissthet om at skolebiblioteket kan fungere som en læringsarena, enda mindre en utvidet distribuert læringsarena. Dette setter selvsagt en standard for hvordan skolebibliotekene blir behandlet, og selv om dette er planer for fremtidige skoler sier det noe om hvor bevisst man er på skolebibliotekets potensial på skoleeiernivå. Det som også er verdt å påpeke, som setter disse planene inn i min oppgave, er at begge kommunene satser på lesing, som en del av de grunnleggende ferdighetene. Dermed burde man, ifølge forskningen som legges frem i denne oppgaven, se fokuset på skolebiblioteket som en arena for lesing igjen i begge dokumentene.

Disse to stikkprøvene i kommuners planer for fremtidige skoler viser en stor avstand fra kommune til kommune for hvordan man fokuserer på skolebibliotek. Det blir hevdet i flere undersøkelser og forskningsrapporter at man er avhengig av en satsing fra sentralt hold om man skal se en gjennomgående satsing i alle kommuner (Carlsten & Sjaastad, 2014; Kuhlthau, 2010; Pihl, Skinstad van der Kooij, et al., 2017). Hvis ikke blir man avhengig av

enkelpersoner som gløder for skolebiblioteket, slik jeg har sett på noen av skolene jeg har besøkt.

Skolenivå

Når vi går inn i detaljene på hver skole er det interessant å begynne med å se på utlånstallene for 2015, som jeg har fått av nasjonalbiblioteket.

Utlån pr elev	Barneskoler	Ungdomsskoler
Snitt kommunen	20,39	15,87
Pilotskole	24,72	
Skole 1		6,33
Skole 2	40,04	
Skole 3	29,36	
Skole 4	17,98	

Her ser vi gjennomsnittlig utlån per elev på de ulike skolene, sammenliknet med gjennomsnittet for hele kommunen. Vi har sett litt på disse tallene før, men her er en mer visuell oversikt. Det første som er verdt å trekke frem er det formidable utlånet på skole nummer 2. Det er nesten dobbelt så mange utlån per elev som resten av kommunen. Man kan ikke trekke en endelig konklusjon ut fra dataene jeg har samlet inn, men vi kan peke på mulige grunner til dette høye utlånet. Den første grunnen som bør dras frem er at biblioteket er åpent og bemannet mens elevene er på skolen. Dette er av flere betegnet som en forutsetning for å få til et godt samarbeid mellom lærere og skolebibliotekarer (Carlsten & Sjaastad, 2014; Pihl, Skinstad van der Kooij, et al., 2017). Undersøkelsene mine viser også at det at elevene møter et åpent bibliotek mens de er på skolen og at de er velkomne dit fører til at de blir tryggere og at elever som ellers gjerne hadde trengt ekstra oppfølging i form av en assistent eller liknende nå kan klare seg med å oppsøke skolebiblioteket når en trenger det. Skolebibliotekaren på skole nummer to melder at det er enkelte elever som tilbringer mer tid på skolebiblioteket enn andre, og at det er sannsynlig at disse hadde trengt en assistent om de måtte være i klasserommet hele tiden. Her ligger det en potensiell innsparing for skolene. Hvis skolebiblioteket kan fungere som en arena hvor elever kan komme for å få ro og det er en felles forståelse for dette blant alle ansatt på skolen, kan det fungere som den støtten enkelte elever trenger. Dermed er det ikke sikkert at de elevene trenger oppfølging av en ekstra voksen i klasserommet, som skolebibliotekaren på skole nummer to sier: «Mange av asbergerungene våre bruker dette rommet mye, og blir veldig gode venner med meg. Og

andre elever som trenger en pause i løpet av dagen. Så vi har avtaler med, «Kan jeg stikke innom?» «Ja det kan du». Som vi ser ligger det et stort potensial i et åpent skolebibliotek.

Det at skolebiblioteket er åpent når elevene er på skolen betyr også at en elev kan komme til skolebiblioteket og bytte bok når som helst, så lenge eleven får lov av læreren. Dette gjør det overveiende sannsynlig at man bytter bøker oftere og at bøkene ikke blir liggende ferdiglest så lenge som den ville gjort om at man kun kunne bytte bøker i skolebibliotekstimen sin, som er en time pr uke. Tilgjengelighet i seg selv er også en faktor som gjør at skolebiblioteket faktisk blir brukt, elevene vet at det er der og at hvis den ønsker kan de gå dit, dette sneker terskelen for å oppsøke skolebiblioteket. Når åpningstidene er begrenset vil elever, etter min erfaring, ofte være usikre på om det faktisk er åpent eller ikke og da er terskelen for å oppsøke skolebiblioteket mye høyere.

Å bruke elever som bokåpnere, som skolebibliotekaren på skole nummer to kaller dem, er en annen faktor det er meget sannsynlig at er med på å øke utlånstallene. Det er mye som tyder på at elever lytter mer til egne og andre elevers råd enn til voksnes. (Barnett, 1994; Pihl, Carlsten, et al., 2017; Torpe, 2000, s. 407f s. 6 og s. 53). Skolebibliotekaren bekrefter dette når hen sier at de bøkene som bokåpnerne presenterer alltid blir utlånt etter at de har vært rundt for å presentere dem. Ordningen med bokåpnere er også en av elementene som gjør at denne skolen har et veldig høyt utlån av bøker. Skolebibliotekaren forsøke å rekruttere både sterke og svake lesere som bokåpnere, og bruker de elevene som leser svakest til å lese og fortelle om bøker på de laveste trinnene. Dette kan også være med å øke lesekompetansen til disse elevene, da de har et formål med lesingen, og siden de velger bøker selv, utfra det begrensede utvalget bibliotekets nye bøker gir, vil de også være mer engasjert i lesingen enn om skolebibliotekaren på forhånd hadde bestemt hvem som skulle lese hvilken bok.

Hvis vi ser på de to skolene med flest utlån per elev, er den tydeligste felles faktoren at begge skolene har vært med i Program for utvikling av skolebibliotek, i regi av Universitetet i Agder. Når man ser på evalueringen av programmet viser den blant annet at de deltakende skolene opplevde at deltakelsen i programmet førte til endringer i skolebiblioteket som arena for å fremme elevenes leselyst, noe som kan være med på å forklare at de to skolene som var med i programmet også er de to skolene med flest utlån per elev. I evalueringen ble et utvalg rektorer og skolebibliotekarer spurt gjennom et spørreskjema og det var spørsmålet «I hvilken grad har dere deltakelse i programmet ført til endringer i skolebiblioteket som arena for å fremme elevenes leselyst?» som fikk høyest resultat. (Carlsten & Sjaastad, 2014, s. 40).

Ellers har ikke evalueringen sett på utlånsfrekvens eller utviklingen av denne. Det er likevel

gode grunner til å fremme en hypotese om at deltakelse i Program for skolebibliotekutvikling har vært med på å øke utlånstallene slik at de på de deltakende skolene har et utlån langt over gjennomsnittet ellers i kommunen.

En annen interessant oversikt er hvor mange prosent av bøkene som lånes ut som er faglitteratur og hvor mange som er skjønnlitteratur.

Prosentfordeling mellom	fagbøker	skjønnlitteratur
Pilot	36,01	63,99
Skole 1	5,93	94,07
Skole 2	32,84	67,16
Skole 3	20,44	79,56
Skole 4	29,28	70,72
Ungdomsskoler hele kommunen	44,18	55,82
Barneskoler hele kommunen	23,46	76,54
Kommunen samlet	27,98	72,02

Basert på intervjuene kan denne tabellen brukes for å underbygge at skolebibliotekarene på pilotskolen og skole nummer to er de som har best samarbeid med lærerne på skolen. Det er en såpass høy andel av bøkene som blir utlånt som er faglitteratur at det er sannsynlig at en av grunnene kan være at lærerne jobber godt sammen med skolebibliotekarene og ser på skolebiblioteket som en distribuert læringsarena. Når vi sammenlikner med snittet på alle barneskolene i kommunen ser vi at andelen utlånte fagbøker er langt høyere enn gjennomsnittet. Det som er viktig å påpeke her er at utlånet på disse skolene i utgangspunktet er veldig høyt. Dette gjør at selv om prosentandelen utlånte skjønnlitterære bøker er langt lavere enn gjennomsnittet i kommunen, er antallet skjønnlitterære bøker lånt ut per elev langt større enn snittet i kommunen. Noe som tyder på at ikke bare er det et godt samarbeid mellom skolebibliotekarene og lærerne på disse skolene, men det kan se ut som om det leses mer på disse skolene også.

Videre ser vi også at skole nummer fire har en høyere andel utlånte faglitterære bøker enn gjennomsnittet, 29,28% på skolen mot 23,46% for barneskolene i kommunen. Selv om skole nummer fire har en lavere andel fagbøker enn skolenummer to og pilotskolen er dette tall det er verdt å se på, nettopp fordi det samlede utlånet på skole nummer fire ikke er så høyt som på de to nevnte. Det er den eneste barneskolen i utvalget mitt som låner ut færre bøker per elev

enn gjennomsnittet. Vi kan ikke trekke noen konklusjon fra disse tallene, bare peke på tilfeller som er mer eller mindre sannsynlige basert på de tallene som foreligger. Det denne skolebibliotekaren melder om, som ikke var så mye i fokus hos de andre skolebibliotekarene er klargjøringen av bokkasser når klassene skal ha prosjekter av ulike slag. Disse bokkassene vil sannsynligvis føre til et høyere utlån av fagbøker enn på skoler hvor skolebibliotekaren ikke tilbyr denne tjenesten.

Hvis vi ser på skole nummer en, den eneste ungdomsskolen, ser vi at den skiller seg ut. Andelen fagbøker som blir lånt ut er langt lavere enn både de andre skolene jeg har undersøkt og gjennomsnittet blant ungdomsskoler i kommunen. Det er vanskelig å trekke noen konklusjon om hvorfor fordelingen er slik den er, men kombinasjonen av at skolebibliotekaren er lite integrert i lærerkollegiet samtidig som hen er ansatt som litteraturformidler er to forklaringer som kan være en liten del av helheten. Begge funnene kan være med å underbygge denne hypotesen, uten at vi samtidig sier noe om verken samarbeidet mellom skolebibliotekar og lærere eller noe om de skolebibliotekarene som jobber på de andre ungdomsskolene. Det er verdt å merke seg at denne skolebibliotekaren pratet varmt om utstillingene sine, som hadde fokus på fagbøker i forbindelse med ulike arrangement og merkedager. Dette fokuset kunne ha vært med på å antyde at utlånet av fagbøker skulle vært høyere, men det er det ikke. Det er vanskelig å peke på grunner til at disse utstillingene ikke vises bedre igjen i fordelingen mellom fagbøker og skjønnlitteratur.

Hvis vi ser på åpningstidene til skolebibliotekene har vi allerede sett at de varierer stort. Det som er mer interessant enn at de varierer er de som kun jobber som skolebibliotekar forsøker å organisere arbeidstiden sin slik at skolebiblioteket er mest mulig åpent mens elevene er på skolen. Dette har både positive og negative sider. Vi har tidligere sett at det er mye som tyder på at et skolebibliotek som er åpent når elevene er på skolen blir brukt mer og er bedre integrert i skolen for øvrig. Basert på skole nummer to er det også tendenser som kan peke mot at dette fører til økte leseferdigheter hos elevene. Noe av det negative med å legge arbeidstiden sin til når elevene er på skolen er at det da blir mindre tid til samarbeid med lærerne, for de er stort sett tilgjengelige for samarbeid når elevene ikke er på skolen. Dette gjør at integreringen inn i lærerkollegiet blir vanskeligere. På de skolene som hadde skolebibliotekar som ikke jobbet fulltid hadde de en stor frihet til selv å velge når de følte det var nyttig at de var med på fellesmøter av ulike typer. Denne ordningen legger veldig mye ansvar på skolebibliotekaren, som gjerne ikke har så veldig tung skolefaglig bakgrunn, og dermed kan ha problemer med å vurdere hva som er viktig å være med på og hva som ikke er

viktig å være med på. På dette området kan det se ut til at det er hensiktsmessig med tydelige føringer fra skoleledelsen, slik at både lærer og skolebibliotekarer får tilrettelagt arbeidstiden sin slik at det åpner for samarbeid på en slik måte at det går minst mulig ut over åpningstiden til skolebiblioteket.

Skole nummer to kan i så måte fungere som et forbilde for andre skoler, med en skolebibliotekar ansatt i 100 % stilling, med noen ekstrarfunksjoner som gjør at hen blir mer integrert i lærerkollegiet. Med en skolebibliotekar i 100 % stilling kan man ha biblioteket åpent når elevene er på skolen og i tillegg legge til rette for et tett samarbeid mellom skolebibliotekaren og lærerne. Hvis skolebibliotekaren har en mindre stilling er det viktig at skoleledelsene legger til rette for at skolebibliotekar og lærere kan samarbeide samtidig som en forsøker å ha skolebiblioteket åpent mest mulig. Dette krever at man prioriterer, og det er disse prioriteringene som er overlatt til skolebibliotekaren på de skolene jeg har intervjuet. Basert på intervjuene ser vi at det ikke fungerer optimalt når skolebibliotekaren selv må prioritere når samarbeidet med lærerne bør finne sted.

Konklusjon

Som vi husker var problemstillingen: Kan vi se skolens satsing på lesing igjen i skolebiblioteket? Dette spørsmålet har jeg forsøkt å belyse fra forskjellige vinkler, og gjennom empirien og erfaringen min er det ikke mulig å svare entydig på spørsmålet.

Først kan vi se på de ulike nivåene i skolen. På nasjonalt plan ser vi ikke satsingen på lesing som grunnleggende ferdighet igjen i satsingen på skolebibliotek. Vi har sett at det satses mye på lesing fra Utdanningsdirektoratet, uten at vi ser det igjen i noen satsing på skolebibliotek. Lesing blir regnet som en av de grunnleggende ferdighetene som er nødvendig for å klare seg i samfunnet, og er dermed blitt langt viktigere enn det var tidligere. Dette synes ikke igjen i noen nasjonal satsing på skolebibliotek. Det nærmeste vi kommer en nasjonal satsing på skolebibliotek er Program for skolebibliotekutvikling 2009-2013. Vi kan se av evalueringen av denne satsingen at noen av de målene som ikke ble vurdert oppnådd var punktene om det nasjonale planet. (Carlsten & Sjaastad, 2014, s. 62f)

Hvis vi ser på kommunenivå vil jeg først ta utgangspunkt i egen empiri. Tilbakemeldingen fra en rektor, som jeg har sitert tidligere, viser at kommunen ikke gir noen føringer om å satse på skolebiblioteket. Det er heller ikke noe som tyder på at de legger til rette for at skolene skal kunne satse på skolebiblioteket. Det var ingen av skolebibliotekarene jeg intervjuet som trakk frem kommunen som en aktiv part i satsingen på skolebiblioteket. Tidligere var det en skolebiblioteksentral i regi av folkebiblioteket, men denne er redusert fra å være et fora for skolebibliotekarer til en sentral som skolebibliotekarene kan kontakte for å låne bøker til skolene. Dette tyder også på at skolebibliotekene blir nedprioritert fra kommunalt hold.

Til slutt kan vi se på skolenivå. Der viser empirien min veldig varierende resultat. Noen av skolene ser åpenbart satsingen på lesing i tråd med en satsing på skolebibliotek. Skole nummer to er det tydeligste eksempelet på dette, hvor skolebibliotekaren er leseveileder og en naturlig del av alle skolens prosjekter knyttet til lesing og bøker. Samarbeidet med lærerne er også godt utviklet, og det er naturlig for lærere å sende elever på biblioteket uten at de trenger å være med selv. I andre enden av skalaen kan vi se på skole nummer en og nummer fire. De fremstår veldig forskjellig, men min vurdering, basert på empirien, er at det ikke satses på skolebiblioteket på noen av dem.

På skole nummer en har vi sett at ledelsen har tatt bort multifunksjonsskriveren på skolen, med alt det medfører. I tillegg er budsjettet til skolebiblioteket på denne skolen ganske lavt og

utlånet også veldig lavt per elev. Samarbeidet med lærerne går greit med noen få, men skolebibliotekaren formidler at det er vanskelig å bli inkludert i lærerkollegiet. Det kom også frem at hen ikke trivdes som leseveileder, fordi hen ikke var en del av det pedagogiske fellesskapet. Det positive er at vedkommende skolebibliotekar er ansatt i en 55%-stilling.

På skole nummer fire er det en av lærerne som har ansvar for skolebiblioteket, og vedkommende har ni timer redusert undervisning for å ta hånd om skolebiblioteket. Dette er en nedgang på en time fra året før, og viser dermed at det reduseres i tilbudet på skolebiblioteket. Bibliotekaren øker åpningstiden på skolebiblioteket ved å la elever bemanne det. Dette er et godt grep som også viser støtte fra skolens ledelse. Jeg vil likevel påstå at denne skolen ikke bruker skolebiblioteket som den pedagogiske arenaen det kan være for å jobbe med elevenes lesing. Til det er skolebiblioteket for sjeldent åpent og får ikke tilstrekkelig ressurser, verken i form av tid, plass eller penger.

Dermed blir den endelige konklusjonen at vi ser skolens satsing igjen i skolebiblioteket på skoler hvor rektor velger å prioritere satsing på skolebiblioteket, samtidig som de har en person som brenner for skolebiblioteket. Vi har gjennom empirien min sett at det er en overveiende sannsynlighet for at dette kun gjelder noen få skoler. Altså vil jeg, til tross for at man ser skolens lesing igjen på flere av skolene jeg har undersøkt, påstå at man ikke kan se skolens satsing på lesing igjen i skolebiblioteket. Samtidig har jeg vist eksempler på at det vil være fornuftig å vri fokuset på nyttelesing litt over mot oppdagelseslesing, og med det ta skolebiblioteket i bruk som en pedagogisk arena og en naturlig del av skolens pedagogiske arbeid.

Kilder

- Avery, H. (2017). A library and school network in Sweden: Social literacies and popular education. In J. Pihl, T. C. Carlsten, & K. S. van der Kooij (Eds.), *Teacher and school librarian partnerships in Literacy Education in the 21st century* (Vol. 6, pp. 45-63). Rotterdam: Sense Publishers.
- Barnett, M. A. (1994). THE POWER OF READING - INSIGHTS FROM RESEARCH - KRASHEN, S. In *Mod. Lang. J.* (Vol. 78, pp. 407-408).
- Blikstad-Balas, M. (2016). *Literacy i skolen*. Oslo: Universitetsforl.
- Carlsten, T. C., & Sjaastad, J. (2014). Evaluering av Program for skolebibliotekutvikling 2009-2013. In Carlsten, T. C., & Sjaastad, J. (2017). A state-run school library programme in Norway. In J. Pihl, K. Skinstad van der Kooij, & T. C. Carlsten (Eds.), *Teacher and Librarian Partnerships in Literacy Education in the 21st Century* (Vol. 6). Rotterdam: Sense publishers.
- Christoffersen, L., & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo: Abstrakt forl.
- Dickinson, D. K., Griffith, J. A., Golinkoff, R. M., & Hirsh-Pasek, K. (2012). How Reading Books Fosters Language Development around the World. *Child Development Research*. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1155/2012/602807>, Sist besøkt 7. April 201
- Hoel, T. R., Elisabeth Tallaksen; Sætre, Tove Pemmer. (2008). *Opplevelse, oppdagelse, opplysning*. Oslo: Biblioteksentralen.
- Iser, W. (1972). The Reading Process: A Phenomenological Approach. *New Literary History*, 3(2), 279.
- Juul, M., & Eriksen, S. H. (2017). Å finne den rette boka kan gjøre underverker for barn og ungdom. Retrieved from <https://www.tb.no/meninger/litteratur/skole/a-finne-den-rette-boka-kan-gjore-underverker-for-barn-og-ungdom/o/5-76-494041>, sist besøkt 13. Mars 2017
- Kidd, D. C., & Castano, E. (2013). Reading literary fiction improves theory of mind. *Science (New York, N.Y.)*, 342(6156), 377. doi:10.1126/science.1239918
- Kuhlthau, C. (2010). Guided Inquiry: School Libraries in the 21st Century. *School Libraries Worldwide*, 16(1), 1-12.
- Kunnskapsdepartementet. (2016). *Melding til stortinget 28 Fag - Fordypning - Forståelse*. Oslo.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (T. M. Anderssen & J. Rygge, Trans. 2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvalvik Nicolaysen, B. (2005). Tilgangskompetanse: Arbeid med tekst som kulturdeltaking. In K. N. Bjørn & L. Aase (Eds.), *Kultur møte i tekstar, Litteraturredaktiske perspektiv*. Oslo: Det norske samlaget.
- Lesesenteret. (2015). Leselos - en støtte for elevenes leseutvikling. Retrieved from <http://lesesenteret.uis.no/category.php?categoryID=13575>, sist besøkt 7. Mars 2017
- Ludvigsen, S. (2015). *Fremtidens skole : fornyelse av fag og kompetanser*. In Norges offentlige utredninger (tidsskrift : online), Vol. NOU 2015:8.
- Lundh, A. H., & Limberg, L. (2013). *Skolbibliotekets roller i förändrade landskap : en forskningsantologi*. Lund: BTJ.
- Nicolaysen, B. K. (2005). Har norskfaget eit omgrep om lesing? In *Det nye norskfaget* (pp. 135-159). Bergen: Fagbokforl., cop. 2005.
- Oecd Publishing, Organization For Economic, C.-O., & Development, S. (2003). *Reading for Change : Performance and Engagement across Countries*: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Pihl, J., Carlsten, T. C., & van der Kooij, K. S. (2017). Why Teacher and Librarian Partnerships in Literacy Education in the 21th Century? In J. Pihl, T. C. Carlsten, & K. S. van der Kooij (Eds.), *Teacher and Librarian Partnerships in Literacy Education in the 21th Century*. Rotterdam: Sense publishers.
- Pihl, J., Skinstad van der Kooij, K., & Carlsten, T. C. (Eds.). (2017). *Teacher and Librarian Partnerships in literacy Education in the 21st Century* (Vol. 6). Rotterdam: Sense Publishers.

- Roe, A. (2012). Ungdom og lesing - hva forteller nasjonale og internasjonale leseprøver. In A.-M. Bjorvand & E. S. Tønnessen (Eds.), *Den andre leseopplæringa*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Roe, A., & Taube, K. (2012). *"To read or not to read - that is the question": Reading engagement and reading habits in a gender perspective*.
- Rosenblatt, L. M. (1995). *Literature as exploration* (Vol. 5). New York: The modern language association of America.
- Skårderud, F. (2016). Moderne personlighetspsykologi. In H. Høgh-Olesen, T. Dalsgaard, A. Sjøbu, & F. Skårderud (Eds.), *Mærkelige menneske*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Statens bibliotektilsyn. (1997). *Lov om folkebibliotek av 20. desember 1985 nr 108 : med forskrifter, veiledende retningslinjer og instruks for Statens bibliotektilsyn*. Oslo: Statens Bibliotektilsyn.
- Torpe, E. S. (2000). Det er noe hekkan med de bøkene, litteraturformidling for ungdom. In. Bergen: E.S. Torpe.
- Trygstad, S. C., & Ødegård, A. M. (2016). *Varsling og ytringsfrihet i norsk arbeidsliv 2016*.
- Tønnessen, E. S. (2012). Å lede elever inn i teksten. In A.-M. Bjorvand & E. S. Tønnessen (Eds.), *Den andre leseopplæringa* (pp. 131-149). Oslo: Universitetsforl., cop. 2012.
- UNESCO. (2004). *The plurality of literacy and its implications for policies and programs*. Paris: Position paper: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Utdanningsdirektoratet. (2015) Å utvikle motiverte og engasjerte lesere. Retrieved from <http://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/lesing/Komponenter-i-god-leseopplaring/4-A-utvikle-motiverte-og-engasjerte-lesere/>, siste besøkt 12. Mai 2017
- Utdanningsdirektoratet. (2013). Læreplan i norsk. *Læreplanverket for kunnskapsløftet*. Retrieved from <https://www.udir.no/kl06/NOR1-05/Hele/Kompetansemaal/kompetansemaal-etter-2.-arstrinn>, sist besøkt 3. April 2017
- Utdanningsdirektoratet. (2015a, 17.12.2015). Leiing i skolen. Retrieved from <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/ledelse/>, Siste besøkt 2. Mai 2017
- Utdanningsdirektoratet. (2015b, 14.09.2015). Lesing som grunnleggende ferdighet. Retrieved from <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/lesing/god-leseopplaring--for-larere-pa-ungdomstrinnet/lesing-som-grunnleggende-ferdighet/>, Sist besøkt 10. Mai 2017
- Utdanningsdirektoratet. (2015c, 23.11.2015). Rammeverk for grunnleggende ferdigheter. *Å kunne lese som grunnleggende ferdighet*. Retrieved from <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/rammeverk-for-grunnleggende-ferdigheter/2.3-a-kunne-lese/>, Siste besøkt 10. Mai 2017
- Utdanningsdirektoratet. (2016). Om nasjonale prøver. Retrieved from <http://www.udir.no/eksamen-og-prover/prover/om-nasjonale-prover/>, Sist besøkt 30. November 2016

Vedlegg 1

Intervjuguide

Om bibliotekaren, utdanning og arbeidsforhold:

Hvilken utdanning har du som passer overens med jobben som biblioteksansvarlig?

Evt: Er det en videreutdanning du kunne tenkt deg å ta for å få bedre kompetanse? Hvilken i så fall?

Hvor stor stilling, eventuelt hvor mange timer, har du til å utføre jobben som skolebibliotekar?

Er tiden tilstrekkelig til å utføre jobben du er satt til å gjøre?

Om skolebiblioteket, sånn rent praktisk:

Hvor mange bøker har du anslagsvis på biblioteket?

Hvor mange bøker lånes ut på måneds-/ukesbasis?

Hvor stort budsjett har du?

Hvilke typer faglærere er det som bruker skolebiblioteket mest?

Hvordan tenker du rent konkret med tanke på den praktiske organiseringen av skolebiblioteket, har du utstillinger, temaer osv?

Rollen som skolebibliotekar:

Ser du på litteraturformidling som en del av jobben din? *Hvordan jobber du i så fall med det? (Kom gjerne med konkrete eksempler eller prosjekter som du har startet)*

Ser du på leseopplæring som en del av jobben din? *Hvordan jobber du i så fall med det? (Kom gjerne med konkrete eksempler)*

Hvilke typer faglærere er det som bruker deg som skolebibliotekar mest som ressurs?

Organisering:

På hvilke måter blir skolebibliotekets oppgaver/ressurser gjort til kjenne i lærerkollegiet?

Støtter skolens ledelse ditt arbeid på skolebiblioteket?

Hvordan legger skolen, ved ledelsen, til rette for at skolebiblioteket skal fungere som en arena som stimulerer til lesing?

Satser skolen på lesing som grunnleggende ferdighet? Er du i så fall involvert i denne satsingen?

Har skolen en egen «lese-ekspert»? Hvordan samarbeider du i så fall med vedkommende, hvis det ikke er deg? Hvis det er deg, hvordan kombinerer du rollene og hvilke fordeler/ulempen ser du ved å ha to såpass like roller?

(Får du tilfredsstillende ressurser til å gjøre de oppgavene du mener ligger til skolebibliotekarsarbeidet?)

Vedlegg 2

Til
Kunnskapsministeren

Biblioteka i grunnskulen og vidaregåande opplæring – tenester, utfordringar og ansvar

Fylkesbiblioteksjefkollegiet er uroa over tilstanden til skulebiblioteka i grunnskulen og den vidaregåande skulen. Strategiane for utvikling av skulebibliotek er svakt forankra hos skuleeigarane, og graden av forplikting er svak. Universitets- og høgskulesektoren klagar på ferske studentars manglande evne til å søkje informasjon og orientere seg i litteraturen. Dei spør kvifor elevane ikkje har lært seg dette i løpet av tolv års skulegang.

Det er grunnskulen og den vidaregåande skulen som legg grunnlaget for informasjonskompetanse, leseferdigheiter og bibliotekbruk seinare i livet. Vi har eit godt kunnskapsgrunnlag for kva gode skulebibliotek bør innehalde og kva dei betyr for den faglege og sosiale utviklinga til elevane, men denne kunnskapen har i liten grad blitt overført til skulekvardagen. Ei uklar ansvarsdeling mellom Kunnskapsdepartementet og Kulturdepartementet har vore til hinder for utviklinga av gode skulebibliotek. I dag har til dømes Nasjonalbiblioteket ansvar for skulebibliotekstatistikken. Dette er uheldig, all den tid det er skulemyndigheitene som styrer og kontrollerer skulane. Skulane bør rapportere til den myndigheita som finansierer dei, altså Kunnskapsdepartementet.

Opplæringslova med forskrift slår fast at alle elevar skal ha tilgang til eit bibliotek i skuletida og at biblioteket skal vere særskilt lagt til rette for skulen (Opplæringslova § 9-2, Forskrift til opplæringslova § 21-1). Det er såleis ikkje tvil om at grunnskulane og dei vidaregåande skulane skal ha bibliotek eller avtale om bibliotektenester med eit anna nærliggande skule- eller folkebibliotek. Det er òg eit tydeleg krav at biblioteket skal vere målretta mot pedagogisk arbeid.

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utvikling (NIFU) peikar i sin evaluerings-rapport av Program for skulebibliotekutvikling 2009-2013 på at mange skular framleis manglar eit fungerande bibliotektilbod. Skuleprosjekta i programmet vert vurderte som vellukka, men for landet samla sett er det ein «nedgang snarere enn økning over tid i skulebibliotektilbudet i Norge slik det erfares og vurderes på skolenivå og skoleeiernivå gjennom Spørsmål til skole-Norge 2009 og 2013 sett i forhold til Møreforsknings studie i 2007» (s. 13).

NIFU forklarar situasjonen m. a. med mangel på politisk prioritering og system for kunnskapsdeling. Det manglar klare retningslinjer for kva som ligg i kvalitetsomgrepet når det gjeld skulebibliotek. Gjennomgang av lov og forskrift var opphavleg ein del av programmet, og skulle følgjast opp av departementet, men nye retningslinjer har ikkje kome. NIFU rår til at «Kunnskapsdepartementet vurderer om opplæringsloven bør være tydeligere på at skoler skal ha skulebibliotek der skulebibliotekar har bibliotekfaglig kompetanse og bemanning i skolens åpningstid. Likeledes at det defineres hvilke krav det nasjonalt settes til utrusting av et skulebibliotek, samt en tydeligere presisering av at skulebibliotek og folkebibliotek skal samarbeide om utbygging av skulebibliotek og integrering av skulebibliotek i det pedagogiske arbeidet...» (s. 13).

Den største utfordringa for skulebiblioteka er at det sjeldan blir diskutert i forum med fullmakt til å ta strategiske avgjerder. Fylkesbiblioteksjefkollegiet trur forklaringa på at opplæringslovas krav om skulebibliotek ikkje vert følgt godt nok opp, ligg i manglande forståing hos skuleeigar og skuleleiar både om kva som kjenneteiknar eit godt fungerande skulebibliotektilbod og om kven som faktisk har ansvar for skulebiblioteka. Den strategiske diskusjonen om skulebibliotek må gå føre seg på leiarnivå i skule- og opplæringssektoren, blant rektorar og skulesjefar. Det er òg behov for å styrkje kompetansen om skulebibliotek i fylkeskommunane og hos fylkesmennene. Utdannings- og opplæringsavdelingane må vite kva dei skal sjå etter og korleis dei skal følgje opp skulebiblioteka. Det må definerast tydelegare kva som ligg i forskrifta si formulering om at bibliotek som skal nyttast i skulen, skal vere særskilt tilrettelagt.

Samstundes som Program for skulebibliotekutdanning er avslutta, har Utdanningsdirektoratet lagt ned Kompetansenettverk for skulebibliotek og læremiddelkunnskap, som samla representantar for lærar- og bibliotekarutdanningsinstitusjonane. Institusjonane sitt ansvar for å inkludere bruk av skulebibliotek i lærarutdanninga var m.a. eit tema. Nye lærarar må ha kunnskap om bibliotek som pedagogisk verktøy når dei skal ut i skulen. Det trengs nasjonale føringar om bibliotek som tema i studieplanane for lærarutdanningsinstitusjonane. Etter nedlegginga av kompetansenettverket bør det vidare avklarast kven som har nasjonalt ansvar for å utvikle konkrete opplegg for kompetanse-heving på skulebibliotekfeltet.

Utdanningskomiteen peikar i sin merknad (Innst. 19 S – 2016–2017) til *St.meld. 28 (2015–2016) Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet* på at skulebiblioteka

skal vere ein ressurs i undervisninga: «Komiteen viser til at retten til tilgang til skolebibliotek er lovfestet i opplærings-loven. Skolebibliotekene er og skal være en læringsarena i og på tvers av alle fag, og et samlingspunkt som både formidler litteratur og digitale læringsressurser, uavhengig av lesenivå og funksjonsnivå. Komiteen vil understreke viktigheten av at skolebibliotekene blir brukt systematisk i opplæringen, at de styrker sin pedagogiske rolle og blir en integrert del av skolens opplæringsvirksomhet. I tillegg til ferdighetsutvikling kan gode skolebibliotek være en inkluderingsarena som bidrar til å utjevne sosiale, kulturelle og digitale skiller, og som fremmer personlig vekst hos den enkelte elev.»

Fylkesbiblioteksjefkollegiet ber kunnskapsministeren om:

- å tydeleggjere ansvaret for skulebiblioteka på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå
- å gje klare føringar for kva skulebiblioteka skal innehalde og korleis dei kan integrerast i det pedagogiske tilbodet i skulen
- å etablere krav til rapportering av skulebibliotektenesta på lik linje med anna pedagogisk verksemd
- å gje eit av universiteta/høgskulane eller dei nasjonale sentra (til dømes Universitetet i Agder eller Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger) ansvaret for å løfte fram og drøfte skulebibliotekfaglege problemstillingar på nasjonalt nivå
- å gje eit av universiteta/høgskulane eller dei nasjonale sentra i oppdrag å definere klare mål for elevanes informasjonskompetanse på dei ulike nivå

På vegne av fylkesbiblioteksjefkollegiet, samla til møte i Asker 25.oktober 2016,

Ruth Ørnholt

Leiar

Kopi: Kyrkje- utdannings og forskingskomiteen, Utdanningsdirektoratet,

Kulturdepartementet, Nasjonalbiblioteket

Vedlegg 3

Informasjonsskriv vedrørende intervjuer knyttet til min masteroppgave ved Universitetet i Bergen

Mitt navn er Hogne Wathne Helgesen og jeg studerer erfaringsbasert master i nordisk ved Universitetet i Bergen. I forbindelse med min masteroppgave skal jeg undersøke skolebibliotek for å se hvordan skoleverkets satsing på lesing kan sees igjen i skolens best tilrettelagte arena for lesing, skolebiblioteket. Hovedspørsmålet i oppgaven min er: «I hvilken grad kan man se skolens satsing på lesing igjen i skolebibliotekene?»

Jeg kontakter deg for å høre om du er villig til å stille opp i et intervju angående din rolle som skolebibliotekar. Intervjuet vil dreie seg rundt hvilken kompetanse du har på området, hvilke ressurser du har tilgjengelig, hvordan du oppfatter jobben/funksjonen din som skolebibliotekar og hvordan skolen bruker deg og legger til rette for at skolebiblioteket skal bli brukt av alle lærere i alle fag. Intervjuet er berammet til å ta rundt en time og det er ønskelig at det foregår på selve skolebiblioteket. Jeg ønsker også å ta bilder av skolebiblioteket for å kunne si noe om de fysiske rammene skolebiblioteket har, men dette kan du reservere deg mot om du ønsker.

Har du lyst til å hjelpe meg er det fint om du kontakter meg, kontaktinfo lenger nede på siden.

I oppgaven min vil både du som skolebibliotekar og skolen bli anonymisert og all data vil bli lagret etisk forsvarlig etter gjeldende retningslinjer. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD – Norsk senter for forskningsdata.

Deltakelse i prosjektet mitt er frivillig og du kan til enhver tid trekke deg fra prosjektet, som skal være avsluttet i juni 2017.

Kontakt meg gjerne for mer informasjon:

Hogne W Helgesen

Tlf: 957 49 390

E-post: hoegg@online.no

Eller kontakt min veileder:

Heming Gujord

Tlf: 55 58 24 39

E-post: heming.gujord@uib.no

Vedlegg 4

Pilotintervju - 7. mars 2016

I = Intervjuer

S = Skolebibliotekar

Barneskole

I: Hvilken utdanning har du som passer inn her?

S: Jeg har et år på lærerskolen, det ligger i bunn. Da jeg var ung sa jeg alltid det at jeg hadde tenkt å bli lærer når jeg ble stor også begynte jeg på lærerskolen i Alta før vi flyttet sørover, så ble jeg gravid, så tok jeg faktisk, i utgangspunktet skulle det bare være et års permisjon men da var vi i en sånn flyttestransport så da ble det to års permisjon. Når jeg da skulle begynne på nytt igjen her var det blitt ny læreplan på lærerskolen i forbindelse med L97 så da måtte jeg begynt på nytt igjen og da tok jeg et nytt valg og skar ut og tenkte at kunst og kultur, det er kult. Så da begynte jeg på det og vi er vel det andre kullet, tror jeg, som har den bacheloren kunst og kultur, og satsa mye på formidlingsbiten underveis i studiet, det var veldig lite lagt opp til formidlingsbiten og veldig lagt opp til administrasjon og sånne ting, men du hadde en viss mulighet til å legge det opp selv etter hvilke oppgaver du valgte å skrive, og jeg valgte å skrive oppgaver om den kulturelle skolesekken. Og etter det har jeg 30 studiepoeng i kunst og kulturforvaltning retta direkte mot barn og unge, fra universitetet i Tromsø. Også har jeg 15 studiepoeng i samtidsliteratur for barn og unge

I: Fra?

S: Fra [...] Norsk barnebokinstitutt står bak det. Det var nystarta i fjor. En studie som de fikk godkjent for studiepoeng etter at studien var påbegynt, men de fikk nokut-godkjenning så det var bra, så jeg har studiepoengene derfra. Også begynte jeg på informasjonsvitenskap på høgskolen i Oslo og tok 2 av 4 eksamener på det første året, men så fant jeg ut at det var jo egentlig ikke, det var litt sånn at jeg visste at jeg ville jobbe som bibliotekar men så var jeg sånn at jeg kunne de formelle tingene siden jeg hadde jobbet, jeg kunne katalogiseringsbiten, den har jeg lært på folkebiblioteket. Du lærer mye av å jobbe også. Også tenkte jeg at, vil jeg gå mer i dybden å lære mer om det, eller ønsker jeg å satse mer på formidlingsbiten, som jeg syns er kjempeviktig. Så jeg ønsker egentlig å jobbe med formidlingsbiten, og bruke tiden min på det i stedet for å gå i dybden på katalogiseringsbiten.

I: Den er kanskje en viktig

S: Den er viktig

I: Kanskje ikke så viktig med så små forhold

S: Jo den er jo absolutt det og jeg følger jo alle, men det systemet vi brukte på, Alef som vi brukte på biblioteket i byen er vanskeligere og mer komplisert. Dette systemet som de bruker på skolene er enklere og litt mer gammeldags å forholde seg til. Jeg har ikke hatt noen problemer med å ta overgangen her så jeg har egentlig bare overført det jeg kunne, har lært på biblioteket i byen. Så det er ikke ofte jeg kommer opp i, her har det ikke vært i det hele tatt at jeg har kommet opp i problemstillinger som jeg ikke får til å legge inn en bok riktig. Men nå jobber de med et nytt biblioteksystem som Biblioteket i byen skal vurdere å kjøpe. Og da vil etter hvert skolebibliotekene bli koblet opp mot det biblioteksystemet er planen, i stedet for å oppgradere det systemet som vi bruker i dag.

I: Hvordan blir det i forhold til samhandling med biblioteket?

S: Det er jo det vi håper at det blir lettere. I dag har vi jo, biblioteket har det som heter, det som het skolebiblioteksentralen, nå heter det bare tilbud til skoler og barnehager. Den gamle skolebiblioteksentralen er egentlig borte, det er fremdeles to stykker som jobber i forhold til skolene og plukker og sender ut bøker og sånn. For de har jo en ganske stor skolesamling og de bruker fremdeles mye penger på skolesamlingen. Hvor de kjøper inn klassesett og sånn. Skolene i kommunen har et veldig godt tilbud via biblioteket i byen. Og lærerne er flinke, har jeg inntrykk av, til å benytte seg av det.

I: Spiller lesesenteret en rolle inn i det eller blir det helt atskilt.

S: Det blir egentlig mer sånn som går på ren interesse tenker jeg, både hos meg og hos lærerne, i forhold til hvor aktivt vi bruker dem. Jeg prøver å følge med på hva som skjer og holde meg oppdatert, så sender jeg ut relevante ting på link til lærerne hvis det er interessant for dem, så regner jeg jo med at rektor og ledelsen følger med, men det er ikke slik at jeg pusher det veldig. Men jeg syns jo og det hadde vært interessant med et større samarbeid, men en del skolebibliotek, i alle fall har vi det, vi har et lavt kursbudsjett og sånn, så den store... Lesesenteret hadde nettopp en nasjonal konferanse i forhold til begynneropplæring i forhold til lesing, og der var det ingen fra oss som stilte for eksempel. Der var det jeg som pushet det, at jeg syns vi burde stilt med noen lærere, men det var ingen som stilte fra vår skole.

I: Den fikk vel jeg også med meg, men jeg fikk ikke lov til å gå. Er det noe mer utdanning du kunne tenkt deg å ta, som hadde passet inn?

S: Jeg tenker, det er jo et år du kan ta i Kristiansand som sånn skole... Men det er veldig vanlig at det er lærere som tar det for å kunne jobbe som skolebibliotekar, det føler ikke jeg er så veldig relevant for meg.

I: Fordi du har erfaringen?

S: Ja jeg har erfaringen på en måte, så jeg er vant til å tenke med de... Jeg kan mye, altså det er mye uformell kunnskap, men jeg har det likevel. Hvis jeg skal ta noe mer utdanning så blir det nok lærerskole.

Nå har jeg kommet inn på en skole som er, det har litt med meg å gjøre men, læreren her har vært veldig gode til å ta imot meg så jeg har et veldig godt samarbeid med lærerne hvor de inkluderer meg mye i klasseromssituasjoner.

I: Det er jo utrolig viktig, det skal vi komme tilbake til også, må bare se hvor mye jeg klarer å hoppe frem og tilbake. Det er jo egentlig hele premisset for å lage et godt skolebibliotek.

Hvor stor stilling har du, eller hvor mange timer jobber du?

S: Hun som var skolebibliotekar her før meg hun hadde en 80% stilling, hun følte nok at hun slet litt med å fylle 80%, det vil si, for da jobbet hun jo mer enn det for hun jobbet jo inn feriene så hun jobbet jo sikkert tilsvarende 90% da, jeg vet ikke. Men da hun følte det var litt mye lyste det ut som en 50% stilling da de lyste den ut. Det vil si at jeg jobber 22 timer i uka. Og det er fordi jeg ikke jobber i feriene.

I: Du har 50% ja, det er...

S: Jeg skulle ønske det var mer, jeg skulle ønske det var en 80% stilling. Og det tror jeg lærerne også ser at hadde vært gunstig og det er også på grunn av hvordan skolebiblioteket på denne skolen ligger for det ligger litt i hjertet på skolen også litt på grunn av mennesketype og sånn. Elevene bruker dette

området, de kommer her hvis de trenger en klem eller hvis det har vært noe i friminuttene så kommer de gjerne inn her, så du får litt sånn vikar slash sosiallærerfunksjon.

I: Så du blir litt sånn avlastende sosiallærer?

S: Ja det blir litt det. Det er litt sånn jeg sier, jeg er skolebibliotekar, men jeg jobber på en skole.

I: Og det føler du skolen og, alle på skolen ser på det likt omtrent?

S: Ja jeg tror de gjør det, og det føler jeg egentlig, selv om ledelsen ikke klarer å si at de skulle hatt en større stilling her, så føler jeg absolutt at min leder gjør det.

I: Jeg har samlet noen tall fra GSI og i [...] i dette skoleåret og til sammen er det rapportert inn 841% stilling til skolebibliotekar i hele kommunen. Da har jo du ganske mye, og er ganske heldig. Jeg har inntrykk av at skolen satser.

S: Ja, jeg tror at etter at jeg kom inn så, og helt sikkert fra før og, det ligger et godt grunnlag her fra før, og det var mange skolebibliotek i fjor som mistet stillingene sine, kanskje to tre timer i uka. Så sånn sett er vi heldige som fortsatt har 50% skolebibliotekarstilling, og det er bra.

I: Skal vi se, tilstrekkelig tid til å utføre jobben har du vel egentlig sagt at du ikke har?

S: Nei, det føler jeg ikke at jeg har. Vi har lagt det opp sånn at alle klassene på skolen har en bibliotekstime hver i uka og den timen bruker de, enten ved at jeg kommer ned og leser høyt og at vi går på biblioteket og låner og bytter bøker, eller at de bare kommer her og bytter bøker og sitter og leser, stillelesing i biblioteket. Og det betyr egentlig at mandag, tirsdag og onsdag går med på, det er de dagene jeg egentlig er på jobb, forberedelse til klassebesøk og opprydding.

I: Og da er du tilgjengelig i de timene?

S: Ja, også har jeg også sagt at, der jeg vet at andre skolebibliotekarer kanskje har sagt at dere har den bibliotekstimen, så det er den dere har å forholde dere til, men jeg sier at trenger du å bytte en bok utenom den oppsatte timen så kom. Passer ikke den boka så kom inn for å bytte, når som helst. Det tror jeg er veldig godt for elevene for da vet de, det blir ikke en sånn tvangslesing. Jeg syns at det skal være lystlesing. Så hender det av og til at vi gir dem feil bok og tror at de kommer til å like den, så gjør de ikke det. Det hender jo med oss voksne også.

I: Veldig viktig holdning at man skal finne bøker som passer.

S: Kjempeviktig, og det er jo grunntanken.

I: Jeg har alltid utfordret, jeg jobbet på ungdomsskolen, alle elevene med å si at det finnes garantert en bok som er så spennende at de ikke klarer å legge den fra seg.

S: Ja de må bare lete etter den. Og det er aldri din feil at du ikke finner den boka, når du finner den rette boka kommer du også til å bli en leser. De fleste barn er jo lesere i en eller annen form allerede, men de tenker ikke på seg selv som det.

I: Det er jo ganske trist og, at en bygger ned skolebibliotekene, som er den mest naturlige, mest tilgjengelige arenaen elevene har for å bygge opp en identitet som leser.

S: Det er det, jeg syns det er veldig rart at det ikke kommer mer øremerkede midler til skolebibliotekene, eller at det er øremerket når skolene får budsjettet sitt. Og at det er opp til hver enkelt skole å gjøre en prioritering på det, for da er det det som ryker først, eller en av de tingene som ryker først.

I: Så har jeg noen spørsmål om skolebiblioteket, hvor mange bøker, sånn omtrent, har du?

S: Det hadde jeg hatt om jeg hadde vært forberedt på det, men jeg kan sende det til deg om det er interessant.

I: Ja det hadde vært fint, og også hvor mye som blir lånt ut, på ukebasis eller månedsbasis, jeg vet ikke hva som er mest hensiktsmessig.

S: Det har jeg, jeg har årsbasis i alle fall.

I: Det er nok fint det også.

S: I fjor (2015) så hadde vi faglitteratur 3597, skjønnlitteratur 6391 utlån.

I: Det er ganske mye.

S: Ja, første halvår i fjor hadde vi 1500 flere utlån enn første halvår året før. Det betyr jo ikke nødvendigvis at elevene har lest 1500 flere bøker, men vi kan gå ut fra at de har lest noen av dem i alle fall. Jeg tenker at det viser effekten av aktiv litteraturformidling, og tilgjengelighet, ikke minst. Det har tilgjengelighet å gjøre og, fordi de har gått fra å ha kanskje en bibliotekstime i uka, så kan de nå komme for å bytte. Låner de med seg tre lettlest-bøker og du har en sterk leser så leser han dem ut på tre dager, så kommer de og bytter, og da får du utlånet opp.

I: Du sa at hver klasse hadde en time i uka, når det er barneskole så er det ikke så mye faglærere, men merker du forskjell på hva slags type lærere som bruker deg mye eller lite?

S: Ja, altså hovedsakelig er det alle de som har bibliotekstime med meg er det norsklærerne, eller de lærerne som har elevene i norsk som kommer med dem. De andre lærerne på skolen har også et greit forhold til meg, men det jeg kanskje skulle ønske at jeg hadde mer tid til var å jobbe med å lære dem opp til å bruke kilder, kildehenvisninger som hadde vært mer allmennyttig for alle lærerne, men det har jeg ikke tid til i stillingen min. I større grad skulle jeg ønske jeg kunne gjort det. Alle lærerne har egentlig et godt forhold til meg og forholder seg til meg på daglig basis.

I: Og sender elever uten problem?

S: Ja, og har et veldig positivt.. spør jeg om å få komme inn i en klasse eller spør jeg om å få til noe så er de veldig lette å be og dra med på ting.

I: Hvilke grep gjør du med tanke på organisering og drift av skolebiblioteket for å få opp utlånstallene, eller for å få aktivitet. Eller gjør du noe i det hele tatt, det er jo ganske mye allerede tenker jeg.

S: Egentlig så går det ganske godt av seg selv, det hadde vært gøy og hatt en sånn type bokuker eller liknende, men det forsvinner litt for det er ikke så mye tid til å planlegge det. Men i hverdagen tenker jeg at her er såpass, litt på grunn av beliggenheten, og litt på grunn av den ukentlige bibliotekstimen så har vi egentlig godt, jeg føler vi får utnyttet biblioteket. Og i tillegg har vi, og det er som vi pratet om i sted, med det å være både bibliotekar og fungere som en slags sosiallærer, eller få en sosial funksjon på skolen. Jeg har tatt med meg litt av den filosofien de har på biblioteket, at biblioteket er et møtested, og det har jeg ønsket at dette biblioteket også skal være, åpent for elevene og lærerne også. Så døra står alltid åpen og er tilgjengelig for elevene, og lærerne også. Det skal være lav terskel for å komme inn for å prate, og jeg er ikke en hysjebibliotekar. Jeg skal ha den rollen som, en trygghetsrolle for elevene. For eksempel de guttegruppene vi har kjørt, det har vi gjort i 6. og 7. trinn spesielt, hvor det åpnes opp for at ikke nødvendigvis bare er bokprat, vi snakker ofte om andre ting. Jeg har vært inne i klasser og snakket om sosiale medier, hvordan vi bruker dem, sikkerhet, sånne ting drar lærerne meg med på. Vi har snakket om nettmobbing, sånne ting, fordi jeg kan en del om

det, vi har vært vant til å bruke sosiale medier på biblioteket i stor grad, og det er mange lærere som ikke forholder seg til de tingene selv, og da er det lettere å hente inn noen som har kjennskap til det. Det blir litt sånt tillegg som blir utenom jobben, jeg kunne jo ha skjært ned på de tingene, vært mye strengere og sagt at dere skal være mer sånn, dere har bibliotekstime en time i uka, jeg vil ikke ha elever opp utenom det. Jeg vil ikke ha noen ting som går på sånne sosiale ting ved siden av, jeg vil forholde meg til å være litteraturformidler og kun det. Men det er ikke så veldig lett når du har en slik rolle, å avgrense det. Da hopper det seg opp iblant, med litt andre ting, men det går jo greit.

I: Følger du da at du jobber ut over 22 timer i uka?

S: Ja, det gjør jeg. Så skriver jeg det opp som et slags regnskap, men nå står jeg sikkert med 18 timer pluss og det er ikke så lett å finne den tiden til å avspasere, men jeg må jo bare gjøre det. Jeg går en time før i ny og ne, men det blir fort mer enn 22 timer i uka.

I: Den guttegruppen?

S: Det ble, det begynte med 7. trinn i fjor, der var det en del sosiale ting på trinnet, hvor vi så at det var noen som ikke var helt med i gjengen, og så begynte det egentlig litt med at vi kombinert skulle motivere dem til lesing pluss at vi så at de hadde noen andre issues som vi trengte å ta opp. Så da fant jeg frem en del litteratur som tok opp disse temaene, både faglitteratur og skjønnlitteratur, og snakket om det. Og da så jeg at de åpnet seg veldig opp og at de syns at dette var en trygg setting og vi lagde veldig klare kjøreregler for at det vi prater om i disse gruppene det er ikke ting som dere skal gå og tulle med i gangene etterpå. Hører jeg det så må vi ta det på et annet plan for det er ikke greit, her har vi taushetsplikt både voksne og barn. Det dere sier til meg går ikke jeg og sier, kommer du til meg og forteller at du liker ei av jentene i klassen eller sier du noe til meg, så fremt det ikke er veldig graverende, så sier ikke jeg det til noen andre heller. Så det ble en veldig god greie, pluss at mange av guttene ble også, fordi at de i en trygg setting kunne snakke om bøker, for vi gjorde det også, så begynte de faktisk å få en interesse for det og begynte å lese. Det første jeg hørte om en av guttene var at en voksen sto ute gangen og så «du leser aldri noen bøker, du bare låner og låner, men fullfører ikke». I løpet av det halvåret jeg hadde ham på skolen her før han sluttet hadde han lest tolv bøker, og det var en gutt som aldri hadde lest før, men fikk riktige bøker og fikk den riktige innstillingen på at ikke den der nå har du aldri lest ferdig en bok nå må du lese ferdig en bok. Men ble møtt med positiv motivering i stedet for. Det viser seg at det nytter på en måte tenker jeg.

I: Da har du snakket om litteraturformidling, og det er åpenbart viktig, men leseopplæring?

S: Ja, leseopplæring tenker jeg at i hovedsak er det lærerne som forholder seg til, det er deres jobb. Men jeg forsøker å holde meg faglig oppdatert, via lesesenteret og er bevisst på det og følger litt med. I tillegg er det jeg som har ansvar for å, i samarbeid med lærerne, kjøpe inn leseopplæringsbøker, men der er vi egentlig, og det går ikke på mitt budsjett.

I: For det blir faglitteratur

S: Ja, det går utenom, sånn type bøker som bokbussen og sånn, og det er bøker som er kjempedyrt å kjøpe inn og ikke ting som jeg nødvendigvis hadde tenkt at jeg ville prioritert framfor andre ting, så lenge vi har en del fra før. Men i større grad igjen, hadde jeg hatt tid så hadde jeg gjerne vært mer involvert i den biten. Men det er i hovedsak lærerne som forholder seg til det.

I: Men drar de deg med som en ressurs, eller prøver de eller er det du som avgrenser det?

S: De kunne nok sikkert i større grad kanskje ha dratt meg med som en ressurs. Men de kommer innom her for å spørre, vi har en dialog om det. De elevene som går i første klasse, jeg blir jo veldig

fort kjent med elevene og hvilket lesnivå de fleste elevene er på, så jeg kan på en måte tilpasse litteraturen de får via det. Men jeg ønsker jo også at lærerne, en ting er at jeg sitter her og låner ut bøker så ser jo jeg når de kommer med en bok, for veldig ofte går jo barna bort til noe de synes ser kult ut, og når vi sier nei den passer ikke, du bør nok vente med den, beklager. Der ønsker jeg også at lærerne er med opp og er bevisste, og der er det ulikt på hvordan de forskjellige lærerne, hvor med de er.

I: Er noen generell ting som avgjør hvor med de er eller er det helt personavhengig?

S: Det er personavhengig.

I: På hvilke måter blir du involvert i lærerkollegiet?

S: Det er jo litt interessant, for jeg vet jo at mange skolebibliotekarere sier at det å være skolebibliotekar er en ensom jobb, og det sier jo noe om, hvis du går på en del skoler vil jeg nok tro at du vil merke et skille mellom lærere og andre ansatte, både i forhold til pauser og andre ting tror jeg. Det er nok et skille der, og her også er det forskjell på de som jobber som assistenter og de som jobber som lærere, og SFO-ansatte og lærere. Det er et skille, som også blir holdt litt kunstig oppe av ledelsen tror jeg, i forhold til hvem som får være med på møter, og tirsdagsmat og en del sånne ting. Men jeg er inkludert på det meste, jeg blir med, litt av tida mi er satt av til møter, hadde jeg ikke vært her med deg i dag hadde jeg vært på fellesmøte. Så jeg har muligheten til å være med, jeg plukker liksom slik at jeg er med på det som føles relevant eller viktig for meg. Jeg føler meg som en av kollegiet, jeg føler ikke at jeg er annerledes eller at jeg er mindre delaktig i kollegiet enn det lærerne er.

I: Og hvis du har noe du ønsker å komme med, så er det ingen problem å komme med det i fellestida?

S: Nei, det er det ikke. Og de ønsker også at jeg skal bidra i fellestida. Og jeg har hatt både høytlesing for kollegaene i møtetida og oppdateringer om biblioteket og staa. Spesielt i begynnelsen, da jeg begynte å jobbe her, snakka om hvordan jeg ønsket å jobbe og hva jeg synes var viktig, hvordan jeg ønsket at de skulle bruke meg.

I: Og da støtter ledelsen deg også?

S: Ja, jeg føler meg støttet av ledelsen, det gjør jeg. Eneste som jeg sier er at de budsjettingene, de har ikke helt forståelse for hva bøker faktisk koster, så ser de ikke helt verdien i å ha en skolebibliotekar som pusher bøker i så stor grad at de hadde reelt sett hatt større budsjett for å kunne bli skikkelig bra. Vi er bra på mye, men vi burde hatt et større medieutvalg. For å kompensere for det bruker jeg jo både biblioteket i byen en del, så jeg låner bøker derfra som et tilbud til elevene, som jeg sniklåner ut til elevene her. Pluss at lærerne bruker jo det litt, kanskje ikke fullt så mye som jeg skulle ønske at de gjorde, men de gjør det jo en del, til å bestille bakkasser og sånn. I tillegg så, på de eldste trinnene spesielt så pusher jeg e-bøker litt. Og det er litt fordi der har de en del mer tilgjengelig pluss at de sterkeste elevene, de sterkeste leserne, spesielt i 6. og 7. klasse, som har lest mye kan godt opp hakket, altså begynne å lese en del ungdomslitteratur, som jeg kjøper inn litt av, men det er ikke der hovedvekten ligger. Kan ikke lage en stor U+ samling, eller ungdom-voksen samling på en barneskole, det ville vært feil prioritering. Så derfor får de de bokanbefalingene så kan de gå inn å låne dem som e-bok på biblioteket. Og de fleste elevene har lånekort og de fleste elevene har tilgang på ipad eller egen mobil. Det blir litt sånn, hvor mye kan vi pushe, blir det et materielt press når vi pusher e-bøker eller fungerer det greit? Men vi har en del ipader tilgjengelig på skolen og, hvor jeg ønsker at lærerne også kunne brukt det litt så de blir kjent med tilbudet. Men har vi ikke

kommet helt i gang med, og vi pratet litt om at vi ønsket å bruke det litt mer og i større grad til lesing, men det har vi ikke fått helt til. Det skrev jeg blant annet oppgave om på det studiet jeg tok, samtidslitteratur for barn og ungdom. Der skrev jeg om iPad som et redskap i leseopplæringa for å skape leseglede.

I: Og da har dere mange iPader?

S: Nei vi har et halvt klassesett. Så det er ikke mange, men det er litt.

I: Hvordan satser skolen på lesing i forbindelse med grunnleggende ferdigheter?

S: Det er gjerne en av de tingene jeg føler at jeg burde være mer oppdatert på, med tanke på min tidsbruk. Hadde jeg vært det, hadde jeg hatt litt mer tid, kunne jeg i større grad deltatt på de teammøtene, for det har jeg egentlig muligheten til, men det blir en prioriteringssak. Så jeg skal ikke uttale meg så veldig mye om det. For det vet jeg ikke kjempe mye om hvordan, men jeg har tilgang til alt av planer, det er bare det at jeg har ikke gått inn å...

I: Men det sier jo litt tenker jeg, for den koplingen og det jeg er på jakt etter.

S: Jeg er nok flinkere til å oppdatere lærerne på hva jeg driver med enn de er flinke til å oppdatere meg på hva de driver med. Og det er kanskje det vi pratet litt om da vi pratet om informasjonsflyt og slikt på skolen, at det burde vært en, at lærerne er litt lite flinke til å, kanskje ledelsen spesielt, er litt lite flinke til å kommunisere andre veien. Ikke at jeg tror det er veldig bevisst, at de sitter og holder det inntil seg, men det var litt sånn som jeg sa til en av lærerne jeg har et veldig godt forhold til, plutselig dukket det opp ei jente som hadde dysleksi som jeg ikke visst at hadde dysleksi. Her har jeg jobbet i et år også plutselig så sier han at det burde jeg kanskje sagt til deg. Ja det burde du, for når jeg vet det så kan jeg tilpasse riktig litteratur, i stedet for at de får vanskelige bøker som blir uoverkommelige for dem å komme gjennom. Og det finnes jo, jeg vet ikke om du kjenner til det, lese-søke-bok. De jobber med å gi ut tilpasset litteratur i forhold til at både barn og voksne som sliter med lesing skal ha litteratur som er spennende og tilpasset til alderen sin. Du kan på en måte ikke gi begynneropplæringsbøkene til han gutten i 7. klasse. Derfor må jeg holde meg oppdatert på de tingene, hva er kult for han å lese. Hva passer for han å lese som er overkommelig. Så de tingene holder jeg meg oppdatert på, kanskje i større grad enn lærerne, og der er de lærerne som jobber med de elevene, de er flinke til å bruke meg.

I: Der har jo du en veldig stor fordel, mener jeg, kontra lærere som bare har noen timer i uka til å drive skolebiblioteket. For da har du ikke den samme muligheten til å holde deg oppdatert på slike ting, tror jeg.

S: Nei du har ikke i det hele tatt muligheten til å holde deg oppdatert tenker jeg. En ting er å ha mulighet, og en annen ting er å ha, i forhold til mange andre skolebibliotekarere og, tror jeg at jeg har en fordel, fordi jeg har så stort nettverk innenfor både folk som driver med forlag og gir ut bøker og forfattere, og når du har det er det mye lettere å holde seg oppdatert tenker jeg. I tillegg til bakgrunnen jeg har fra biblioteket så vet jeg også hvordan jeg bruker sosiale medier for å holde meg oppdatert. Jeg tror at mange, du kan gå på en hvilken som helst skole, så spør du en skolebibliotekar, som er litt eldre og ikke vært veldig bevisst på sosiale medier, kjenner du dette forlaget her og vet du hva slags bøker de gir ut, så nei. Da tenker jeg at det får jeg til, men det har nok litt med bakgrunnen, at jeg er vant til å, ja jeg fikk både et nettverk der og en måte å tenke på som er nyttig å ta med her.

I: Finnes det en leseekspert på skolen?

S: Vi har en som jobber spesifikt mot de elevene som trenger litt ekstra styrking. De har styrkingstimer i norsk, og hun som har det kan det jo, og har spes ped, og er dedikert til det.

I: Jobber dere sammen?

S: Ja, hun bruker meg mye, og ofte så sitter de og leser på biblioteket her, så der kjenner jeg jo de elevene godt og vet hva de sliter med. Så har vi også en styrkingsavdeling her og de bruker nok ikke, og de vet jeg har noen elever som satser på lesing og sånn, men de lærerne bruker meg ikke så mye. Så det er litt personavhengig og.

I: Det blir det vel fort. Jeg har en foreløpig hypotese om at det er helt personavhengig om hvor godt du ser igjen, eller hvor godt skolebiblioteket fungerer.

S: Det er nok det.

I: Og det er jo synd, men sånn er det jo alltid med knappe ressurser.

S: Det har veldig mye med ressurser å gjøre, men det har også ofte med at i blant så er det kanskje feil person som sitter og skal gjøre jobben. Du kan ikke ha den, bør ikke ha den stille grå musen som syns det er slitsomt. Samtidig så har du jo noen på biblioteket som er lite synlige utenom, men som formidler bøker så fantastisk, så du har jo de også. Jeg tror det er viktig å tørre å ta litt plass når du har en slik rolle, i hvert fall når du jobber med barn, fordi at hvis du er utrygg som formidler så oppdager de det så lett, så er det lettere å få dem med på laget. Og når det har blitt kult, jeg ser det på guttene både i 5. og 6. og 7. klasse, de kommer liksom innom her. Jeg leste høyt for en 7. klasse i dag med litt sånne tøffe gutter. De satt som et lys og hørte på og så var det en gutt som rakk opp hånden og sa sånn: «Du [...] jeg glemte at det var en sånn klem en bibliotekardag forrige uke, kan jeg få en klem nå?» Du ser at du får den, og de kommer innom her for å snakke litt fotball. Det er veldig bra, og jeg tror at når de får det forholdet til meg også, så er det lettere for dem å si at å [navnet på bibliotekaren] sier det er en kul bok og hun har jo lest den, så jeg tar den med meg så prøver jeg.

Vedlegg 5

Intervju nummer 1 - 24. april 2016

I: Intervjuer

S: Skolebibliotekar

Ungdomsskole

S: Jeg var leseveileder i 2013 og rektor, den daværende rektor som ansatte meg, og han var veldig stolt at det her, for han mente at jeg var den eneste skolebibliotekaren som var leseveileder, men jeg var sikkert også den eneste skolebibliotekaren som var ansatt i 50%, så det er spesielt for [...] skole det her, jeg har forsøkt å undersøke og finner bare lærere som har timer, et varierende antall timer, i skolebiblioteket. De er veldig frustrert, for de ser at her kan masse gjøres, men de er lærere også så gjettt hva som blir prioritert. For undervisningen er jo tross alt viktigst. Men det var veldig vanskelig å være leseveileder når du ikke underviser selv fordi jeg ble så, ikke bare fysisk, adskilt. Biblioteket ligger jo litt for seg selv i skolen, men også sånn rent strukturelt fordi jeg måtte være her, gjøre jobben her og skal du være leseveileder må du være med i det faglige miljøet som lærerne har. Så det jeg kunne gjøre var å gi noe informasjon av og til, og jeg kunne legge inn på it's learning de forelesningene jeg mente var nyttige for lærerne. Jeg husker spesielt naturfag, veldig nyttige kurs som jeg mente de kunne bruke å bla i. Men så kom, og da var den læreren i permisjon som var opprinnelig leseveileder, og hun tok utdanningen akkurat da. Da hun kom tilbake ville jeg helst slippe for jeg synes det var fryktelig vanskelig å nå dem. Mitt miljø er jo egentlig bibliotekmiljøet, men det henger jo så nært sammen. Men det var nyttig likevel for jeg vet jo litt om, siden jeg selv har vært lærer eller jeg er jo lærerutdannet, så jeg vet hva lærerne holder på med. Og jeg kan, hvis jeg bare hadde hatt litt mere tid, så kan jeg gå inn å se på læreplanen og plukke frem det de trenger. Men så ser jeg jo at det er ikke alle lærerne som bruker meg heller. Det er mest norsk og samfunnsfag som bruker meg, og engelsklærerne, mens matte og realislærerne holder seg langt unna. Det er vel et sånt tradisjonelt mytefenomen at matematikk og naturfag ikke er lesing, men det er det, det fikk vi virkelig banket inn. Det er lesing det og, alt er jo lesing. Særlig matematikk er forandret, det er jo tekstoppgaver nå, med lesing. Så bare det å forstå teksten er en viktig del av leseveilederens prosjekt, også utvikling.

I: Utrolig mange interessante tanker her. Jeg har tenkt mye på det med leseveileder og bibliotekar og det å slå dem sammen eller ikke. Jeg har noen spørsmål om det senere, men nå slipper jeg jo det. Jeg har aldri sett de problemene du forteller om før, men når du sier det så ser jeg det jo.

S: Du ser den rektoren som ansatte meg, for bakgrunnshistorien er litt viktig, for jeg ble ansatt som litteraturformidler. Det var i 2012, i mai, begynte jeg her og så vidt jeg husker, jeg har vel kastet den nå, men utlysningsteksten tror jeg sa litteraturformidler, og rektor var veldig fokusert på det. For den rektoren var veldig opptatt av lesing. Han hadde en kollega som var bibliotekar, skolebibliotekar og hun foret han med den, hva skal jeg si, bibliotekarideologien som jeg kaller det, for dette er jo... Bibliotekar er jo en kjempeviktig rolle, men så har du forskjellige typer, skolebibliotekar er veldig spesifikt, sånn med lesing. Men hun foret ham og inspirerte ham sånn at han fant ut at oj, på denne skolen skal vi ha en litteraturformidler. Og da ble det jo meg da, fordi under intervjuet, det bare rant ut av meg, for da kom jo hele min bakgrunn og utdanning og lesing og alt jeg visste om sammenhenger og alt jeg hadde. For jeg har jo norsk i faget mitt, og samfunnsfag og norsk som andrespråk, som er minoritetsspråklige. Så jeg følte jeg hadde så mye erfaring og så mange tanker og idéer om lesing at det var nok derfor jeg fikk den. Fordi skolebibliotekar er også pedagogisk, det er liksom to yrker i ett føler jeg. De henger sånn sammen. Å være bibliotekar på et folkebibliotek er så

mye større, det er jo hele befolkningen, så der blir det en litt annen rolle. Mens her er det pedagogikken som er kjernen, og lesingen. Det var derfor jeg fikk den jobben som litteraturformidler. Men den rektoren sluttet året etter, og da ble det annerledes, og nå har vi fått en ny igjen, så det blir min tredje rektor siden jeg begynte her i 2012. Det sier jo også litt om kommunens skolepolitiske situasjon, for å si det sånn. Så nå har jeg en veldig grei rektor, men jeg blir veldig overlatt til meg selv. De sier det er jeg som er sjefen, men jeg vil jo ikke bare være sjef for et bibliotek, jeg vil ha et mye nærmere samarbeid med lærerne og jeg vil ha kanskje flere oppgaver eller en slags, hva skal jeg si, det skulle vært et lite team, med lærere og meg, som kunne ha utvekslet idéer. Så føler jeg samtidig at undervisningen er veldig fokusert på resultater. Nasjonale prøver og alt det her, så de er så spisset, og så heftet på at dette skal være veldig fokusert på undervisningen. Og selv om de vet at biblioteket er viktig og lesing, så blir det overlatt til seg selv. Så tror jeg kanskje at, jeg har jo noen teorier om hvorfor jeg ikke blir brukt mer, det er jo noen som bruker meg, men de går igjen, det er de faste. Så ser jeg at de kanskje tenker at så lenge vi har biblioteket og [navn på bibliotekar] så går jo det av seg selv, dette fikser [bibliotekaren]. Men jeg er jo avhengig av at de kommer til meg, og elevene er jo de som kommer til meg, de flinkeste er jo de som kommer her, og de leser. Også er skolen en skole som, det må du kanskje få med, skolen har et karakternivå som er litt høyere gjennomsnittlig enn de andre skolene. Skolen ligger litt over og det er viktig, og det skyldes nok de sosiologiske demagogiske, fordi bydelen består av mye ressurssterke utdanna folk. Og når deres barn kommer på skolen så har de en litt annen forutsetning og dermed så er de veldig flinke. Så det spiller nok og en rolle, og da blir det litt sånn et paradoks, for kanskje var det ikke her vi trengte en bibliotekar mest, kanskje det heller er på [navn på naboskole] eller en skole i østre bydel, kanskje de hadde trengt meg mer, men dette er det rektor som avgjør. Det er veldig avhengig av rektorene.

I: Det betyr jo alt. Det er interessant å se, jeg har studert litt GSI-tallene over hvor mye som blir rapportert inn at blir brukt på skolebibliotek, og i hele kommunen er det 851 prosent tror jeg, og når du da har 50 og jeg har intervjuet ei annen som har 50, så har en tyvendedel av skolene en åttendedel av skolebibliotekressursen, litt mindre. Så har jeg fått tilbakemelding fra noen rektorer som sier at vi har ingenting. Pengene strekker ikke til, det er jo kjempetrist.

S: Men her har de fått det til. Det er jo et spørsmål om, du vet, det heter at bibliotekene er ikke lovpålagt, derfor kan de prioriteres vekk. Men en del av det er faktisk lovpålagt fordi vi driver med tilpassa opplæring.

I: Elevene må ha tilgang til et skolebibliotek, så vidt jeg husker, men det er ikke definert hva det er.

S: Og det er ikke definert om det skal være en stilling eller ikke.

I: Nei og jeg har hørt rykter om at det er skoler som har en bokhylle, dette er skolebiblioteket. Jeg vet ikke om det er her i kommunen, jeg har det fra noen som jobber med lesing. Det er ingen styring.

S: Det er et nytt fint bibliotek på [navn på bydel] der som jeg bor, på [...] skole, ingen bibliotekar.

I: Jeg går litt inn på intervjuguiden min, selv om dette er veldig spennende. Du har jo snakket om at du har lærerskolen.

S: Nei, jeg er ikke allmennlærerutdannet, jeg er adjunkt.

I: Nei du var utdannet lærer, det var det du sa.

S: Så jeg har adjunkt med norsk og samfunn og pedagogikk.

I: Har du noe rettet inn mot bibliotek?

S: Jeg har to år på bibliotekarutdanningen, jeg har alt for mye utdanning. Men det er kanskje derfor jeg har det så kjekt, fordi jeg har et perspektiv på dette som går litt lenger ut enn dette rommet her.

I: Og du har 50 prosent stilling?

S: 55, jeg vet ikke helt hvorfor.

I: Så har du vel strengt tatt sagt at tiden aldeles ikke er tilstrekkelig for å gjøre det du ønsker?

S: Det kan være dager hvor jeg bare sitter og låner ut bøker og det er kø hele tiden, og det er jo fantastisk, for det betyr jo at det er sånn det skal være, men da får jeg ikke tid til å gjøre så mye annet.

I: Nei, og da tenker jeg at det handler om utstillinger og tilrettelegging for lesing gjennom fysiske et eller annet med rammene.

S: Men jeg gjør det og, men det blir så lite.

I: Ja for når du har en hel dag med utlånning så er det det dagen går til. Litt sånn rent praktisk i forhold til skolebiblioteket, har du en oversikt over omtrent hvor mange anslagsvis bøker du har.

S: Ja, for jeg har nettopp levert inn statistikk. April er statistikk måneden. Hvert år er det statistikk i april. Jeg kan gå og hente den.

I: Ja for det er sikkert noen tall som er interessante.

[pause med litt småprat samt stillhet mens bibliotekaren henter statistikk]

S: Jeg syns det er bra at statistikken er der, det er en dokumentasjon på hvordan det ser ut, og jeg vil jo ha høyest mulig tall for det. Her tror jeg at jeg har, og det er jo fra året før, og det ser ut som jeg har 6553 bøker. Du må ta høyde for at det er et eller annet som er feil i systemet her, for jeg har jo kastet en del, men jeg tror nok at det er såpass mye, så det stemmer nok. Det er jo ganske mye, så det er kanskje en større samling enn jeg tror. Av og til føler jeg at det er så lite.

I: Det ser jo trangt ut her, og det betyr jo at det er en del bøker her.

S: Ja, og du vet at statistikken jobber jo for seg selv, så hvis ikke alt er kommet inn så kan det være mer, så kan det være mindre. Så er det jo litt svinn, du vet fjortiser de har, det er kaoset i hodet deres, hormonene de slår ut hodene deres.

I: Da sier jeg anslagsvis seks og et halvt tusen bøker. Utlånet, har du det også på oversikten?

S: Ja, det har jeg.

I: Jeg vet ikke hva slags basis dere opererer med, om det er måned eller år eller.

S: Skjønnlitteratur 1700, det går mest på skjønnlitteratur skjønner du, totalt 1837, og det er ikke så veldig høyt. Det har vært høyere. Jeg tror det skyldes, hvordan var det i fjor, men i -14 hadde jeg permisjon en måned, det merket jeg på tallene. Det skyldes kanskje at elevtallet svinger, vi har vært over 300 elever og er bare 290 eller 280 er vi.

I: Ja skolen ser så vanvittig stor ut.

S: Ja, nettopp, kom du den veien? Det bygget der [peker den veien jeg kom inn på skolen], som ligger med veien, det er nytt. Vi har også en avdeling som heter stolt-avdeling, som står for spesielt tilrettelagt opplæring for elever som har spesielle behov. Så de er adskilt fra resten av skolen, men

det er også andre elever, så det er litt integrert. Men det er, elevtallet varierer jo av demagogiske grunner, befolkningen endres jo, så kanskje det også virker litt inn, for det er få elever i år. Men tallene fra i fjor, for jeg må nesten gå enda mer tilbake for å sammenlikne, så tallene ligger nok på rundt 2000, så må vi jo ta høyde for at dette er ikke et vanlig år, dette er et skoleår med to måneder uten elever hvis du legger sammen alle ferier, så du kan ikke sammenlikne med et folkebibliotek.

I: Jeg må innrømme at akkurat nå vet jeg ikke helt hva jeg skal med informasjonen, men jeg håper jo jeg skal finne noe når jeg har tallene fra de skolene jeg skal snakke med. Dette er kanskje informasjon jeg kan få fra nasjonalbiblioteket.

S: De har en egen statistikk for grunnskolene, jeg kunne kanskje tatt en kopi av den så du kunne fått med deg. Bare for å se.

I: Jeg har snakket med [...] på Lesesenteret og der sier de at skolebibliotekene havner i den forferdelige situasjonen at de havner mellom to stoler, er det skole eller er det bibliotek? Det ligger under, nå står det helt stille, Torbjørn Røe Isaksen i alle fall, men det er jo et bibliotek i sitt være. Det er jo et paradoks, en rapporterer til nasjonalbiblioteket, men likevel er det lov hjemlet under utdanningsdepartementet.

S: Tingen er jo bare at skolebibliotek må sees i sammenheng med undervisningen. Og jeg mener at det er delvis lovpålagt fordi det foregår undervisning. Når jeg kan finne frem bøker som er tilrettelagt elevens nivå er det undervisning, og det er lovpålagt.

I: Det er kjempeviktig. Det å ha, det burde vært et mål for alle å ha en bibliotekar som kjenner elevene, og som vet hvilken bok du trenger for å komme litt videre, men ikke så vanskelig at du ikke klarer den. Jeg har hatt som praksis, da jeg jobbet i ungdomsskolen, å utfordre alle elever med å si at jeg garanterer at det finnes minst en bok der ute som du synes er så spennende at du ikke klarer å legge den fra deg. Og det opplever jeg har fungert veldig bra, for de elevene som ikke leser blir litt sånn, åhh jeg leser ikke. Men for å motbevise meg må de lese. Så merker jeg også, og det er kanskje en av grunnen til at jeg ønsker å skrive om skolebibliotek, som norsklærer er det å ha oversikt over litteraturen og hva som kan treffe hver enkelt er helt uoverkommelig, du har ikke sjanse til å holde deg oppdatert på litteratur.

S: Nei, ikke hvis du jobber som lærer.

I: Jeg har alltid hatt to norskklasser og bare rettekunene har vært nok.

S: Det er der jeg mener samarbeidet kommer inn, skolebibliotekaren kjenner boksamlingen og du kjenner eleven. Og hvis du forteller meg om eleven så kan jeg fortelle deg hva jeg tror passer. Og det har jeg opplevd noen ganger og det er det som gjør det meningsfylt. Jeg husker jeg hadde en gang en elev som jeg tror jeg prøvde ti ganger med og den siste gikk gjennom, den godtok han og fullførte. Men det ble litt morsomt, jeg følte det var en lek og han skjønnte hva jeg holdt på med og jeg skjønnte hva han tenkte, men vi var venner, det må være et tillitsforhold her. Det var en elev som slet, men han hadde spesiell humor, og den passet godt med min, så der brukte jeg humor. Du kan si vi flirte oss gjennom den prosessen Og da han fullførte boka kom han og sa, ja, den var bra. Det var bare en liten ting, men for meg var det en stor seier, det var ikke bare han som opplevde mestring, jeg opplevde at jeg også hadde gjort noe helt riktig. Men det går ikke av seg selv, det er litt tilfeldig. Det er mulig, hvis bare forholdene ligger til rette.

I: Det handler om muligheter og om kompetanse og oversikt.

S: Så handler det vel om engasjement. Og når noen sier at jeg er flink så sier jeg at jeg er ikke enig i det, jeg er ikke flink jeg er engasjert. Jeg liker det jeg holder på med, og da blir det litt bra.

I: Budsjett, har du det? Og i så fall hvor stort?

S: Ja, men heldigvis. Jeg må bare si at jeg er litt glad for at jeg ikke har fått en pott som jeg må administrere selv. Det begynte med at rektor sa, bare kjøp i vei du så skal jeg stoppe deg når det blir for mye. Så det gjorde jeg jo, men jeg fikk jo aldri stopp. Nå er jeg jo en forsiktig økonomisk person sånn privat og det smitter jo over. Jeg er veldig sparsommelig. Men jeg kjøpte masse bøker, så når den nye rektoren kom ble det full innkjøpsstopp, på hele skolen. Så det måtte jeg bare akseptere, så ble det da litt bedre etter et år, så har jeg da fått lov til å kjøpe litt inn igjen. Du får holde deg innenfor rammen sier rektor, han har gitt meg en ramme på si 5000,- på et halvår. Og det har jeg klart å holde meg under, fordi, og det er litt rart, men de gamle bøkene blir faktisk lest.

I: Ja jeg så at det var en elev som kom med Pan, av Hamsun.

S: Ja, men han er litt over gjennomsnittet.

I: Ja det bør han nesten være. Det hørtes også ut som det ikke var påtvunget, men at de skal lese det senere.

S: Ja, han går i åttende, så han er i forkant av pensum. Det er derfor, det er noen flere. Det er morsomt, de er så fine, og jeg tror de er klar over det selv. De synes nok det er litt flaut hvis andre elever hører på det.

Dette er jo da mitt budsjett, og heldigvis får vi også fra kulturfondet. Jeg tror det er 7-8 puljer i året. Får stadig nye esker, mer eller mindre halvfulle da, men det hjelper litt. Det siste innkjøpet var gratis, biblioteket i byen kvitter seg med, de kaster flere tonn med bøker, og vi skolebibliotekene får jo gratis. De er jo gamle og brukte, men de er jo relevante og aktuelle. Så jeg klarer å gjøre det litt billig, og biblioteksentralen og Haugen bok har rimelige priser, det er overkommelig så jeg kan kjøpe inn. Det er ikke alltid sånn at jo mer du kjøper jo mer blir lest, så budsjettet er ikke så viktig her føler jeg. Det er viktig med nye bøker, for det spør de etter og bli veldig glad når det kommer nye. Men jeg kan ikke si at det har påvirket statistikken, kanskje første året ja. Det er jo ikke bare en leseplass, det er jo også en læringsplass, dette rommet er også et arbeidsrom, med gruppearbeid, prosjektarbeid, lekselesing som er mer lærerstyrt også er det litt i regi med mer eller mindre frivillig og tvangsmessig lesing. Så det er begge deler, men det ser ut som at vi klarer oss, jeg er litt usikker på det, kan det bli mer lesing med flere nye bøker. Kanskje?'

I: Ja.. i alle fall så sier det noe om hva vilkår du har for jobben, det setter noen rammer hva slags størrelse det er på budsjettet. Men det kommer jo også an hvordan du rigger det og hvordan du samarbeider med lærerne. Jeg er helt sikker på at du kan få ut kjempe mye ut av lite penger og få masse lesing med lite penger, og jeg tror ikke det er avgjørende, men det sier noe om rammer.

S: Så er jeg redd for å bryte den rammen, for da kan jeg risikere å få stopp, og det synes jeg er verre enn å være litt forsiktig og kjøpe lite men jevnt.

I: Ja og så lenge du har en frekvens på utlån og det blir lest bøker så er det det viktigste. Om de er nye eller gamle så lenge det blir lest.

S: Månedstatistikken der ligger vi på en 2-300 per måned, og når vi tenker at det er 300 elever så kan du jo si sånn gjennomsnittlig at hver elev leser en bok i måneden, og det er jo bra. Men så er det jo ikke helt slik.

I: Nei det er gjerne en elev som leser 5 og så der det tilsvarende som leser ingen.

S: Men det er jo artig å studere tallene, de er jo spennende. De kan du få kopi av hvis du vil, men da må jeg opp i administrasjonen for å kopiere, for jeg har ikke egen kopimaskin.

I: Har du ikke egen kopimaskin?

S: Nei, jeg hadde det før, men så tok de den vekk av sparehensyn, så nå må jeg springe opp og ned. Men det skal gå greit, for jeg liker ikke å sitte i ro for lenge.

I: Du har snakket om at du lager litt utstillinger og tema?

S: Ja, der ser du litt, den er fra i fjor så jeg bare flyttet den inn hit. Det er jo aktuelt nå, samfunnsfag. Så har jeg lagt ut bøker, men det var ikke helt den store interessen. Men det kan jo skyldes at de får så mye fra media at det blir nok. Også hver 8. mars så legger jeg frem bøker så handler om kvinner og likestilling. Og hver september så har, og det er vel kommunen som har et seminar for alle elevrådsrepresentantene, første uka i september. De får være på et seminar som heter «Jeg er den jeg er» og det handler om forebygging av mobbing av tenåringer med en annen seksuell legning, så det er et fantastisk prosjekt. Og da smeller jeg til med det lille jeg har av bøker om pubertet og seksualitet og det syns jeg også er fantastisk. Det å observere elevene sitt forhold til de bøkene, og så vet vi samtidig at det står dårlig til med seksualundervisningen til lærerne, så der føler jeg at jeg hjelper til litt. Så da stiller jeg ut de bøkene og gjett om det vekker nysgjerrighet. De er så nysgjerrige at, og det blir så oppstuss hos eleven. Og da spør de, og intervjuer meg og spør hvorfor det og hvorfor sånn. Og det er jo sånn det skal være. Skolestart er så preget av andre ting, så vi har ikke så mye tid til å lese, men de ser i alle fall at det finnes. Og resten av året ser jeg at noen trekker inn til frisekroken som jeg kaller det. Og de blir lest, og de leser og de leser. Jeg husker tre gutter kom og lånte hver sin bok, som heter sånn cirka alt du vil vite om sex og et eller annet annet. Så det er også en del av skolebiblioteket, at vi pusher på dem ting som ingen andre pusher på dem. Jeg føler av og til at jeg pusher litteratur på dem så blir de hekta. Jeg er helt utrolig.

I: Ja, og tilbake til denne PISA-rapporten, med tanke på lesing som grunnleggende ferdighet og lesing som noe å satse på så er jo det det aller viktigste. Det er ingenting som slår det når det gjelder å få økt lesekompetanse.

S: Leser du Klassekampen. I forrige uke så var det et stort oppslag hvor Aslak Sira Myhre sa noe av det vi snakker om nå. For meg var det bare en repetisjon av det jeg vet, men det var et bra oppslag. For det handler om at motivasjon for lesing er så grunnleggende at det kan ikke sammenliknes med noe annet, og det som er så viktig med bibliotek er at der det ikke finnes bøker hjemme så er biblioteket utjevner på det med sosial ulikhet, sånn at alle har en sjanse til å lese, uansett hvordan det står til hjemme. Derfor er skolebiblioteket viktig, for det skaper likhet i elevflokkene. Og alt er gratis, så det var artig å lese. Han er jo helt på linje, så du bør jo snakke med han også.

I: Ja, jeg skal kontakte noen i Oslo også. Det er også vært en debatt om folkebibliotek i Morgenbladet, som jeg ikke har fanget opp. Det er jo om folkebiblioteket, men det skjer mye spennende nå rundt bibliotekene, men det smitter jo over på skolebibliotekene. Som du sier skal man gjøre mer på bibliotekene enn å lese bøker, så de spiller kort, og det er jo veldig interessant å trekke dem inn. Merker du noe til det, at det trekker dem mer til bøkene også eller sitter de bare og spiller kort?

S: Sånn umiddelbart ser jeg at åttende klasse, de spiller kort og de leser, mens tiende, de leser ikke så mye. Det er en gruppe gutter, det er mulig de er litt på middels nivå. Men tanken min er at hvis de ser at biblioteket er for dem, så vil de kanskje lese litt også. Men akkurat på de har jeg ikke merket noe. Men likevel det er et skolebibliotek, det er en del av skolen, det er for alle. Det skal være inkluderende. Av og til er åttende klasse desperate, de leser sånn, det er akkurat som en sult som

aldri mettes. De låner masse bøker så forsker de på dem, hvis de blir for vanskelige så kommer de og leverer, men da må de ha en ny bok, de klarer ikke å gå ut uten en bok. Men det er mest åttende klasse, det er noen i niende, så det er vel et eller annet i den alderen. De leser så de er helt, lærerne ser også det, det er vel det de skal gjøre. De har en helt annen nysgjerrighet, mens i niende og tiende er det fag, karakterer og resultater som teller. Men de er flinke til å prioritere, men det er trist å se, for mange lesere prioriterer vekk bøker fordi de skal ha karakterer. Og det er ikke bra.

I: Litt innom organisering, du har for så vidt nevnt en del allerede. Det er hovedsakelig norsk, samfunn og engelsk som bruker deg, blir du dratt inn i lærerkollegiet av noen?

S: Ikke noe annet enn at det er vel helst de som kommer til meg. De har trinnmøter hver onsdag, og da er jo ikke jeg her. Det skyldes kanskje delvis kapasitet og ressurser, og at de rett og slett ikke er vant til det. Når jeg begynte her hadde de ikke noe erfaring, de hadde hatt bibliotekarer som ikke hadde hatt det engasjementet som jeg har. Sist var det en innvandrer som hadde praksisplass, og da vet du at det blir litt annerledes. Det ble praktisk, teknisk og fysisk, utlån og sånn, og hen før der var pensjonist som sluttet. Så jeg blir ikke dratt inn konkret i noe samarbeidsprosjekt. Men når det skal være prosjekt eller gruppearbeid får jeg beskjed om jeg kan finne frem aktuelle ting, og hjelpe til og sånn. Og da er det jo faglitteratur det går på. Og når det kommer til lesing så føler jeg ikke at det er noe spesielt. De har faste lesetimer her, hvor de kommer her og låner og sitter og leser. Det har jeg noen klasser som har. Åttende er nesten obligatorisk, men jeg blir ikke dratt inn i noe konkret samarbeidsteam, men jeg føler jeg har presset meg på dem og sagt at jeg kan det. Og hvis det er noe jeg lurer på så ber jeg avdelingslederen ta det opp på trinnmøtet. Men så er det jo sånn at noen lærere er biblioteksopptatte, så da får jeg kanskje tips og forslag så kan vi diskutere ting. Så hadde jeg en runde hvor jeg sa at hvis det er fagbøker dere ønsker jeg skal ta inn må dere komme, men det kom ikke så mange, bare samfunnsfag. Så det er vel der jeg får flest oppdrag, så det er ikke noe sånt strukturert samarbeid, Det er mer basert på tilfeldigheter. Men jeg synes det fungerer, de er jo der hele tiden. Men det er ikke noe strukturert.

I: Betyr det også at ledelsen ikke gjør noen grep?

S: Nei, de gjør ikke noen grep. Jeg tror de er glad de bare har meg. Jeg har jo spurt og forslått, jeg er sånn at jeg er veldig på tilbudssiden. Ja ja, de synes det er kjempefint og jeg får mye klapp på skulderen og beskjed om at jeg er flink, men ikke, nei.

I: De lager ikke noen arena for å øke, jeg tenker særlig på realfag og det blir snakket mye om lesing i alle fag. Og som du nevnte innledningsvis, realfag er ikke så veldig biblioteks-orienterte. Og det er jo trist synes jeg.

S: Ja, jeg sa, den gang jeg var leseveileder, høyt og tydelig på en samling vi hadde: husk at lesing er lesing i alle fag. Og det er noen, sånn som leseveilederen og norsklærerne som mener at det går ikke inn hos realfaglærerne, så norsklærerne får alle oppgavene med å organisere leseprosjekt, og det mener de er helt feil, det kan like godt en mattelærer gjøre, og det er jeg jo helt enig i. Så det er noen lærere som er veldig bevisst på det. Men det er nok en myk tradisjon, jeg vet ikke om det har noe med kjønn og likestilling å gjøre, at det er så mange mannlige realister. Men nå har det kommet to unge kvinner, og de har jeg knytta kontakt med, og de lærer meg litt. Jeg får litt biologi og naturfag og har kjøpt inn litt på deres anbefaling. Og de har, kanskje ikke master, men spesiell utdanning i biologi. Det er unge damer, så det er håp. Kanskje det snur, for det er litt pussig at de har jeg en flott kontakt med, men ikke de mannlige veteranene, de eldre naturfaglærerne.

I: Den stereotype naturfagslæreren.

S: Ja, men jeg får jo kontakt med dem også, sånn sosialt. Men faglig, å nei.

I: Du har snakket litt om leseveilederen, og at dere jobber greit sammen. Også noen om ulempene med det å være både bibliotekar og leseveileder.

S: Ja, men kanskje hvis det hadde vært strukturert organisering på det, så kanskje det hadde fungert. Vi prøvde jo, det fungerte, men det med leseveileder er jo som du sier, kommunen har brukt masse penger på det. Og jeg tror ofte lærerne føler at det bare er en av mange ting som blir trykt ned over dem. Og du vet nå blir lærerne snart avskilta, de kompetansekravene tror jeg har satt dem ut. Kanskje jeg merker det jeg også, jeg kjenner det på atmosfæren i gangen, for det går på respekten for faget. Det er jo det som er det store diskusjonstemaet nå, og det med leseveileder er jo også noe som, jeg vet ikke hvem som satte det i gang, men det var jo massivt. Alle skoler skulle være involvert i det, og da merket jeg jo at lærerne var helt tilbakesent, noen få var engasjert. Det står i teorien på leseveiledning, der står det at dette skal komme fra lærerne, det er de som skal be om hjelp fra leseveilederen, ikke omvendt, men det var jo slik det ble.

Jeg tenkte kanskje at spørsmålene dine, det var derfor jeg ble med, at jeg skulle få noen idéer av spørsmålene dine. Du vet når du får tenkt gjennom ting får du idéer. Kanskje det gjør at jeg utvikler meg i rollen, kanskje det fører til noe nytt og spennende.

I: Det har jeg faktisk ikke tenkt på, men det hadde jo vært hyggelig.

Vedlegg 6

Intervju nummer 2 – 5. mai 2016

I: Intervjuer

S: Skolebibliotekar

Barneskole

I: Hvilken utdanning har du som gjør at du har ansvar for skolebiblioteket?

S: Egentlig førskolelærer, men masse videreutdanning i norsk, og så grunnen til at jeg er her er at jeg tok en videreutdanning som het lesing og skriving med bruk av ikt i sin tid. Dette var i regi av det som i dag er lesesenteret og de hadde en visjon om å få disse studentene til å presentere bøker på barne- og ungdomstrinn. Og jeg hev meg på og leste alt som fantes av barne- og ungdomslitteratur da, for å kunne reise rundt å fortelle om bøker. Så det gjorde jeg, og hadde 70 oppdrag det første året, veldig travelt og veldig gøy. Akkurat da vi begynte med det var jeg ferdig kontaktlærer med en klasse, så fikk vi ny rektor som spurte om jeg hadde lyst til å ta over biblioteket. Og det ville jeg, og fikk lov til å bygge det opp fra bunn av. Det lå en helt annen plass da, vi hadde det i 3. og 4. etasje. Så begynte jeg på en bibliotekutdanning, på universitetet i Agder, den modulen som heter barne- og ungdomslitteratur, og parallelt med det ble skolen med på prosjektet med utvikling av skolebiblioteket i regi av universitetet i Agder. Så var vi så heldige at hele ledelsen var med på det og det betyr jo også at de så verdien og nytten av dette. Så har jeg en rektor som er veldig opptatt av at biblioteket er viktig, at det har noe å si for læringsmiljøet. Så da reiste vi på studietur, til en skole som het [...] som var helt fantastisk, der hadde de bygget skolen rundt biblioteket, og rektoren snakket både på innpust og utpust og var helt elektrisk. Så han tror jeg gjorde mye for vår ledelse, for når vi kom hjem sa de «vi kan ikke ha biblioteket der», noe jeg hadde prøvd å si tidligere at det er veldig upraktisk å ha bibliotek på to etasjer, i og med at jeg er én, så er det litt vanskelig å dele seg i to. Så ble det dette i stedet for, de tok to klasserom og lagde dette, så har det blitt det det har blitt, nå er det femte eller sjette året, ja sjette året jeg har vært i denne stillingen, og får enormt frie tøyler. Så det er bakgrunnen.

I: Hvor mye jobb har du her?

S: 100 %, det vil si, jeg tar en masteroppgave på siden, så jeg har en fridag i uka, så har jeg 4 timer i uka med lesekurs, ellers er jeg her. Så jeg har en 100 % stilling egentlig og den er her.

I: Og den masteren du tar?

S: Det er lesevitenskap.

I: Da har du, jeg har sjekket i GSI, i kommunen er det litt over 800% som blir brukt på skolebibliotek, og du har 100 % av dem. Det syns jeg viser en enorm satsing på skolebibliotek, det høres veldig kjekt ut.

S: Det er det jo også. Jeg har en helt annen rolle enn de andre har, men jeg er også lærer.

I: Det vil jeg tro har noe å si, og det skal vi komme tilbake til hvis ikke vi dekker det nå. Det har noe å si for hvordan du samhandler med de andre lærerne, hvordan du blir inkludert i skolen i det hele tatt.

S: Det er jo noe jeg har vært bevisst på hele tiden. Hvordan ville jeg ønsket at et skolebibliotek hadde vært da jeg var lærer. Det har jeg hatt i bakhodet hele tiden. Og det er klart jeg bruker enormt mye tid på å utvikle leseprosjekter, jeg bruker mye tid på å gå rundt å tilby mine tjenester som formidling.

Jeg formidler mye. Jeg kom akkurat fra en formidlingstime nå, jeg har holdt på med billedbøker, 1. og 2. og 6. og 7. har jeg lest billedbøker for i hele år. 1 time i måneden, i tolv klasser. Veldig spennende. Så det jeg bruker tiden min på er det at jeg prøver å finne bøker som passer, finne rett bok til rett person, det kan være en utfordring, spesielt gjerne for de som akkurat har knekt lesekode, men som enda er veldig svake lesere. De har gjerne lyst til å lese mye, så kommer de med Harry Potter, så er det ikke alltid at det går, så da må vi si at kanskje vi skal begynne i denne enden så kan vi utvikle oss til Harry Potter etter hvert, kanskje. Og det kan være en utfordring. Og så bruker jeg mye tid på å finne fagbøker og hvis klassene har prosjekter. Så bruker jeg biblioteket i byen mye, bestiller bøker derfra som de sender opp som jeg sender videre til klassene.

I: Jeg har også et spørsmål om tiden er tilstrekkelig til å utføre jobben, men du kan strengt tatt ikke få mer tid, likevel antar jeg at tiden ikke strekker til.

S: Nei den gjør ikke det, absolutt ikke.

I: Men det er veldig spennende det du sier om rett bok til rett person, noe som egentlig er grunnlaget for at jeg skriver denne oppgaven, fordi som norsklærer på ungdomsskolen oppdaget jeg at det er en helt uoverkommelig oppgave å ha oversikt nok over aktuell litteratur slik at jeg finner rett bok til rett elev. Og bare på en klasse på 30 elever klarte jeg aldri å treffe alle. Jeg gjorde så godt jeg kunne, men...

S: Og det er jo min fordel, for det første har jeg fulgt disse siden de var førsteklassinger, jeg har fulgt dem i leseutviklingen. Og for det andre leser jeg stort sett det som kommer inn på skolebiblioteket. Så jeg bruker mye tid på å lese. Og det betyr jo at jeg har en ganske god oversikt over hva som finnes, så kan jeg si at nå kommer det en ny serie og den tror jeg du hadde likt for du har jo lest det og det før. Også er det noe med å finne gode bøker til disse gode leserne, som er litt forut for sin tid. Som er kjempegode tekniske lesere og gode lesere, men som gjerne ikke har den modenheten som skal til for å skjønne bøkene. Så der jobber jeg mye, jeg har en som nå går i fjerde som var fantastisk flink å lese, det sa bare schmokk så var alle seriene borte, så er han veldig spesifikk i smaken sin, så da er det litt sånn, nei han skal ha fantasy, men ikke for mye. Han skal ikke ha Harry Potter, for det blir for mye. Selv om han absolutt hadde klart det. Så er det liksom å gå på nettet for å lete. Hva har vi, hva finnes der? Det er jo kjempespennende for meg også, også er det så gøy når du klarer å finne den boka, det er jo derfor jeg er her.

I: Jeg kom til å tenke på flinke lesere, jeg var nettopp på en ungdomsskole hvor en niendeklassing hadde lest Pan, det syns jeg jo er fascinerende at man driver med i niende klasse på eget initiativ.

S: Ja, det er bra jobbet. For jeg har også en syvendeklassehylle, bare for syvende. Der prøver jeg å ta inn en del ungdomslitteratur. Det er jo ganske mange som leser mer enn det de, altså aldersadekvat, at de går høyere opp. Så da prøver jeg å ha ei hylle med ungdomslitteratur, for ikke å bremse det. At de kan fortsette utviklingen sin, og det er jo kjempeviktig.

I: Omtrent hvor mange bøker har du?

S: 16000, jeg har nettopp sendt inn tallene.

I: Ja jeg oppdaget det på en annen skole jeg var på, det er jo veldig god timing for min del. Har du en oversikt over hvor mange bøker som lånes ut så cirka på en eller annen basis som er grei å måle. Uke, måned år? Jeg vet ikke hva som er greit å måle.

S: Jeg kan finne ut med en gang. [går for å hente statistikk]

20 552 i fjor, for å være helt nøyaktig. Det er ganske bra, på en skole på 500 elever.

I: Det betyr jo, etter rask hoderegning, 40 bøker per elev, som igjen betyr over en bok i uka i løpet av et skoleår, det er ganske sterkt. Du har jo sagt at du jobber godt med alle lærere, men merker du noen forskjell på, nå er det ikke så spesifikt med faglærere i barneskolen, men er det noen fag som skiller seg ut med at de bruker biblioteket mer? Klarer du å få med alle?

S: Nei, jeg klarer ikke få med alle. Men de jeg ikke klarer å få med tvinger jeg meg på, i og med at jeg spør om å få komme å formidle bøker. Det er en måte å tvinge meg inn på. Men jeg har jo mine favoritter, som jeg vet jeg kan bruke. Som er kjempepositive og som bruker biblioteket mye. Som er interessert i nye ting. Vi vet jo at det er mange forskjellige typer lærere, noen liker å snu bunken og noen liker å prøve nye ting, sånn er det bare. Og da er det jo veldig gøy å kunne komme inn å gjøre litt nye ting. Vi har trinntid hvor jeg går rundt på alle trinnmøtene og hvis jeg har hørt om noe nytt, hvis for eksempel lesesenteret eller skrivesenteret har kommet med noe nytt så går jeg rundt og tipser om det. Eller hvis vi har laget et nytt prosjekt på et eller annet vis, eller så spør jeg, hva trenger dere av meg? Trenger dere meg til noe, bruk meg for det det er verdt.

I: Fordeler disse lærerne som bruker deg aktivt over alle fag?

S: Ja, må jeg si til det. Jeg har nettopp vært og hatt et fagbokprosjekt i samfunn og naturfag i en annen klasse, og krle i en annen klasse. Så ikke bare norsk, for å si det sånn.

I: Så bra, for det er jo det klassiske, at norsklærerne i alle fall er flinke. Jeg ser rundt meg at du tenker på utstilling, hvordan organiserer og tenker du med tanke på utstillinger og lokkemidler.

S: Jeg tenker at det skal være noe nyttig å lese en eller annen plass. Hvis det er en tom flate syns jeg det skal være et eller annet interessant der. Du ser jeg har verdensrommet her, og det er rett og slett fordi det er mange av guttene som syns det er kult, så får i gang en samtale rundt det. Jeg har mye oppslag fra Aftenposten junior som jeg henger rundt forbi. Rett og slett fordi jeg syns noen artikler er bedre enn andre, og de bør komme opp og frem. Jeg syns jo jeg har for lite hyller så jeg skulle ønske jeg hadde flere hyller så jeg kunne stilt ut mer for det får jeg ikke alltid nok til. Nå skal vi ha en avduking av andre klasser som har produsert bøker. Da jeg først inne og hadde en sånn inspirasjonstime med, Tor Åge Bringsvær har kommet med en ny serie, om en steinaldergutt som heter Thal. Den er superspennende og den kjente alle, så sluttet jeg på det mest spennende, og alle «Nei! Fortell mer!». Nei det gjør jeg ikke, så skulle de skrive sine egne bøker. Så skal vi invitere fadderne, i sjette klasse, skal kommer her og så skal de få presentere bøkene sine selv, så skal vi ha en utstilling av bøkene. Og det er jo en type ting. Så har du gjerne sett at jeg har noen sånne diamantformer på alle flater bort gjennom her. Alle på skolen har skrevet hva som er favorittboken sin, og det har de skrevet på en lapp, så har vi hengt de opp rundt omkring. Så de har gått rundt her og lett etter sin lapp. Det er sånne ting jeg prøver å få til. Så har jeg disse tavlene her som de sitter og skriver på, lager ord og så videre. Prøver liksom å gjøre det litt interessant.

I: Du pratet om fadder og biblioteket, det er skolefaddere regner jeg med, men du har en ordning med bokfaddere, eller noe slikt.

S: Jeg har bokåpnere. Det er sjette og syvende klasse som på høsten må søke på jobb, og det er å få være bokåpner. Det er å gå rundt i klassen og presenterer de nye bøkene som kommer inn på biblioteket. De får de nye bøkene først, leser dem og går rundt og presenterer dem. Veldig populært. Så prøver jeg å få gutter til å være med å være bokåpnere, de har en større innvirkning på guttene enn det jentene har. Jentene er gode de og, men ikke helt det samme. Jeg kjenner jo elevene heldigvis, i fjor var det ikke så mange gutter som søkte, så da gikk jeg på tre gutter og sa at jeg ville ha dem som bokåpnere. «Hvorfor det?» spurte de og jeg sa at det var fordi de var gode. «Ok» svarte de. Så da har vi møte en gang i måneden, og da får de de nye bøkene. Så fordeler vi dem på klassetrinn. I

første klasse presenterer de ikke så mye, men leser. For det er lettere å administrere. Men fra andre har de to eller tre bøker hver som de går rundt og presenterer. Og de bøkene som de presenterer blir alltid utlånt. Så det fungerer veldig greit.

Når har vi ikke hatt møte i april for vi har bokuke hver uke [mente år]. Det hadde vi forrige uke. Da legger vi ned all undervisning, så aldersblander vi, så har vi ni forskjellige aktiviteter som alle er innom i løpet av tre dager. Leserom, og de der [peker på noen kunstverk i biblioteket] er laget av kasserte bøker som de har revet i. Så har vi skriverom med skrivestartere, vi har tegneserier der de lager tegneserier, vi har en utestasjon med gåter og masse forskjellige ting ute, så har vi leserom. Og det er litt gøy at vi kan legge ned all undervisning i tre dager. Så derfor har vi ikke hatt møte med bokåpnerne denne uka. Så hver gang jeg treffer dem spør de når vi skal ha møte. De vil gjerne ut av gårde.

I: Og da slipper de timer?

S: Da slipper de timer, og det er jo kjempebonus.

I: Er det grei aksept for at de slipper matte for eksempel for å drive med lesing?

S: Ja!

I: Det høres ut som en drøm.

S: Det er det, de er veldig positive. Jeg kan sende en mail til lærerne og spør om jeg kan ha møte tredje time onsdag for eksempel, og får svar ja selvfølgelig. Så setter jeg opp oversikt over når de skal ut, og det er aldri noe problem. Og det er kjempebra.

I: Ser du på litteraturformidling som en del av jobben din, ja. Ser du på leseopplæring som en del av jobben din, ja. Det videreutdanner du deg i. Faglærere får du all mulig slags typer. Du er rundt på trinntiden sier du, på hva andre måter får du gjort deg til kjenne eller blir du brukt på eller får du [...] holder det gjerne?

S: Det holder i grunnen, og så er jeg leseveileder på skolen. Og ledelsen på skolen er veldig opptatt av at jeg skal være synlig, så de pusher. Jeg er med på å utvikle leseplan er med på å vurdere nye leseverk hvis vi skal ha det. Jeg kjøper jo stort sett inn alt som er av bøker, bortsett fra lærebøker. Men lærerne kan også komme å si «kan vi kjøpe den boka» «ja selvfølgelig kan vi det». Så jeg føler vel at jeg har brukt ganske mye tid på å komme inn, men nå er de veldig bortskjemte.

I: Det høres jo sånn ut.

S: I og med at jeg er her alltid kan de sende, sånn som nå kommer det to stykker som er ferdig med det de holder på med i klassen. Så sitter de her og spiller sjakk, leser bok, hva som helst.

I: Hvordan syns du det er å kombinere det å ikke være lærer med det å være leseveileder?

S: Det kan være litt vanskelig, rett og slett fordi jeg er ikke over alt alltid. Men i og med at jeg har tilgang på alle, både lærere og elever egentlig, og folk er veldig positive, de vil at jeg skal komme og innlede. Hvis de skal ha et leseprosjekt for eksempel så sier de kan ikke du komme og fortelle om sånn og sånn. Nå var det for eksempel sjette klasse som skulle ha fantasyprosjekt, kan ikke du komme og fortelle hva fantasy egentlig er, kjennetegn og hele den pakken der. Så gjorde jeg det og presenterte en del bøker og det forteller jo meg at de gidder å bruke meg på et vis. Men jeg brukte ganske lang tid på å komme inn, at de skjønnte at de faktisk kunne bruke meg til noe fornuftig. Og hvis ikke jeg hadde sagt noe så hadde jeg jo sittet her, så det er noe med at du må selge deg inn. I begynnelsen gikk jeg inn i alle årsplanene og bestilte bøker til dem. Visste at de for eksempel skulle

ha om verdensrommet og bestilte bøker fra biblioteket i byen så sto det klart når de skulle ha det, og de liksom «Ohh, wow! Luksus!» Og det var det jo.

Og sånn som nå, hvis det er noe leseprosjekter og ting og tang som kommer utenfra, sånn som årets bok og slikt, det administrerer jeg. Hvis de skal ha bøker fra biblioteket i byen så sier de ifra så bestiller jeg, så står de der klar til dem når de trenger dem. Så jeg føler vel at jeg har klart å, hvis jeg slutter nå så hadde de slitt litt, for jeg tror kanskje ikke de hadde sett hva dette gjør, for nå har det blitt en selvfølge. At du kan sende elever, nesten hva tid som helst.

I: Og det er jo en luksus som få er forunt.

S: Ja, og du trenger ikke være med selv, det er jo det som er hele trikset. Du kan jo ha elevsamtaler, eller du kan få fikset opp i en konflikt, eller du kan ha en halv klasse på et eller annet og sende andre klassen ned her. Det er uante muligheter.

I: Følger du da at du har en funksjon ut over det å være bibliotekar, og leseveileder litteraturformidler i forhold til elevene?

S: De blir jo kjent med meg på en annen måte

I: Ja du treffer dem jo på en helt annen måte

Mange av asbergerungene våre bruker dette rommet mye, og blir veldig gode venner med meg. Og andre elever som trenger en pause i løpet av dagen. Så vi har avtaler med, «Kan jeg stikke innom?» «Ja det kan du». Og jeg blir jo ikke den de snakker fag med, eller den oppdragende læreren. Treffer de meg i gangen sier de at de nesten er ferdig med den og den boka og den var kjempebra. Vi har alltid noe å snakke om på et vis. Jeg er veldig fornøyd med den rollen her!

I: Det kan jeg jo skjønne. [...] Jeg sitter og tar inn over meg alt her, for det er mye. Jeg er sjokkert, positivt sjokkert.

S: Så bra.

I: Jeg var forberedt på at det skulle være bra for jeg har pratet med [navn på leseforsker] for en tid tilbake, og hen sa det var bra, og at når jeg skulle gå rundt på skolene så måtte jeg forsøke å pushe meg inn her.

Det handler jo om deg, og det du brenner for. Men det handler jo også om, slik jeg hører deg, at du får muligheten fra ledelsen til å gjøre det du gjør.

S: Jeg får lov til nesten alt.

I: Det har jeg glemt å spørre om tidligere, budsjett?

S: Jeg har 60 000 jeg kan få lov å kjøpe bøker for, og det overskrider jeg alltid uten unntak, og det er helt greit. Det var litt stress i fjor for da var det ganske smale rammer, nå har det blitt litt bedre. Så har jeg litt prosjekter, den veggen der borte der er det bare sånn veileder lese bøker, nå er det ganske tomt der for det er mye som er ute, men den er stappfull med haug på til vanlig. Så jeg har litt prosjekter på at nå må vi få opp det, nå må vi få opp engelsk småbøkene for eksempel, eller vi må få opp ekstrabøker i matte, eller hva som helst. Så jeg bruker en del penger på det, nå i år har jeg prøvd å bruke en del på syvende klasse for jeg ser at de trenger et løft. De og engelsk. Og det får jeg aksept for, også av ledelsen, at det er lurt. Også spør jeg elevene, hva trenger vi? Og i og med at jeg har så stort budsjett som jeg har så kan ungene komme å si «Du jeg har sett den boka der, kan vi kjøpe den?» «Selvfølgelig». Så det er supert.

I: 60 000,- du får litt for det. Det er sånne tall som jeg ikke har tenkt på før jeg begynte prosjektet her, jeg har tenkt på biblioteker. På skolen der jeg jobber har det alltid vært en lærer som har fire timer redusert undervisning for å gjøre jobben. Du får jo ikke gjort annet enn å registrere inn og ut alle bøkene som har kommet siden sist du var der. Det er jo en logistikk-stilling.

S: Det er det, hadde de tilbudt meg det her hadde jeg takket nei.

I: Det skjønner jeg jo på det du sier. Lesing som grunnleggende ferdighet, jeg skjønner jo at dere jobber med det, men er det et satsingsområde for skolen?

S: Ja.

I: Og det er du veldig involvert i?

S: Ja, jeg er med på gjennomføringen av alle de nasjonale prøvene og vi forsøker å legge planer på hvordan vi kan bli bedre der. Og vi har lagt noen strategier i forhold til faglesing og fagtekstlesing, så der er jeg med. Så ja, vi bruker mye tid på det.

I: Jeg er egentlig gjennom skjemaet mitt nå. Er det noe du føler jeg burde spurt om, eller noe du vil fortelle?

S: Nei, er det det? Jeg kommer ikke på at det er noe, jeg ser bare rotet nå. Vi jobber stadig med det, jeg henger en lapp på døren som sier at det er ubemannet nå, at du må ha med en voksen. Så er vi så heldige at vi har lærlinger på huset her, og hun som sitter der borte er lærling, og hun har fått beskjed om å være her. Så når jeg er ute på formidling så er hun her, eller ei av de andre. Og en barne- og ungdomsarbeider har også knyttet en del av stillingen sin her.

I: Så biblioteket har egentlig langt over 100%?

S: Ja det har det, sånn at når jeg ikke er der, jeg sitter i et bibliotekstyre. Så når jeg drar på styremøter så er det folk her likevel. Så ledelsen ønsker veldig sterkt at det skal være et bemannet bibliotek når elevene er her, så det er jo gøy.

I: Så sa du litt tidligere at hvis du slutter?

S: Så rakner alt, hvis de ikke får en som brenner like mye. Jeg tenker jo også med skrekk på hvis vi får en ny rektor som ikke brenner like mye for det.

I: Det er jo fort gjort. Det er en veldig vanlig tankegang når jeg prater med folk er at rektor spør om det går an å få samme for halvparten av ressursene. «Forgjengeren din hadde 80% du får 50, får jeg det samme?» Så kan det ikke måles, for det er jo forskjellige personer.

S: Det er nettopp det. Men jeg tror at lærerne her hadde gjort opprør, for å si det slik. For nå vet de hva det er for noe, så er det noe med at ungene trivs med det, og vi har fått ganske gode resultater på nasjonale prøver etter hvert. Vi ser ganske stor forskjell der, og det kullet som er nå har aldri hatt så gode resultater på nasjonale prøver som de har nå, og det er de første som har hatt et bemannet bibliotek fra dag 1.

I: Det er jo interessant, og det var jeg også litt på jakt etter om jeg skulle undersøke, men da jeg snakket med [navn på leseforsker] så sa hen at man ikke kan se, og da handlet det vel også om kompetansen til den biblioteks-ansatte, men du kan ikke se en sammenheng, i alle fall mellom kompetanse og resultat. Men ikke helt mellom satsing og resultat heller. Men over tid, og det er noen som har vært gjennom dette hele veien, og du da ser resultater så er det jo kjempespennende, og veldig positivt.

S: Og det blir veldig spennende å se neste år, om det fortsetter, altså om trenden fortsetter. For disse nå som går i femte klasse de hadde de beste resultatene vi noen gang har hatt. Vi hadde nesten ingen på nivå 1, enormt mange på nivå 3 og hovedtyngden selvfølgelig på nivå 2. Men andelen av de som var på nivå 3 var veldig mye større enn det har vært før. Og de som var på nivå 1 var stort sett de elevene som nettopp har kommet til Norge.

I: Da, jeg skal levere inn oppgaven min til våren om et år, så da kan jeg fange opp de neste resultatene også, så lenge jeg husker hvor jeg har vært. Jeg får ikke lov å si det heller tror jeg, for det er så strengt. Men det skal jeg klare å huske, for dette er spennende. Og det jo ikke å stikke under en stol at det jeg ønsker å få frem er bibliotekene. Noe av det som frustrerer meg aller mest er å se hvor mange penger som blir brukt på å utdanne leseveiledere, mens man kutter i biblioteket.

S: Jeg skjønner ikke det, vi hadde besøk at lederen for kommuneutvalget for å se, for han hadde hørt om biblioteket her og ville komme opp å se. Så sier han «Ja vi politikere driver jo og lager planer og sånn, og det hadde vært veldig gøy om vi kunne fått gitt dere verktøyet til og utført dette arbeidet». Ja nettopp, her. Hvor vanskelig kan det være. Alle skoler skulle hatt et bemannet bibliotek, jeg skjønner ikke hva som er så vanskelig med å forstå det. Jeg kommer aldri til å forstå det. Nå kommer en ny politiker opp her og han er veldig positiv. Men han er politiker, og de må jo sette inn støtet der det gjelder, dere må jo ikke kutte stillingene der det skjer noe bra. Hva er poenget? Dere kan lage de fineste planene dere vil, hvis dere tar vekk det som faktisk virker, så får du resultatene der etter.

Vedlegg 7

Intervju nummer 3 – 26. mai 2016

I: Intervjuer

S: Skolebibliotekar

Barneskole

I: Hvilken utdanning har du som gjør at du er her?

S: Ja, jeg er utdannet bibliotekar, på Statens bibliotek og informasjonshøgskole, uteksaminert i 1994. Da var det to linjer, fagbibliotek og folkebibliotek. Så jeg utdannet meg i folkebibliotek med fokus på barnelitteratur. For det syns jeg var veldig spennende.

I: Jøss, det var interessant, det var jeg ikke klar over.

S: Nei vi hadde den inndelingen på det og, og noen valgte andre ting, men jeg valgte barnelitteratur, for det syns jeg er, eller det er jo kjempespennende. Så har jeg jo egentlig aldri jobbet i folkebibliotek, eller, jeg har hatt praksis på lærerskolen i Kristiansand og på fengselsskolen i Oslo. Og ingenting av det var særlig barnelitteraturrelevant. Så fikk jeg min første jobb, og nesten eneste jobb, på Misjonshøgskolen, og det var jo en fagbibliotekjobb. Og der var jeg i 20 år, samtidig som jeg hele tiden har opprettholdt interessen for barnelitteratur, det er jo så fascinerende. Jeg har jo unger selv som jeg har lest masse for, veldig glad i litteratur og barnelitteratur har den der fabulerende, lekne som ligger i barnelitteratur, som er veldig fascinerende. Og tidligere skrev jeg også, for forskjellige barneblad, som blåveisen. Så det ligger jo en eller annen plass i systemet at jeg er veldig glad i barnelitteratur, selv om jeg har jobbet på misjonshøgskolen. Så har jeg alltid jobbet med barn i tillegg, menighetsarbeid og slike ting. Og det er liksom ikke noe sånn at det er så fjernt fra det jeg har holdt på med. Så fant jeg ut at, etter ca 20 år, og veldige innstramninger og teknifisering av Misjonshøgskolen begynte jeg å tenke at jeg er mer interessert i det som skjer mellom mennesker enn det som skjer mellom maskiner. Så tok jeg en årsenhet i kunst og håndverk, så hvis jeg begynte her i 2013-2014 og da fikk jeg litt sånn følelse, jeg har tenkt på skolebibliotek, jeg har tenkt på folkebibliotek, jeg har ikke søkt på noen ting. Men når jeg da hadde den basisen som jeg har og fikk litt mer inside i kompetansemål og alt dette lærerspråket så kanskje det ikke er så ille likevel. Så da det dukket opp en stilling her da jeg hadde tatt eksamen i kunst og håndverk så sa jeg til Misjonshøgskolen at jeg kommer tilbake, men dukker det opp noe annet så tar jeg det. Så dukket dette opp og jeg søkte og begynte å jobbe 1. oktober 2014.

I: Da var det lyst ut stilling som skolebibliotekar?

S: Ja, som skolebibliotekar i 50 % stilling. Det har jo vært andre, [Navn på en skole] har det vært noe, og det var vel også skolebibliotekar. Men det var dette som fristet. Så jeg har 50 %, men jeg jobber jo komprimert år, så jeg jobber 21 timer i uka og følger skoleferiene, bare at jeg jobber som regel en uke lenger enn lærerne. Men det er jo ikke noe vits i å være her i juli.

I: Nei det er klart. Ikke så mye å gjøre her da. Mener du at den tiden er tilstrekkelig til å gjøre den jobben som du skal gjøre?

S: Jeg ser jo at sånn som arbeidsuka mi er strukturert, og det går jo litt på hvordan skolen ønsker at det skal være. Så har jeg elever inne hver eneste skoletime, og arbeidsplanen min setter jeg opp etter skoletimene for hvert år. Og det innebærer at jeg vertfall dette skoleåret ikke har noen timer til å gjøre andre ting, det er de timene der folk sier at ikke de kommer. Så jeg har veldig lite tid til å

administrere ting, jeg står midt oppi lån og utlån hele dagen og har egentlig lite tid til å tenke langsiktig. De øyeblikkene jeg tenker langsiktig kan nesten gå et halvt år til neste gang jeg kan følge opp tanken, for det er ikke noe tid til administrasjon. Så er det en sånn type jobb der du gjøre det beste ut av det du har, og hvis det hadde vært mer så hadde du brukt opp det også, man finner alltid ting å gjøre. Det praktiske får jeg gjort unna, men planleggingsbiten og jeg kunne kanskje tenkt litt mer samarbeid med lærerne, komme litt mer inn i planene deres og solgt meg ut litt mer der. Det kunne jeg godt tenkt meg mer tid til. Alternativt hvis det skulle vært noe så måtte jeg nesten spurt om jeg kunne komprimert det mer. Men da mister jeg jo de mulighetene til å rydde og ordne og stille den siste uka. Så jeg ser jo at det hadde gått helt greit og hatt en større stilling ja.

I: Det va ren fin måte p si det på. Hva var det du sa, du har 21 timer, og det passer jo helt perfekt med en tre-parallell skole.

S: Men jeg har 21 klokketimer, ikke 21 skoletimer, bare vent litt så skal jeg hente timeplanen min. [viser timeplanen og forklarer at det er flere timer hvor det er flere klasser inne]. Det er klart det hadde vært helt ideelt om de kunne, men de har ikke en time hver. Det er jo også en ting, når vi snakker om å øke prosenten. Noe av det jeg kunne ønsket meg er jo og hatt mer lesetimer og gjort mer oppgaver. Og jeg har jo heller ikke noe rom for de som kommer og sier at vi skal ha om dyr kan jeg sende elevene? Nei jeg har to klasser allerede her da, men de kommer ikke samtidig, de har en halv time hver, men det er likevel ikke helt ideelt det da. Og noen har valgt å komme utenom, for de kommer bare med læreren for det passet ikke, så det må jo passe inn i timeplanen også. Så har jeg holdt av en dag til fri, jeg har jo en 50 % stilling.

I: Så du har egentlig fylt all arbeidstiden din med at det er elever her?

S: Ja, det har jeg egentlig, minus friminutter. Så har jeg assistenter inne i friminutter, så da er det jo egentlig elever der.

I: Da kommer klassene i de fagene de har?

S: De kommer jo hovedsakelig i norsktimene da, for jeg sender ut en beskjed. Sånn som nå tenkte jeg å sende ut en mail hvor de setter seg opp på to-tre forslag til hvor de vil ha bibliotekstime, så lager jeg en kabal. Det er ikke så lett å få til å gå opp, det kan være litt styr. Men forrige skoleår var det en time i alle fag som jeg ikke hadde noen inne. Da hadde jeg det kanskje mer komprimert, eller at de bare ikke kom. Men da spør jeg når de vil ha tid på biblioteket, når jeg er der, og jeg får den kabalen til å gå opp. Og da er det gjerne norsktimene de ønsker.

I: Er det bevisst fra lærerne eller fra deg, eller tilfeldig at det da blir norsktimene?

S: Jeg tror det må være bevisst fra lærerne, det har ikke spurt dem så mye om. Men jeg har inntrykk av, når jeg snakker med dem, at det er noen som bruker en slags stasjoner i norskundervisningen. At de kommer ned som en del av stasjonen, og noen skal opp igjen og sitte å lese. Men om det da er norsktimer eller om de har spesielle lesetimer det vet jeg ikke helt. Men de har funnet noen timer som de må ha, de kan ikke ta en hvilken som helst time. Så regner jeg med at det er norsktimene de har valgt.

I: Det jeg er på jakt etter er hvilke faglærere som bruker biblioteket mest. Men siden du har fullt opp timene dine så er det kanskje ikke åpning for at lærere kommer innom med klassene sine sånn dann og vann?

S: Nei, og det er et savn tenker jeg, så sett. For da får du egentlig ikke brukt det, et søk i litteratur for eksempel, eller jobbe i biblioteket på noen måte, med mindre du faktisk bruker den bibliotekstimen

med et annet fag. Men egentlig så vet jeg ikke helt hva de gjør i den timen de er her. Jeg ser jo for eksempel, det er femte klasse som er innenfor her [peker inn på noen klasserom man ser fra biblioteket] det er den samme læreren som har norsk i to klasser og hun bruker det til bibliotekstime. Men jeg får jo ofte spørsmål, er det ledig i dag i fjerde time, kan jeg komme nedom. Men da får jeg bare lide med den timen der, men det kunne jo jeg vært mer bevisst på, og fortalt de at de eventuelt kunne brukt en av sine bibliotektimer til det, selv om det eventuelt var et annet fag. Eller finne en løsning på det. Men de har jo, eller de har forskjellige lærere i de forskjellige fagene da. '

I: I alle fall oppover i klassene har de det. Jeg har vel et inntrykk, uten å bli for ledende i spørsmålstillingen min, at realfagslærere ikke er like aktive i bibliotekbruken sin.

S: Ja, jeg tror nok biblioteket i stor grad tenkes som et sted for skjønnlitterær lesing. Og tar du med en fagbok er det ikke nødvendigvis fordi du skal gjøre en oppgave. Men det varierer litt, for jeg får jo inn folk. Det jeg tenkte jeg skulle gjøre i høst er å lage et skjema som jeg skal legge ut i hyllene hvor de skal skrive at de har et prosjekt den og den uka, og når de ønsker å bruke biblioteket. Så kan jeg finne frem bøker som de kan bruke, enten i klasserommet eller på biblioteket. Men det må være noe som er planlagt, man kan ikke bare komme dagen før. Jeg har opplevd at elevene kommer inn og spør om jeg har noe med Vasco Da Gama. Så finner jeg noe og sender med dem til klasserommet, men så kommer det nye elever som også skal ha Vasco Da Gama. Og da tenker jeg at kanskje vi skulle ha samordnet dette. Litt for å ta høyde for det, så vil man gjerne klare å få engasjert andre lærere.

I: JA, for det er noe av det vi skulle bunne ut i til slutt. Lesing, og lesing er jo en grunnleggende ferdighet som skal gjennomsyre alle fag, og det er der jeg vil vinkle oppgaven min for å kunne forsvare at jeg jobber med skolebibliotek.

S: Jeg er jo veldig enig i det, prøve å finne ordning, selv om man har hovedsakelig norsktimer. At man på en eller annen måte kan få et innsmett og jobbe planmessig med klassene i forhold til, om det så bare er et emne på høsten, og et emne på våren, og da ville de kunne fått jobbet på en annen måte. Så kunne man brukt bøkene og forstått skolebiblioteket sitt arbeid.

I: Sånn helt konkret om biblioteket, hvor mange bøker har du, sånn omtrent, på biblioteket?

S: Jeg husker ikke helt, men rundt 7000. Kan jeg sende deg det senere?

I: Ja, det eksakte tallet er ikke så viktige, men det ligger på omtrent 7000?

S: Ja en 5- 6- 7000.

I: Det har ikke så mye å si, men det sier litt om hvor mye det satses, for det er ikke du som bestemmer antallet, for det er jo gitt av budsjettet. Og der er neste spørsmål, ha du et budsjett?

S: Ja, da jeg begynte her var det 30000,- så har jeg sett i papirer at de ønsker å øke det til 60000,-, var det snakk om, for det var et skoleprosjekt. Jeg har bare sett det i noen notater, og nå er det 20000,- Og det tror jeg aldri jeg har hatt, og i fjor var det nedskjæringer og jeg hadde 10 000,- til våren og da jeg hadde brukt en 7- 8000,- ble det innkjøpsstopp. Så hadde jeg 10000,- til høsten igjen. Og jeg tenkte hjelp, men jeg kan jo strekke pengene ganske langt og får egentlig veldig mye for 2-3000. Så i år har jeg bare brukt opp de 10000 og ferdig med det. Så får jeg heler tyne de neste og bli ferdig med det før, ja. Men jeg ser, det er lite.

I: Det er lite ja, men jeg skal ikke si noe om praksis. Det er jo veldig få skoler jeg har vært på og samlet sett vært på 10 % av skolene i kommunen. Og jeg har inntrykk av at det ofte ligger på 20 000 på skolene.

S: Er det det?

I: Ja dessverre. Hva får du gjort for 20 000 liksom og det kommer vi inn på litt senere i forhold til litteraturformidling og det å ha et oppdatert bibliotek.

S: Og hva er kultur for bøker da?

S: Utlånsfrekvens er kanskje noe du bare kan sende?

I: Ja, kan jeg ikke det? Jeg kan sende deg den statistikken.

S: Når jeg ser så ser jeg at du har litt sånn, humor og kjærlighet står der, og spenning. Hvordan har du tenkt i forhold til organiseringen av bøkene og utstillinger? Hvordan det ser ut, har du en tanke og idé bak det? Vi har jo pratet om hvor mye du får gjort med det, som er ganske lite.

I: Ja, da må jeg altså si at da jeg begynte i 2014 så hadde, altså, jeg tror at dette biblioteket har vært to bibliotek før. Et for de store, 5.-7. klasse og ett for de små, altså 1.-4. klasse. Og de har vært lokalisert på to forskjellige rom, etter hva jeg har forstått. Og så har skolen pusset opp på et tidspunkt, for sånn 8, 9, 10 år siden, om de da ble satt sammen til ett bibliotek alt. Og den sorteringen som ble gjort da, jeg har ikke gjort noen stor omorganisering av biblioteket. Det er ikke jeg som har laget grunnstrukturen her. Og jeg må si at jeg grublet litt over hva de egentlig hadde gjort da de satte det opp som de hadde. Jeg skjønner ikke alltid 100% alt, men det har litt med tiden å gjøre, hvis jeg skulle omkalfatre alt så hadde det tatt mye tid.

S: Det ville vært et stort prosjekt ja.

I: Det ville det. Men jeg ser altså, hovedinndelingen er jo fag- og skjønnlitteratur. Og, det kan jeg også si at da jeg begynte å jobbe her, hun som var min forgjenger var alvorlig syk og jeg har hatt en samtale med henne om strukturen på biblioteket. Jeg kunne sikkert hatt flere, om biblioteket, sånn overføringsamtaler, men jeg syns ikke det var helt, jeg hadde ikke lyst til å mase så mye for jeg skjønnte at hun syns det var litt, hun hadde ikke lyst til å forlate biblioteket, så det var litt heavy. Så har jeg prøvd å spørre lærere om ting som jeg ikke har skjönt, og andre som har jobbet i biblioteket. Så jeg har litt sånn ramlet ned fra en annen planet og forsøkt å orientere meg. Men det er jo sånn lånerne gjør, så det er jo en god kompetanse å ha med seg, «her skjønner jeg ingenting».

S: Jeg vil tro at på langt nær alle har vært på et bibliotek før når de begynner på skolen, vil jeg tro.

I: Det stemmer nok det ja. Og det er, som sagt, hovedsakelig inndelt i fag og skjønn. Og fag er den delen vi sitter i nå, og det er Dewey, en mild variant av Dewey. Uten at det er gjort noe dill med det. Det syns jeg egentlig er greit, for jeg kunne selvsagt kategorisert de, og jobbet utfra det. Men da måtte jeg virkelig hatt en større stilling for å få gjort det. Det er ikke noe du gjør, du kan ikke gjøre det pøh om pøh liksom.

S: Og Dewey er jo et innarbeidet system også. Og det er vel temabasert også, jeg kan det egentlig ikke så godt.

I: Det er jo egentlig det, hvis en forstår disse tallene, hva de innebærer for noe, så er det helt kurant. Problemet er bøker kan stå på forskjellige plasser, fordi de har forskjellige vinklinger, om det er samfunnsvarianten eller historievarianten. Så står de, de kan virke som samme tema men så havner de på forskjellig sted i et bibliotek. Men jeg gjør det litt sånn, okei da, jeg gjør det som jeg syns der logisk, det er så smått her likevel. Jeg finner frem likevel, og det skal være litt logisk for lånerne. Det er ikke professorer som skal finne frem her. Så der er jeg litt rund i kantene på det så har jeg prøvd å markere det, uten at jeg tror det har gått så veldig inn hos noen, eller henge opp bilder om at her er

det dyr, her er det insekter her er det religion her er det sånn og sånn. Så det er noe jeg hele tiden jobber med, altså åpne opp Dewey, altså tallsystemet, og prøve å forklare at alt som er i mitt klesskap, der har jeg bukser for seg, jakker for seg, gensere for seg, sånne ting. Og samme opplegg er det her, at ting som hører sammen står i samme hylle. Vi kan ikke bare ha det rot i hop, for da finner vi faktisk ingen verdens ting. Og da er det gjenfinningen som er det viktige, at de kan gå en plass og finne akkurat det samme temaet der. Noen har selvsagt andre skap og jeg kan ikke si at mitt skap er akkurat sånn, men i teorien så er det sånn.

S: Det var en veldig artig sammenlikning.

I: Det har jeg forsøkt å forklare, hvorfor vi har et system i biblioteket, og hvorfor det er viktig at du setter boka tilbake der du fant den, for hvis ikke er det sånn jeg gjør, jeg legger nøklene over hele huset og finner dem aldri igjen. Det er komplisert ja. Så er det den fagbiten, så er det skjønnlitteraturen, så er det egentlig, for jeg tror jeg har funnet noen sånn Torill Torstad Hauger og sånne historiske romaner og historier fra krigen, de har jeg funnet på norsk historie, så jeg tror det har vært en tanke å blande, og lage en sånn kategori. Men det har jeg egentlig ikke fulgt så veldig opp, for det er ingen som spør etter dem likevel.

S: Ja, det er noen bøker som du bare må ha, men de forsvinner vel etter hvert de også.

I: Ja, så tror jeg å lage sånne kategorier, fotball, for eksempel, der er fag og skjønn sammen. Og det har vært sånn så det har jeg bare latt være sånn. Og skjønnlitteraturen den er inndelt etter, faktalitteraturen er og egentlig, [lyset går på biblioteket]. Faktadelen er også delt inn sånn at det som er lettest fakta det står sammen. Så hvis det er fakta [peker] og det er skjønn, så er egentlig den delen der første til tredje, det er billedbøker og det er lettestbøker og der er de letteste faktabøkene og leseløve og de greiene. Også er det noen andre ting som står der, som Roald Dahl og litt sånn, som jeg ikke vet hvor jeg skal sette hvis det ikke står der. Så i hovedsak er det første til tredje, men det går jo på kryss og tvers der resten er sånn tredje fjerde til sjuende. Så er det inndelt igjen i spenning, kjærlighet, fantasy, litt sånne grove inndelinger. Så er det alt det andre som ikke er noen ting, de står alfabetisk, og billedbøkene står alfabetisk. Så det er jo egentlig en blanding av Dewey og litt lett kategorisering av skjønnlitteratur, men jeg tenker det må ikke bli for komplisert heller. De går på tvers, de går egentlig overalt.

S: Men dette har du stort sett arvet?

I: JA dette har jeg arvet, og jeg har gjort veldig lite med det.

S: Det handler vel mye om tid og logistikk tror jeg. Det handler mye om tid.

S: Ja, det handler om tid, også handler det om at jeg går her alene. Hvis det hadde vært et bibliotekmiljø som var veldig aktivt her, hvor vi gikk på besøk til hverandre, jeg har forsøkt, jeg har vært på to andre skoler og kikket. Så kom jeg tilbake og syns at de hadde masse gode ideer, men så gjorde jeg ingenting med det.

S: Det handler vel om tid, både til å sitte selv og tenke, for det er vel en prosess fra å sitte og tenke at det var lurt til å gjennomføre det selv så må du gjennom noen steg. For du må ta den ideen så går det ikke an å kopiere den for du har alt, du har et annet rom du har andre bøker og så må du gå gjennom den kverna til å gjøre det til noe fornuftig her, så må du ha tid til å gjøre det.

I: Det kan ta lang tid å komme gjennom det ja.

S: Det kan det, og det er uansett en, i tillegg til at vi er bygget opp forskjellig, bruker forskjellig tid på ting, det er en fysisk konkret et arbeid som tar tid, uavhengig av om du jobber raskt eller seint. Og å

ha det rommet til å gjøre det har du egentlig bare den uka etter at elevene slutter, og den uka før. Og det er ikke nødvendigvis så mye tid tror jeg.

I: Nei, jeg har kjøpt inn sånne merkelapper og merket bøkene med dyr, sånn kjæledyr og sånn, for det er det en del spørsmål etter, så har jeg merket eventyrbøkene for de står et sted samlet, men de hørte jo egentlig til Dewey-systemet her et sted, men der hadde de ingenting å gjøre. Men vi har hatt bombetrusler, så da satt de her i biblioteket så da bare iverksatte jeg en ugeflokk som satt her. Men jeg kan jo ikke bygge biblioteket mitt på det, men da fikk jeg gjort noe.

S: Ja du kan jo hyre inn noen til å sende bombetrusler.

I: Det var nok det som skjedde ja, men det var jo ikke meg. Men det jeg tenkte var at hvis vi hadde hatt noe prosjektgreier og det hadde tatt meg, ja, jeg hadde jo begynt på det så hadde jeg sluttet litt så hadde det blitt litt rot i hop og så hadde jeg glemt det, men da fikk de gjort det i en fart, i løpet av den perioden var det gjort. Men annet i forhold til utforming av biblioteket så har jeg tenkt at jeg har lyst til å ha det forholdsvis oversiktlig, men det må være noen kriker og kroker som de kan gjemme seg i, og en av de første tingene jeg gjorde da jeg begynte å jobbe her det var å sette bøker opp, frem med ansiktet. Så det gjør jeg hver eneste dag så går jeg gjennom. Opp med bøker, plukker ut bøker, setter frem bøker, de skal vises.

S: Hjelper det?

I: Ja det tror jeg, noen var helt hysteriske til å begynne med og satte dem sammen igjen. Så jeg bare opp opp opp. For det første så ser hvor ting er og du skjønner at okei hvis det står noen ting her, eller det var kanskje ikke det beste eksempelet. Men da kan jeg lettere forklare hvor ting står og de kan lettere gå rundt å kikke selv, og så kan jeg sette opp bøker, jeg prøver å sette opp bøker etter hvilke klasser som kommer. En dag har jeg ganske mange små, og da bruker jeg hyllene, særlig der borte, og en tralle som jeg sette opp bøker som jeg tenker kan være kjekke for første, andre, tredje klasse. Så prøver jeg å sette frem bøker som passer for de eldste. Og jeg aner ikke om de plukker de med seg, men jeg tenker at den følelsen av at du har funnet boka selv, selv om jeg har satt den der. Så bruker jeg det litt sånn, så syns jeg at biblioteket ser mye hyggeligere ut når det er masse bøker som møter deg, og det er lettere å finne ting. Og bøker er det eneste som møter deg med ryggen til, så du må liksom ta dem frem for å se, for det er forsiden som sier noe om hva slags bok det er. Nå har jo ikke alle like fascinerende fremside, jeg tar i alle fall vare på det smussomslaget og klistrer det fast. Kan ikke ha masse svarte fremsider. Så det har være en sånn ting som jeg har tenkt: sånn gjør de faktisk i butikker og rundt forbi. Du kommer ikke inn i en butikk hvor alle klærne ligger fint brettet og du skal helst ikke ta på dem. De stiller de ut og viser hvordan du kan kombinere og sånn. Litt av den samme har jeg vært, sånn vil jeg ha det. Slenger av og til litt bøker på bordet, sånn at det ser litt tilfeldig ut hvis det kommer noen i en viss alder, eller gutter eller noe sånn. Det er ikke alltid de forsvinner, men hvis det forsvinner en bok så er jeg fornøyd.

S: Det er vel egentlig vel anvendte bøker hvis det forsvinner bøker. Dette er forutinntatt så det holder, men jeg tror at de som tar bøker med seg hjem uten å spørre om lov eller uten å registrere det, det er ikke de som har flest bøker hjemme fra før ja.

I: Nei de legger de nok ikke på toppen av en stabel nei.

S: Det er utrolig spennende, og jeg ser at du har en god kombinasjon av bøker som står, jeg holdt på å si, klassisk og sånn som står med forsiden ut. Det er en interessant fordeling, det er noe jeg har blitt mer og mer bevisst på etter hvert som jeg har nye intervjuer og er på nye skoler, det er en veldig interessant tanke som jeg ikke har noen spørsmål rundt. Men det er spennende.

I: Og jeg har rett og slett bevisst gått for eksempel i de hyllene der som bare er vanlig skjønnlitteratur uten noen kategorisering, jeg kunne sikkert tatt de ut og satt de andre plasser. Der har jeg gått gjennom og kassert, rett og slett tatt ut ganske mange av ting som jeg har tenkt er gamle eller det er alt for mange av, rett og slett for å få plass til å sette bøkene opp. Det er ikke alle plassene jeg kan det, men jeg kan ta vekk enda mer, rett og slett for å få den luften i hyllene slik at jeg kan få satt opp bøker, så det har jeg tenkt er såpass viktig.

S: Litt videre om skolebiblioteket som sådan, jeg regner med, siden du er utdannet bibliotekar, at du tenker at litteraturformidling er viktig.

I: Ja, hvis ikke måtte jeg bare tatt meg ny utdanning, blitt lege eller.

S: Hvordan får du jobbet som litteraturformidler? Er det rom for det?

I: Det jo en form for litteraturformidling bare å sette opp bøkene sånn, det er en helt sånn konkret greie. I tillegg så spør de jo, når klassene kommer inn og jeg er her så prøver jeg jo å spør og få de til, de kommer til med å spør om jeg kan tipse om bøker og sånn, og det er jo for så vidt litt komplisert for en spennende bok det kan være litt så som så, eller det kan bety mye. Eller humor eller et eller annet sånn da. Men jeg prøver å jobbe med å samtale med dem og høre hva har de likt før og hva var den siste boka du leste som du syns var kjekk, så tar vi utgangspunkt i det. Men det krever jo at jeg vet en del om bøkene, så jeg forsøker å lese en del, men det får jeg selvfølgelig ikke gjort så mye som jeg skulle ønske. Men jeg prøver å komme borti en del forskjellig type bøker sånn at jeg vet litt. Hva jeg har og ikke låner de noe merkelig som er helt feil. Det er i den situasjonen der, og jeg tror jeg klarer å gjøre det fordi jeg selv er så glad i bøker og har så positiv holdning til det at jeg klarer å gjøre det med litt glød og glede. Og jeg kan godt si: «hva syns du om den boka» [...] «syns du den var litt kjedelig? Ja det syns jeg også.» For det er litt den ærligheten der, så har jeg vært inni noen klasser, kanskje jeg på begynnelsen eller slutten av året prøver å komme inn i noen klasser for å snakke om bøker. Det er komplisert fordi noen av dem har lest nesten alt, og hvis jeg skulle stå å fortelle om ting så måtte jeg hatt mye nye bøker og det har jeg jo ikke, i alle fall ikke noe som jeg kan stå å fortelle for jeg har jo ikke nok til alle. Men der prøver jeg å finne litt andre ting og lese litt og forsøke å være litt inspirator der. Det er ikke så mange som bruker det, men det som jeg i hovedsak gjør er at jeg ha, på onsdagene har jeg høytlesing for andreklassingene, tre andreklasser og i tillegg har jeg høytlesing for to førsteklasser. Og der kunne jeg egentlig tenkt meg og hatt høytlesing for flere, det kunne jeg for så vidt gjort i andre klasser også, men nå har jeg prioritert dem og begynt i første klasse og sagt at jeg vil ha høytlesing for dere og det har de hatt så å si hver uke såfremt ingenting annet har skjedd, og de ville ha det i andre klasse. Så har vi begynt med første klasse nå, men de er litt mer sporadisk, de har gjerne fylt timen med litt andre ting, men da leser jeg i hovedsak billedbøker for dem og har tenkt å ha fokus på allsidighet og at de skal få møte masse forskjellige typer billedbøker og vi snakker om teksten, vi snakker om bøkene og vi snakker om bildene og de får lov til å kommentere og komme med tilbakemeldinger, jeg forteller gjerne mer enn jeg leser. For jeg syns det er så forferdelig vanskelig, jeg har skjeve hornhinner, men ikke så skjeve. Men jeg sitter med boka slik, og da ser jeg jo ingenting. Men jeg kan for så vidt, jeg har lest en del bøker. Men av og til må jeg lese for det er spesielle ord som jeg vil formidle. Men det har vært veldig veldig kjekt og det tror jeg elevene syns har vært okei og jeg prøver å ha en bredde på bøker, morsomme bøker, tullebøker, triste bøker, jeg har teste ut litt forskjellige ting og sett hvordan de reagerer på det. Kjærlighet, action nå har jeg gått så tom at nå har jeg gått på folkebiblioteket for å låne.

S: De er jo en god ressurs også.

I: Ja de er det, og jeg låner jo inn litt bøker og sånn, men akkurat det med høytlesing bok er ikke bare, du kan sitte og lese for noen, for eksempel bukkene bruse i badeland, det er så utrolig mange

detaljer at de sitter og bare: «Se den lille grisen» og «se den lille høna», så bare «åhh, når kan vi komme videre». Det å finne gode bøker. Men jeg tenker at da må jeg bare ta høyde for det, nå snakker vi om bildene og da får jeg bare stoppe historien så ser vi på det. Og andre ganger har jeg snakket om bildene spesielt andre ganger har det gjerne vært teksten, sånn som Per Dybvig og Savnet. Der er jo bokstavene er jo veldig sånn, hva betyr det når det er store bokstaver hva betyr det når det er små bokstaver, her er det hvisking her er det skriking, litt sånne ting. Jeg har prøvd å jobbe med mange sider av det med litteratur, eller av billedbøker kanskje. Og tanken er jo også at de skal oppleve at det er mye forskjellig og at det skal være ting som er aktuelt for dem enten de like humor eller kjærlighet eller hva det er, som kan ligge litt i bunn. Så når de skal velge bøker senere så er det ikke sånn «Jeg har lest den gul og den blå, så jeg orker ikke, det er bare kjedelig», men at de har en opplevelse av at det er gøy med bøker.

S: Det er jo kjempeviktig. Det er jo litt av det som har motivert meg ti bibliotek er at PISA-rapporten etter undersøkelsene viser at den viktigste variabelene for leseferdighet er motivasjon for lesing, og hvordan lager du motivasjon for lesing, det er jo for det første å ha en identitet som leser, hvordan får du det? Jo du må ha lesing tilgjengelig og det får du på bibliotek. Det er litt der jeg er nå og ser tråden mellom litteraturformidling og leseopplæring og der var du litt på i forhold til de bokstavene og sånn. Men hvordan tenker du biblioteket og din jobb i forhold til leseopplæring? Og ikke minst hvordan tenker skolen og lærerne i forhold til det?

I: Det begynte da skolen hadde disse to bibliotekene, årstall har jeg ikke helt, men jeg vet at de var med på et bibliotekprosjekt i forhold til skal vi se, midler til prosjekt om skolebibliotekutvikling skoleåret 11/12, men jeg tror det var skoleåret 12/13. Universitetet i Agder tror jeg det var ja. Der har jeg forsøkt å forstå litt for der tror jeg det ligger en del, det engasjementet det skapte her. Det som er fra prosjektet er kultur for lesing, leselyst og lesing for alle. Og i forbindelse med det så var alle engasjert i det, og da ble det gitt, alle lærerne ville ha en person på biblioteket så da ble det tatt timer ifra styrk, eller et eller annet, som ble satt sammen til en 50% bibliotekarstilling. Så hadde de en del ønsker i forhold til det, og da var det for eksempel dette med nivåinndeling i biblioteket, nivå i forhold til de lesenivåene som lærerne forholder seg til. Og det vet jeg ble begynt på, men det ble ikke mye brukt, eller det har ikke kommet i havn med det. Og jeg tror den forrige bibliotekaren syns det ble for komplekst. Så akkurat den biten, hvis du forholder deg til leseopplæring og lesing, at de skal holde seg innenfor enkelte nivåer så er ikke det ivaretatt. Det vet jeg andre skolebibliotek har jobbet en del med, nå kan du lese de bøkene, nå kan du lese de. Men det er så mange serier og det er så mange varianter og hvordan skal du stille opp bøkene da? Og da forsvinner litt av det lesegledegreiene mener jeg, det blir litt teknisk. Men det kompliserer det litt når det kommer elever hvor jeg sier: «Hva slags bok har du lest da?», og de sier «alt for mye tekst». «Hva med denne da?» «Alt for lite tekst». Okei, hva gjør vi nå. For de har liksom så og så mange ord per linje og sånn, og det gjenspeiles ikke i biblioteket, så den delen av leseopplæringa er jo ikke.

S: For det gjelder jo å finne den balansen mellom det tekniske og det lystige, og lystlesing er jo kjempeviktig. Og jeg tror at med lystlesing så får du inn mye teknisk, i alle fall så lenge det er lesing en faktisk gjør, så lenge det ikke er skumming og bare kikke på bildene.

I: Jeg tenker jo at de fleste elevene har, noen låner fire, noen tre og to bøker, og enten har de i klasserommet eller har de med hjem. Og i tillegg har de jo sånne småbøker som de leser i lekse og sånn, og noen har gjerne lekser i biblioteksbøkene. Men det er jo på en måte den ekstra, den som ikke er relatert til småbøker som du skal repetere mange ganger, det er jo på en måte lystlesing, men det er jo en del av leseopplæringen.

S: Men det handler jo litt om det med identitet som leser tenker jeg, og motivasjon for lesing. Det er den viktigste faktoren, det slår hyllemeter hjemme med milevis viktigere. Og det handler jo om lystlesing egentlig.

I: Var det et svar på spørsmålet?

S: Ja, det var absolutt et svar på spørsmålet. Vi snikler oss inn mot en avslutning også. Men hvordan får du knyttet deg sammen med lederkollegiet(sic)? Har du mulighet til å fremme skolebiblioteket hos lærerne?

I: Det har jeg jo, jeg begynte jo godt med at jeg ville inn på hvert trinnmøte, så kokte det bort i kålen. Det ble sånn, ja jeg har vært inn på noen, bare for å snakke med dem og hvordan opplever de biblioteket, hvordan vil de bruke biblioteket og så, så det klarte jeg ikke å gjennomføre. Og så har jeg jeg det andre som jeg sa at jeg har lyst til å sende ut et brev hvor de kan hekte seg på i forhold til fagbibliotek, låne faktabøker. Det er jo sånn, og det er jeg sikkert ikke den eneste som tenker, en sitter på en kompetanse litt sånn ukjent, litt på en øde øy. Det jeg tenker er, jeg har en plan, der og, om å presentere bøker på en sånn fellessamling som de har. Det har jeg tenkt mange ganger, også blir det jeg kan ikke gjøre det nå for jeg har det som travelt, kanskje neste gang. Så det har også kokt bort, men jeg har tenkt at jeg bare må lage en konkret plan på det, å drive med formidling av litteratur.

S: Og det vil du få lov til?

I: Ja det tror jeg at jeg ville. Trenger ikke være med enn 5-10 minutter en gang i måneden, og presentere nye bøker eller andre ting som er eh, ja. Og akkurat det der å kunne jobbe sammen med lærerne med, at de tenker biblioteket som en integrert del av skolehverdagen, mer enn bare at de kommer og låner bøker og går ut igjen. Jeg er litt usikker på hvordan jeg skal få det til, jeg føler liksom at jeg må bygge relasjon til hver enkelt av lærerne, og egentlig plukke meg ut noen på hvert trinn som jeg har en ekstra greie med, for eksempel kan jeg tipse ei at kanskje i kunst og håndverk neste år, da lager vi billedbøker, for eksempel. Så kunne vi hatt en utstilling i biblioteket. Prøve å hinte litt, å få til prosjekter med enkelte av lærerne, for jeg har ikke noen komité, jeg litt sånn konge på haugen der. Og det begynte med, da de hadde det skoleprosjektet, så var det en gruppe knyttet til det. Og den gruppen er ikke knyttet til biblioteket lenger, den er knyttet til leseprosjektet. Og det må jeg si at vi har. For i den der, jeg visste at det var noe i det prosjektet, at de ville ha nivådelte bøker, i tillegg til det ville de at alle klasser skulle ha timer inn på timeplanen at de skulle på biblioteket. I tillegg var det satt i gang to leseprosjekt, faglitterært på høsten og det er to uker, skjønnlitterært på våren som er tre uker. Alle gjør dette samtidig og mange bestiller bøker fra folkebiblioteket, sånn ekstra. Og jeg har hjulpet noen v dem med det. Og da tenker jeg at jeg kan gå på, i forbindelse med det, å plukke ut og spørre «skal vi gjøre noe rundt det her? Kan vi samarbeidet om dette?». Men jeg har og tenkt at jeg skal si at jeg vil ha en bibliotekgruppe rundt meg, bare for å få den foten innenfor. Og siden jeg ikke har lærerutdanning så er det sånn, fagplaner? Når skal jeg komme inn her? Når på året skal jeg komme inn og si hallo?

S: For disse prosjektene går hvert år?

I: De går hvert år. Jeg er en del av den gruppa som har de prosjektene, men de kommer ikke på det ellers i året, litt som julenissen.

S: Jeg må bare ha dette helt klart for meg, det er et faglitterært på høsten og et skjønnlitterært på våren, to og tre uker. Og det er det lærerne som styrer?

I: Ja det er det.

S: Og det skal gjøres hvert år på alle trinn?

I: Ja, om fjerde trinn, der har de et skjønnlitterært leseprosjekt om våren, der de i løpet av en periode leser bøker som er satt av til prosjektet. Det går utenom meg da. Men de ville gjerne at jeg skulle være med og fornye disse bøkene, de begynte å bli litt gamle. Men det gjør de som er på fjerde trinnet, ellers så går dette på alle trinnene, så er det emner på hvert enkelt trinn og vi prøver at de emnene går igjen, slik at første trinn alltid har det emne, andre klasse alltid har det slik at vi slipper å finne opp hjulet hver eneste gang. Til det faglitterære så tror jeg vel også det har sånn storsamling så de har presentert, eller var det det skjønnlitterære, ja ja, samme det. Det er lærerstyrt og lærerne bestiller eventuelt bøker om vennskap eller kroppen eller vikingene fra folkebiblioteket, så har jeg vært litt sånn inne siden femte trinn er her [de har klasserom vegg i vegg med biblioteket] og hjulet de og bestilt inn, men jeg levere bare ut bøkene så har jeg ikke noe annet ansvar enn å få dem inn igjen.

S: Kunne du tenkt deg å være mer involvert i det? Gitt at du hadde tid. Kunne du gjort prosjektet bedre?

I: Det kommer an på hva temaet er, og hva jeg kan tilby av litteratur på biblioteket. Men da tror jeg heller at jeg ville siktet meg inn på en klasse og sagt at jeg er inn og har en sånn bibliotekkompetanse og søkekompetanse og kurs, gjerne på ett eller to trinn. Men det kommer jo an på hvilken kapasitet jeg har og hvis ikke prøvd å få det til med å få folk til å gi beskjed om når de skal ha et tema på året. Men jeg snakke med ei som er spesialpedagog, og hun også forslo at når det nærmer seg prosjektet til høsten, det var vel det faglitterære, at jeg går spesielt på en klasse og spørre om jeg kan være med de konkret. For jeg savner jo det å kunne jobbe sånn informasjonskompetanse-messig, i forhold til bibliotek, men det ville være mulig men jeg har ikke mulighet til å være med på alle. Vi kunne lagt en progresjon, hvor jeg for eksempel var med på tredje og var med på sjetten trinn for eksempel, eller femte, og lagte et opplegg knyttet opp mot biblioteket, mot søking etter litteratur og sånne ting til det temaet de har for eksempel. Da ville jeg fått det også inn i ordna forhold og vi vet at de har vært gjennom sånn informasjonskompetanse-greie.

S: Det handler jo om prioriteringer, og skolen gjør noen prioriteringer som andre skoler ikke gjør.

I: Ja, de har prioritert å ha timer, de har prioritert å ha bibliotekar og de har prioritert å ha budsjett.

S: I følge det som er rapportert inn i GSI så har dere fire skolebibliotekarer jeg har pratet med litt over en fjerdedel av bibliotekarressursene og representerer en tiendedel av skolene i kommunen. Så jeg pratet jo med de skolene som har prioritert bibliotekene, for de har gitt dere tid. Sånn sett så legger skolen til rette for å stimulere til lesing siden du er her.

I: Du ser jo plasseringen også, jeg er liksom ikke i en kjeller, det er midt i skolen. Selv om jeg ikke har vinduer så har jeg masse lys inn.

S: Du har jo vinduer, de går bare inn i gangen.

I: Ja de gjør jo det, jeg hadde jo egentlig kontor der inne, i administrasjonsfløyen, med fin utsikt og sol og greier. Men det som var så irriterende var at jeg satt der inne jobbet med noe, visste det skulle komme en klasse, gikk inn på biblioteket men det var ingen her, gikk tilbake for å jobbe igjen, kom tilbake så var det hurra-meg-rundt kaos, og det visste ikke jeg. Så i høst fikk jeg en liten kontorkrok inne i hjørnet der, og det er egentlig veldig deilig, selv om det høres litt kjipt ut å miste utsikten.

S: Joda, men jobbmessig blir det jo bedre.

I: Det syns jeg også var, okei jeg forsvant fra det miljøet der inne, men jeg kom inn i det miljøet der jeg skal være. Og når lærerne kommer inn så prater jeg jo med dem og knytter kontakt med dem, i stedet for at biblioteket ble et sånt døgnåpent bibliotek uten noen tilstede.

S: Skolen satser jo da på lesing siden de har satt av fem uker til lesing, og der har vi pratet om hvor mye du er involvert i det, hvor mye du vil involveres i det, men er det en leseveileder eller leseekspert på skolen?

I: Ja, det er en spesialpedagog som har en leseveilederfunksjon. Og hun, vi er tre stykker i den prosjektkomiteen, de lesegreiene, det er hun og meg og ei til. OG hun driver dette og har fokus på dette med lesemåter og leseopplæring og ja. Så hun er veldig, hun er involvert i biblioteket samtidig som hun har det lese, ja.

S: Hvor tett jobber dere og hvor mye bruker hun deg som en ressurs? Og anser du deg selv som en ressurs for hennes jobb?

I: Vi ser jo lite til hverandre, jeg vet knapt hvor hun har kontor. Vi har jobbet mest konkret når vi har prosjekt, hatt møter og evaluering og slikt. Og da kommer vi jo inn på en del temaer. Men akkurat det savner jeg jo egentlig, å kunne bruke den spesialkompetansen på å tenke hva litteratur skal jeg kjøpe inn, satse på. Hvordan kan vi bruke, jeg kan ha bøker inne på biblioteket som kan være veldig bra å bruke i formidlingssammenheng. Og det er det nesten tilfeldig at de oppdager. Nå har for eksempel et forlag gitt ut bøker uten tekst, som er beregnet på ikke for små barn, men for 11-12 åringer. Jeg syns det ser kjempekult ut, men er dette noe vi kunne brukt? Og hatt en diskusjon rundt det, det er derfor jeg tenker at denne gruppa kunne vært en bibliotekgruppe der vi kunne drøfte slike ting. Der vi brukte den kompetansen, hennes, for å kunne diskutere konkret litteratur, der jeg sitter med kompetanse og kunnskap om dette biblioteket og mange typer litteratur, mens hun sitter med den lesebiten og ser på det med den typen briller. Så jeg kunne absolutt tenkt at vi kunne jobbet tettere, men går jo også på tid og på hvilken ressurs en egentlig har.

Vi pratet om det i morges, at du skulle komme. Så sa jeg at i går hadde vi hatt en presentasjon der de presenterte forskjellige lesemåter i forhold til å jobbe med oppgaveskriving. Og alle lærerne på alle trinn presenterte på sine trinn hva de hadde jobbet med, finne lete i tekst, tolke, forstå og sånne ting. Jeg syns jo det var kjempeviktig å få med meg det. Så sa jeg det etterpå, så sier jeg: jeg tror jeg må vite litt hvordan dere tenker dere lærere. Så sier hun: Men du jobber jo med leselyst. Så jeg må ikke tenke at jeg skal bli lærer, med lærerkompetansen. Jeg har mitt, hovedområdet er å få opp leselysten og leseglede og motivasjonen. Så skal jeg ikke nødvendigvis være en liksom lærer. Jeg kan godt vite hva de gjør, men jeg trenger ikke akkurat bruke de samme strategiene og jobbe likt som dem. Og da tenker jeg at vi hadde utgjort et godt team.

S: Ja, det skaper bredde i lesetrykket. Når du sitter med din kompetanse og hun sitter med sin kompetanse.

I: At vi har forskjellige vinklinger inn på det med lesing. At ikke jeg er sånn sett, hadde det vært en lærer her i denne stillingen så hadde vedkommende antakelig tenkt lesestrategier og nivåinndeling og litt andre ting enn jeg ville gjort. Mens jeg og min kompetanse kan tenke leseglede på en annen måte, uten at det skal være et mål. At det blir et litt sånt fristed. Men jeg kunne godt tenkt at vi kunne satt av tid til å kunne jobbe mer konkret, for det er mye jeg kunne tenkt meg å diskutert og fått litt sånn kompetanseutveksling.

Vedlegg 8

Intervju nummer 4 – 2. november 2016

I: Intervjuer

S: Skolebibliotekar

Barneskole

S: Hvilken utdanning er det du har som gjør at du har ansvar for biblioteket?

I: Først ble jeg spurt, det var i 1998, om jeg ville startet et skolebibliotek her. Det jo vært en lesestue i gamle dager der de lånte ut bøker, skolen er jo rehabilitert, men jeg tror det var cirka her. Men da vi fikk disse programmene på pc-en, altså micromark, digitale, så ble jeg spurt i 1998. Og så startet jeg å registrere bøker, og det tok jo veldig mye tid, for jeg hadde ingen erfaring eller utdanning med dette. Men da jeg hadde kommet til 2000, det var sånn mellom vinterferien og påsken, da åpnet vi. Og da var vi i andre etasje her, det var før rehabiliteringen, da vi flyttet til [navn på annen skole]. Det er jo 15 år siden eller noe sånn. Så da måtte jo hele biblioteket tas ned, alle bøkene pakkes i kasser, alle hyllene, og settes opp igjen der opp. Der var vi i halvannet år og så var det å sette opp igjen da vi kom tilbake, men da ble det her. Og her har det vært siden, og beholdningen har jo økt, nå er det 18 000 eller noe sånn.

I mellomtiden har jeg jo tatt utdanning da. Først tok jeg bibliotek 1, under universitetet i Agder, måtte reise ned på noen samlinger og skrev noen nettoppgaver og så tok jeg bibliotek 2 etterpå. Så det er 20 vekttall, det blir 60 studiepoeng.

S: Så dette tok du etter at du hadde fått ansvar for biblioteket, som en følge av det?

I: Ja, da jeg fikk høre om det tenkte jeg at det er nyttig for meg.

S: Var det en interessant og nyttig studie?

I: Det var veldig interessant, jeg lærte jo alt om registrering.

S: Og det er en ganske stor oppgave i seg selv?

I: Det er veldig mye. Om klassifisering og Dewey og alt dette her. Så det var veldig nyttig, pluss at vi leste veldig mye barne- og ungdomslitteratur og skrev oppgaver i forhold til det.

S: Det er jo en ganske viktig del av jobben, mener jeg, å være oppdatert på en del av barne- og ungdomslitteraturen. Det har vært min frustrasjon som norsklærer i ungdomsskolen, med to klasser. Det å anbefale litteratur, det er jo en umulig oppgave å være oppdatert på ungdomslitteratur.

I: Jeg føler det også, selv om jeg leser i sommerferien og sånn. Men ungene vet jo så mye mer, altså mange vet jo hva de vil ha. Men jeg ser jo de krever jo nesten alle disse pinglebøkene, dustedagbok og alt det der. Så jeg er jo nesten nødt for å kjøpe inn noe av det. Så prøver jeg jo å få dem til å lese annen litteratur, prøver å putte inn litt. Men det er jo ikke så lett ovenfor alle, overfor den store massen vil jeg si. For de vil ha litt skrekk, ikke sant, Svingens mørke verden, de vil ha sånn.

S: Så sa du at du hadde 9 timer.

I: Ja jeg har 9 timer, jeg har hatt 10, det ble nedskjæring på en time da, så sa rektor at det er ikke sikkert at det er for alltid, det kan gå opp igjen. Det var da alle måtte skjære ned.

S: Jeg skjønner jo at man må kutte ned, og at man må ta en plass hvor man ikke må gi. Og det er lovhjemlet at man må ha et skolebibliotek, men det står ingen plass at det må være bemannet, så da er det lett å kutte i så lenge bøkene er der.

I: Men jeg syns jo at rektor er interessert i biblioteket, det må jeg si.

S: Ja, 9 timer tilsvarer jo omtrent en tredjedels stilling. Og det er jo egentlig en del, det er ikke mye.

I: Jeg kunne godt hatt mer, men for å holde åpent mer bestemte vi oss for å bruke sjuende trinn. Egentlig var det daværende rektor som fant på det. Så det har vi gjort, prøvd oss litt frem, nå syns jeg vi har funnet frem til en ganske god modell, at de kommer to stykker og er i to uker. For da får jeg lært dem opp på mandagen, da går vi gjennom hvor står forfattere i skjønnlitteraturbøkene, her oppe er det bare skjønnlitteratur, nede er det fag. Hvor står de ordnet etter Dewey-nummer, og så hvilke plikter de har til å hjelpe elever, rydde i hyllene, ta inn bøker i maskinen og hjelpe til sånn. Jeg setter frem, det jeg får gjort, hvis det flyter i innleveringsvognen her så legger de i kasser så må jeg legge en lapp oppå, en laminert lapp, der det står om bøkene skal leveres inn eller om de er innlevert. Og da vet jo de at hvis de er innlevert så skal de ut i hyllene og hvis de skal leveres inn så må de ta de inn i maskinen, og de må gjøre det samme sånn at når jeg kommer så ser jeg. Så har vi en liten bok, der jeg skriver beskjeder til dem, og de kan skrive til meg.

S: Hvor mye av dagen sin er de her da?

I: En time hver dag. Og sånn som det er nå med sjuende trinn så møter jeg dem mandag, så møtes vi onsdag. Men de andre timene har de utenom meg, så det blir i alle fall mine ni pluss, hvor mange blir det, tre. Så det blir i alle fall tolv timer da, i uka. Så det er jo, vi har vel vært oppe i litt mer. Så kommer lærerne ned da, de kan jo komme ned når som helst, med elever. Og jeg tror nok at de sender noen av de største elevene med nøkkel, de de stoler på.

S: Er tiden tilstrekkelig til å utføre oppgavene? Der hører jeg egentlig at du sier nei. At du gjerne egentlig skulle hatt mer tid.

I: I alle fall periodevis. Og sånn som det har vært nå, jeg vet ikke om de leser mer, men det er noen klasser som holder på med et leseprosjekt. De kommer nesten annenhver dag, der er det om å gjøre å lese mest mulig. Så jeg har sett dem på mandagen, så ser jeg dem på tirsdagen og sier: «var ikke du nettopp her?» Jo men jeg har lest ut. Og det er jo veldig kjekt. Og til sommer og jul kommer jo alt inn, så da skulle jeg hatt mer tid. Så periodevis.

S: Så sa du at du hadde anslagsvis 18 000 bøker, det er jo veldig greit. Vet du omtrentlig hvor mye som lånes ut? Det er jo lenge siden innrapporteringen nå.

I: Ja det har vært en lang sommer. Det varierer jo fra år til år og det kommer ut hvor mange fagbøker og hvor mange skjønnlitteratur. Jeg vet ikke om jeg har [går for å hente rapporter].

S: Det er ikke så farlig, hvis vi går inn i det så vet vi ikke om de leser dem heller.

I: Nei det kan vi ikke vite. Jeg lager emnekasser også, til lærerne. Jeg vet at jeg har det en plass, men det er omtrent 10 000 skjønnlitterære og 5-6000 fag. Så nevnte jeg disse lesekassene, si at de har om Norden, så bestiller de bøker. Så finner jeg, gjerne to kasser hvis de er to klasser. Noen ganger sier de at de bare trenger en kasse å ha, det kan være en kombinasjon av skjønnlitteratur og faglitteratur, noen ganger bare det ene noen ganger bare det andre.

S: Er det noen emner eller fag som går igjen oftere enn andre?

I: Det er jo mye geografi og historie, samfunnsfag, naturfag. Musikk er nok ikke mye her.

S: Budsjett, har du det?

I: Ja, 30 000. Og det har det vært hvert år i flere år. Jeg tror faktisk det gikk opp til 33 000 dette året. Siste jeg sjekket hadde jeg vel 10 000 igjen, og da har jeg bestilt en del som de ønsker seg.

S: Hvordan gjør du når de ønsker seg?

I: De spør, for eksempel disse nå, nyeste Harry Potter, har du det har du det? Så skriver jeg det ned. Nei, men jeg kan skaffe. Eller hvis jeg ser at noen bøker aldri er inne så får jeg kanskje et ekstra eksemplar. Så da skriver jeg en liste, bestillingsliste til Norli. Det er Norli vi bruker nå.

S: Er det en avtale som kommunen har?

I: Ja, kommunen sa at vi skulle bruke dem.

S: Er du fornøyd med det?

I: Ja, før var det Gardum, men så gikk jo de inn. Norli har vært veldig greie, jeg syns det. Men hvis Gyldendal ringer og sier, og det gjør de jo, at de har noen veldig kjekke bøker noen nye av Svingen og den nye av ja, hva det måtte være, så sier jeg ok. Og ingen har sagt noe.

S: Det går jo ikke an å ikke hive seg på slik. Med tanke på praktisk organisering, nå er det skjønnlitteratur her og faglitteratur der [peker rundt]. Det er ganske trangt.

I: Det er ikke plass til så mye mer, og billedbøker har jeg jo hatt problemer med, for det at de starter der med a, så går det til og med k, så var det jo ikke mer plass der, så jeg måtte bak trappegangen her, så går det fra l og ut alfabetet der. Det er to hyller her. Så har jeg skilt ut, du ser det står årets bok, som jo er en konkurranse som folkebiblioteket har hvert år. Og de syns jeg det var litt greit å skille ut, så der er det fra 1998. Så hvis noen sier har du en god bok, så mener jeg, disse er jo lest av en jury, sånn at.

S: Det vil jo være ganske spennende å se om det er en utvikling i hvilke typer bøker som blir valgt da, om det endrer seg.

I: Det er nok en endring ja, det går mye over til fantasy nå.

S: Det ser jeg på folkebiblioteket også, de har mange reoler til fantasy.

I: Så det nytter likesom ikke å komme med Anne Cath Vestly lenger, det er så sjelden at det blir lånt ut. Astri Lindgren blir litt lånt ut. Og Roald Dahl slår an fortsatt.

S: Ja, det er vel en kinofilm også nå, SVK.

I: Og her er det del opp da, første til fjerde så er det jo femte til sjuende der borte.

S: Måten du har organisert det på er nesten tvingende med tanke på arealet du har til rådighet.

I: Nei, da måtte jeg snudd virkelig. Og utstillingsmonter er det virkelig ikke plass til, og det er dumt. Det er litt utstilt billedbøker der, men det er liksom ikke veggplass.

S: Nei du har jo bare vinduer her, så er det lavt under taket. Og med det ventilasjonsrøret som antakelig ligger bak veggen der gjør at det er lite vegger.

I: Ja, det er litt årets bøker uti der.

S: Ellers må du ta av hylleplass for å gjøre noe.

I: Og det er litt lite hylleplass. Noen bokstaver er jo helt overfylt. Så jeg har laget to kasser med nye bøker der, de er de jo oppi med en gang.

S: Ja, nytt er jo spennende. Det er litt tanken med budsjett også, det er jo en gang slik at selv om vi har klassikerne som vi drar gjennom gang på gang så kommer det enormt mange nye bøker til barn og ungdom. Og en må alltid være litt oppdatert for å fange inn, særlig innbiller jeg meg de gode leserne, de må ha mye nytt.

I: Ja, for de kommer og spør etter det, og de fanger opp det som skjer. For eksempel en av årets bok i fjor, *Luridiumstyven*, den kjøpte jeg jo, men så kommer de jo å spør etter Kryptalportalen. Har han skrevet en til tenker jeg, det visste jo de, så jeg måtte jo bestille den. Så jeg registrerte den i dag, og de sto og ventet mens jeg tapet den. Så du kan si jeg kjøper jo på tilbud og på Mammut, men jeg kan jo ikke bruke hele budsjettet på det, for da får jeg ikke noe nytt. Det er mye nesten nytt, men til de som krever står jeg jo fast der.

S: Det er en balansegang å fordele pengene riktig ja. Litteraturformidling?

I: Blir det lite av.

S: Tenker du det som en del av jobben?

I: Egentlig, med en gang jeg var ferdig med utdannelsen var jeg jo veldig opptatt av det, men det var jo egentlig på 90-tallet jeg var ferdig. Da gikk jeg rundt i klassene, det var vel da jeg hadde litt flere timer. Og det var ikke så mange bøker å holde orden på, så da gikk jeg rundt og reklamert og fortalte, hadde kasser med, slik som folkebiblioteket også gjorde før.

S: Ja for de har jo også strammet inn?

I: Ja, nå kan du gå ned og det gjør jeg. Tar imot første trinn og forteller litt, og andre og når de skal begynne her. Forteller litt fra en bok og hvor de kan finne det som passer for dem. Men ellers så, dessverre, lite formidling.

S: Det er jo en tidkrevende jobb, og du må jo være forberedt, som ved undervisning. Og jeg innbiller meg at hvis ikke formidlingen er god, altså godt forberedt, så er det ikke poeng i det.

I: Ja, og etter at jeg også fikk lærerveiledningene lempet på meg, for bare noen få år siden, og det ble jo litt ekstra. Og det skyldes jo at vi måtte få oversikt over hva vi har. Lærere kunne komme og si at vi ikke har noen Multi sånn og sånn på mitt trinn. Så viste det seg gjerne at det var fem eksemplarer, men hvor var de. Du pratet om formidling, jeg prøvde for en tid tilbake å ha månedens bøker. Lagte plakat og bilder og noen titler, så hadde jeg noen kasser på dette bordet. Men jeg følte ikke helt at det tok av, for jeg prøvde med klassikere en måned, og det tar jo ikke sånn av, hos de fleste. De som ønsker dem finner dem uansett. Det var hvis det var fantasy-måneden det gikk bøker, krim og sånn. Så i år har jeg ikke begynt med det. Så tenkte jeg at jeg kunne få, jeg har lagt av en kasse her, at jeg kunne få de gode leserne til å lese, om de kunne reklamere.

S: Det er et spennende prosjekt, det vet jeg jo at de gjør på andre skoler, at de får elever til å reklamere for bøker de har lest. Det høres veldig spennende ut.

I: Ja andre elever hører mer på dem. Jeg tror nok at jeg vil prøve litt mer på det.

S: Det er jo litt i tråd med at de er her og har ansvar. En slags forlengelse av det. Leseopplæring, har du noe ansvar, og tenker du i så fall at du burde ha hatt det?

I: Nei, jeg har ikke noe ansvar for leseopplæring.

S: Er det en leseveileder på skolen her?

I: Vi har noen ressursavdelinger der de som sliter litt får kurs.

S: Er det en bestemt lærer som har spesielt ansvar for leseopplæringen? Jeg tenker litt på lesing som grunnleggende ferdighet i alle fag, noe som jeg opplever at er tungt for enkelte lærere å ta til seg.

I: Der kommer jo leselos inn, et opplegg som alle lærerne må gjennom. Der får vi oppgaver som vi skal prøve ut, jeg er ikke kontaktlærer lenger. Jeg har jo engelsk som fag, på sjuende trinn, og jeg må prøve ut leselos der, dette med førlesing, se på bilder, underveislesing, etterlesing og slikt. Alle lærerne får oppgaver som de skal prøve ut, og det går på lesing i alle fag. Men du prater om én lærer, det er jo ressurslærer på småtrinnet, som tar seg av leseopplæringen, men det blir jo de som faller litt utenom. Ellers er det jo læreren som gjør det i klassen. Så har du en annen person for de større. Så jeg har jo ikke noen formell leseopplæring, men jeg har jo noen fremmedspråklige elever, men det er jo ikke som bibliotekar, det er jo som ordinær lærer.

S: Ja for det er slik at noen bibliotekarer føler et ansvar for lesing, og noen er veldig opptatt av lesing, med tanke på hvilke bøker de formidler, og hvordan de formidler dem. For det har jo noe med hvor flink du er å lese hvilke bøker du bør lese.

I: Ja det prøver jeg jo, hvis jeg ser elever kommer med helt feil bok, og du kan jo si, hvis de absolutt vil ha den, små elever vil ha store bøker, og da kan du jo be dem lese første side og hvis de ikke klarer 90% av ordene så er jo boka for vanskelig. Så da må du jo veilede dem litt, pense dem inn på lettlesthylle, det er jo en lettlesthylle.

S: Det har jeg hørt er en sjanger som er i en rivende utvikling, lettlest bøker med bedre innhold. At forlagene forsøker å få bedre innhold i bøkene.

I: Det gjør de, det nytter ikke med slike «Per sparker ball»-bøker lenger. De vil jo ikke ha det, det vil litt spenning og handling. Så det er jo anerkjente forfattere som bare legger det litt ned, litt enklere språk. Du har jo mange forskjellige serier, du har leseløver, og der er det jo også mange innen, du har faktaløver og begynnerleseløver og jeg vil lese og jeg kan lese. Og andre serier, kobra og lesehesten kommer med mange og forskjellige farger. Er det mange bibliotekarer som har leseopplæring, hvordan får de tid til det?

S: De har mer tid, de som har sagt at de har det, for ikke å snakke om den, har 100% på biblioteket. Det høres ut som det er mange, men det er det ikke. Vedkommende har jo en helt annen rolle med full tid på biblioteket, og helt andre rammer.

I: Ja apropos rammer, det var jo tenkt, i utgangspunktet, at dette skulle være skolens hjerte, til tross for at det ligger i utgangen. Det var jo flere pc-er, og det var jo tenkt at elever skulle komme når de hadde oppgaver, eller småprosjekter. Men de pc-ene forsvant jo, nå er det en igjen der nede til elevene. Og det jeg ser, nå er det et bord der nede, med fem stoler. Og de sitter der litt, men det er mest for å vente på den som sitter der. Men det er ikke slik at de kommer lenger, for å være så lenge, det litt mer sånn: «nå har vi fem minutter, nå må dere skynde dere.» Det er litt mer sånn, det har forandret seg litt. Så er det noen få lærere som av og til samler elevene i trappa, som forteller om en bok. Så det jo egentlig veldig bra, så står læreren nede der, litt sånn amfi-aktig.

S: Ja, det handler litt om å bruke de ressursene en har. Hvordan blir skolebiblioteket gjort tilkjenne i kollegiet. Hvordan får du hjelp av ledelsen for å prøve å få aktivitet her.

I: Det er jo litt slik at det ruller og går. Men, budsjettet blir jo tatt opp, og jeg setter jo opp ukeplaner, det gjør jeg vel egentlig rett før sommeren, slik at de melder seg på hvilken time de vil gå fast ned

her. Så skal jeg fordele og sette inn i et skjema da. Sånn at, de som kommer nye lærere blir jo informert av de andre lærerne, så det går jo litt på det. Så deler jeg ut disse skjemaene med bestilling av kasser, når de vil ha de og slikt, så går det en stund så får jeg skjemaet første gangen, så går det en stund så glemmer de skjemaet, så kommer de bare og spør om å få.

S: Går mye av tiden med på å lage slike kasser?

I: Det varierer litt, det har ikke vært så mange bestillinger på kasser nå i høst, men det går litt i perioder. Jeg har laget til Norden her nå til sjettenet. De små bestiller jo kasser til å ha en liten stund.

S: Vi har jo pratet litt om skolens ledelse, støtter de deg, og hvordan gjør de i så fall det?

I: Jeg føler at rektor er veldig positiv, hvis det for eksempel dukker opp et leseprosjekt og jeg iser vi trenger bøker så er hun aldri vanskelig. Selv om det sprenger rammen litt. Jeg har jo veldig frie tøyler, Det er ingen som går meg etter i sømmene, jeg bruker de pengene og den tiden jeg har.

S: Jeg er gjennom spørsmålene nå, er det noe du har tenkt jeg ikke har spurt om?

I: Du skrev noe om skolens satsing på lesing i e-posten din. Elevene leser jo mer nå enn før, jeg syns det. De leser i alle fall bedre, gjennom kartleggingsprøver og slikt ser vi jo en økning, og det skyldes jo blant annet tilbud av bøker. Og lærerne på andre trinn forteller at det nærmest er ukas høydepunkt å komme ned på biblioteket. Og alle klasser har det vi kaller hyllebok, og den kommer de jo ned og låner her. Det er klart når de kommer ned her og får en sjanger de har lyst på og en forfatter som de liker, klart de blir bedre å lese, mengdetrening også, så er de motivert. Klart de blir bedre, så blir de bedre å skrive. Purringer må jeg sende ut, det er jo et kapittel i seg selv. Det er jo en del arbeid.

S: Er det mye svinn?

I: Ikke mye, men det er litt. En del å følge opp, så flytter elever og har med bøkene. Det stresser meg litt.